

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

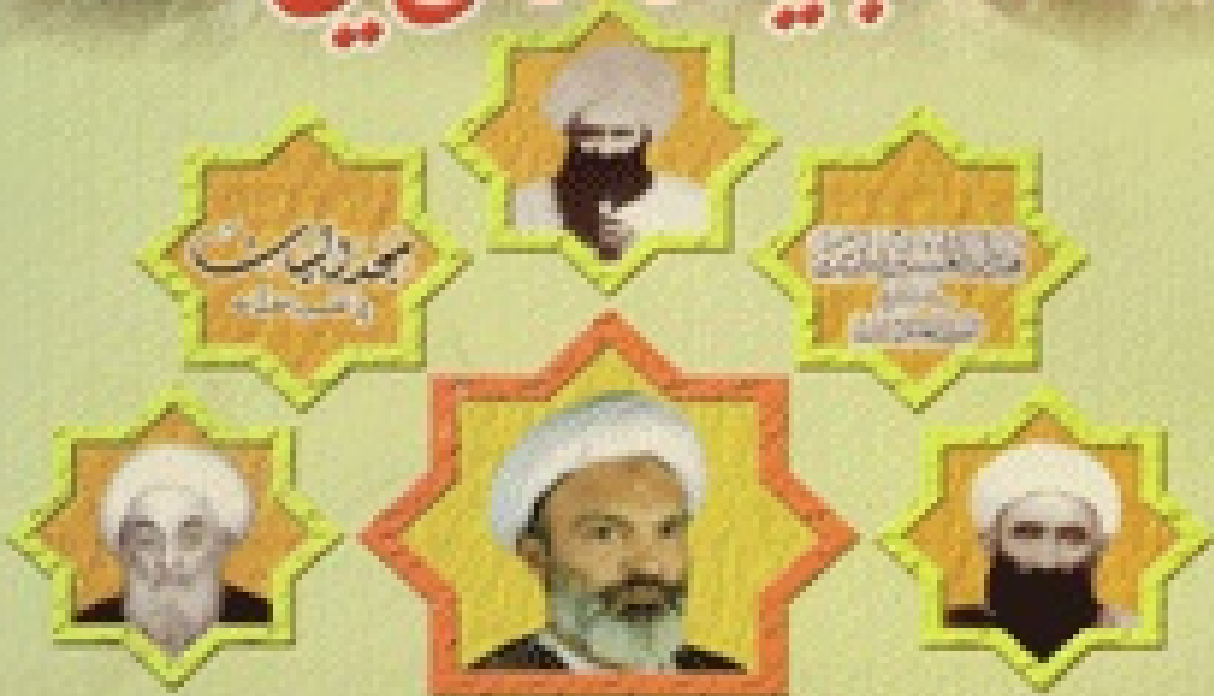
گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

قیبۂ عالمائین

یادگارِ مجالسِ آقا سادات و علمائے شیخ محمد نجفی رضی اللہ عنہم

تالیف: علامہ سید ابوالحسن علی Nadwi
ترجمہ: علامہ سید ابوالحسن علی Nadwi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قبيله عالمان دين: يادنامه ارتحال آيه الله استاد آقاي حاج شيخ مهدي غياث الدين مجد الاسلام نجفي

نويسنده:

هادي نجفي

ناشر چاپي:

عسگر يه

ناشر ديگيتالي:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۰	قبيله عالمان دين: يادنامه ارتحال آيه الله استاد آقاي حاج شيخ مهدي غياث الدين مجدالاسلام نجفي
۱۰	مشخصات كتاب
۱۰	اشاره
۱۳	فهرست مطالب
۲۳	مقدمه
۲۵	فصل اول : شرح حال آية الله العظمى آقاي شيخ محمد تقى رازى نجفى اصفهانى سر دودمان خاندان نجفى
۲۵	اشاره
۲۷	نام - پدر - مادر
۲۸	زمان و محلّ ولادت
۲۹	تحصيلات و اساتيد
۳۰	مهاجرت به ايران
۳۱	اقامت در اصفهان و تدريس
۳۳	شاگردان
۳۶	تأليفات
۴۴	فرزندان
۴۴	شيخ سرسلسله يکى از بزرگترين بيوت علمى شيعه
۴۷	وفات و مدفن
۴۹	مرايى و ماده تاريخ
۵۴	مصادر شرح حال
۵۷	فصل دوم : شرح حال آية الله العظمى آقاي حاج شيخ محمد باقر نجفى اصفهانى
۵۷	اشاره
۵۹	نسب و ولادت
۵۹	تحصيلات و اساتيد

۶۲	در کلام بزرگان
۶۶	تدریس و شاگردان
۶۷	تالیفات
۶۹	برخی از اقدامات اجتماعی
۷۰	تأسیس مسجد نو بازار
۷۱	فرزندان
۷۴	وفات و مدفن
۷۶	مرثیه و ماده تاریخ وفات
۷۸	مصادر شرح حال
۸۰	فصل سوم : شرح حال آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی
۸۰	اشاره
۸۲	نام و نسب و ولادت
۸۲	تحصیلات و اساتید
۸۳	مراجعت به اصفهان
۸۶	بازگشت به نجف اشرف
۸۶	سه مکاشفه
۸۷	بیانی دیگر در همین مورد
۹۰	شاگردان
۹۱	تالیفات
۹۶	همسر و فرزندان
۹۷	فوت و محل دفن
۹۸	یک رؤیا
۹۹	مرائی و ماده تاریخ وفات
۱۰۰	مصادر شرح حال
۱۰۲	فصل چهارم : شرح حال آیه الله العظمی علامه آقای ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی
۱۰۲	اشاره

۱۰۴	نام - پدر - مادر - ولادت
۱۰۴	تحصیلات و اساتید
۱۰۷	مشایخ اجازه
۱۱۲	هجرت به کربلاء
۱۱۳	تدریس و شاگردان
۱۱۹	صورت و سیرت
۱۲۱	تالیفات
۱۲۹	همسر و فرزندان
۱۳۰	وفات و مدفن و مرثی
۱۳۴	مصادر شرح حال
۱۳۷	فصل پنجم : شرح حال آیه الله العظمی آقای حاج شیخ مجد الدین (مجد العلماء) نجفی
۱۳۷	اشاره
۱۳۹	نام - پدر - مادر - ولادت
۱۴۰	تحصیلات و اساتید
۱۴۳	مشایخ روایت و مجازین از وی
۱۴۶	در کلام دیگران
۱۴۹	مجالس تدریس و برخی از شاگردان
۱۵۲	تعیین قبله دقیق مصلاهی شهر اصفهان
۱۵۴	تالیفات
۱۵۷	نمونه ای از اشعار
۱۵۷	امامت جماعت
۱۶۳	اخلاق و مردمداری
۱۶۳	همسر
۱۶۴	فرزندان
۱۶۶	وفات و تشیع و مدفن
۱۷۱	انعکاس اخبار ارتحال و مجالس ترحیم

- ۱۷۱ ----- مرآئی و ماده تاریخ
- ۱۷۵ ----- مصادر شرح حال
- ۱۷۶ ----- فصل ششم : شرح حال آیه الله استاد آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین مجد الإسلام نجفی
- ۱۷۶ ----- اشاره
- ۱۷۸ ----- نام - لقب - پدر - مادر - ولادت
- ۱۷۹ ----- تحصیلات
- ۱۷۹ ----- علوم حوزوی
- ۱۸۰ ----- تحصیلات جدیده
- ۱۸۱ ----- مهاجرت به تهران
- ۱۸۷ ----- بازگشت به اصفهان و شروع به تدریس
- ۱۸۹ ----- در کلام بزرگان
- ۱۹۱ ----- امامت جماعت
- ۱۹۳ ----- مشایخ حدیث
- ۱۹۳ ----- روایت کنندگان از معظم له
- ۱۹۷ ----- آیه الله نجفی و کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر
- ۲۰۰ ----- تألیفات
- ۲۰۵ ----- تعمیرات اساسی مسجد نو بازار
- ۲۰۵ ----- احداث مکتبه آیه الله النجفی
- ۲۰۷ ----- طبع کتب نیاکان و بزرگان
- ۲۰۸ ----- تأسیس مدرسه و حسینیه
- ۲۰۹ ----- اقامه مجالس عزاداری ائمه اهل البيت عليهم السلام
- ۲۱۱ ----- قضاء حوائج مؤمنین
- ۲۱۱ ----- پدری که من شناختم
- ۲۱۳ ----- اسفار
- ۲۱۶ ----- مرگ در راه نماز
- ۲۱۹ ----- تغسیل و تشیع و تدفین

٢٢٠	تسلیت مراجع معظم تقلید مدّ ظلّهم
٢٢٤	مجالس ترحیم
٢٢٥	مراثی و ماده تاریخ
٢٣١	مصادر شرح حال
٢٣٢	فصل هفتم : فیض الباری إلى قره عینی الہادی
٢٣٢	اشاره
٢٤٠	فصل
٢٤١	خاتمة
٢٤٢	وصیة
٢٤٤	فصل هشتم : فہرس مخطوطات مکتبہ آیة اللہ النجفی
٢٧١	فہرس اعلام
٣٠٣	فہرس کتب
٣٢٢	درباره مرکز

قبيله عالمان دين: يادنامه ارتحال آيه الله استاد آقاي حاج شيخ مهدي غياث الدين مجد الاسلام نجفي

مشخصات كتاب

سرشناسه: نجفي، هادي، - 1342

عنوان و نام پديدآور: قبيله عالمان دين: يادنامه ارتحال آيه الله استاد آقاي حاج شيخ مهدي غياث الدين مجد الاسلام نجفي قدس سره به ضميمه فيض الباري الى قره عيني الهادي و فهرس مخطوطات... مكتبه آيه الله النجفي / تاليف هادي نجفي

مشخصات نشر: قم: عسگريه، 1381.

مشخصات ظاهري: 272 ص. مصور، نمونه، عكس

شابك: 40412000-6251-964 ريال؛ 40412000-6251-964 ريال

وضعيت فهرست نويسي: فهرست نويسي قبلي

يادداشت: نمايه

موضوع: نجفي، مهدي، 1380 - 1315 -- نامه ها و يادبودها

مجتهدان و علما -- سرگذشتنامه

رده بندي كنگره: 3/BP55/3/ن 26

رده بندي ديويي: 297/998

شماره كتابشناسي ملي: م 80-28850

ص: 1

اشاره

قبيله عالمان دين

يادنامه ارتحال آيه الله استاد آقاي

حاج شيخ مهدي غياث الدين مجد الاسلام نجفي قدس سره

به ضميمه

فيض الباري الى قرة عيني الهادي

وفهرس مخطوطات مكتبة آية الله النجفي قدس سره

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

مقدمه: 9

فصل اول:

شرح حال آية الله العظمى آقاي شيخ محمد تقى رازى نجفى اصفهانى سردودمان خاندان

نام - پدر - مادر 13

زمان و محل ولادت 14

تحصيلات و اساتيد 15

مهاجرت به ايران 16

اقامت در اصفهان و تدريس 17

شاگردان 19

تأليفات 22

فرزندان 30

شيخ سر سلسله يکى از بزرگترين بيوت علمى شيعه 30

وفات و مدفن 33

مراثى و ماده تاريخ 35

مصادر شرح 39

فصل دوم:

شرح حال آية الله العظمى آقاي حاج شيخ محمد باقر نجفى اصفهانى

نسب و ولادت 43

تحصيلات و اساتيد 43

در کلام بزرگان *** 46

تدریس و شاگردان *** 50

تالیفات *** 51

برخی از اقدامات اجتماعی *** 53

تأسیس مسجد نوبازار *** 54

فرزندان *** 55

وفات و مدفن *** 58

مرثیه و ماده تاریخ وفات *** 60

مصادر شرح *** 62

فصل سوم:

شرح حال آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی

نام و نسب و ولادت *** 65

تحصیلات و اساتید *** 65

مراجعت به اصفهان *** 66

دو نکته مهم *** 68

بازگشت به نجف اشرف *** 69

سه مکاشفه *** 69

بیانی دیگر در همین مورد *** 70

شاگردان *** 73

تالیفات *** 74

همسر و فرزندان *** 79

فوت و محل دفن *** 80

يك رويا *** 81

مراثی و ماده تاريخ وفات *** 82

ص: 4

مصادر شرح حال *** 83

فصل چهارم:

شرح حال آیه الله العظمی علامه آقای ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی

نام - پدر - مادر - ولادت *** 87

تحصیلات و اساتید *** 87

مشایخ اجازة *** 90

هجرت به كربلا *** 95

تدریس و شاگردان *** 96

صورت و سیرت *** 102

تألیفات *** 104

همسر و فرزندان *** 111

وفات و مدفن و مراثی *** 112

مصادر شرح حال *** 115

فصل پنجم:

شرح حال آیه الله العظمی آقای حاج شیخ مجتهد الدین (مجد العلماء) نجفی

نام - پدر - مادر - ولادت *** 119

تحصیلات و اساتید *** 120

مشایخ روایت و مجازین از وی *** 123

در کلام دیگران *** 126

مجالس تدریس و برخی از شاگردان *** 129

تعین قبله دقیق مصلاهی شهر اصفهان *** 131

تالیفات 133

نمونه ای از اشعار 136

امامت جماعت 136

ص: 5

اخلاق و مردمداری *** 142

همسر *** 142

فرزندان *** 143

وفات و تشیع و مدفن *** 145

انعکاس اخبار ارتحال و مجالس ترحیم *** 149

مراثی و ماده تاریخ *** 149

مصادر شرح حال *** 152

فصل ششم :

شرح حال آیه الله استاد آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین مجد الإسلام نجفی

نام - لقب - پدر - مادر - ولادت *** 155

تحصیلات *** 156

علوم حوزوی *** 156

تحصیلات جدیده *** 157

مهاجرت به تهران *** 158

بازگشت به اصفهان و شروع به تدریس *** 164

در کلام بزرگان *** 166

امامت جماعت *** 168

مشایخ حدیث *** 170

روایت کنندگان از معظم له *** 170

آیه الله نجفی و کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر *** 174

تألیفات *** 177

تعميرات اساسى مسجد نوبازار *** 182

احداث مكتبة آية الله النجفي *** 182

طبع كتب نياكان و بزرگان *** 184

ص: 6

تأسيس مدرسه و حسينيه *** 185

اقامه مجالس عزاداري ائمه اهل البيت عليهم السلام *** 186

قضاء حوائج مؤمنين *** 188

پدری که من شناختم *** 188

أسفار *** 190

مرگ در راه نماز *** 193

تغسيل و تشيع و تدفين *** 196

تسلية مراجع معظم تقليد مدّ ظلّهم *** 197

مجالس ترحيم *** 201

مراثی و ماده تاريخ *** 202

مصادر شرح حال *** 208

فصل هفتم :

فيض الباري إلى قرّة عيني الهادي

تأليف : آية الله الشيخ مهدي غياث الدين مجد الاسلام نجفي قدس سره *** 209

فصل هشتم :

فهرس مخطوطات مكتبة آية الله النجفي

تأليف : العلامة المحقق السيد احمد الحسيني الاشكوري مدّ ظلّه العالی *** 221

فهرست أعلام *** 247

فهرست كتب *** 263

ص: 7

مقدمه

الحمد لله الذي خلق الموت والحياة والصلاة والسلام على المبعث بالجنة والمعاد محمد المصطفى وعلى آله الأئمة .

هرگز گمان نمی کردم بر رساله ای مقدمه بنویسم که بعنوان یادنامه آیه الله والد طاب ثراه منتشر می گردد ، ولکن دست تقدیر در این گردون بازیها دارد و انسان همواره باید به تکلیف خود عمل نماید .

در هر صورت به پیشنهاد برخی از دوستان بنا شد مجموعه ای فراهم آید از شرح حال معظم له و نیاکانشان قدس سرهم البته باختصار و ایجاز تمام ، و بعد از چند ماه تلاش و جمع آوری اسناد و مدارك و نسخ این مجموعه فراهم آمد و بنام « قبيله عالمان دين » نامیده شد .

این کتاب در هشت فصل عرضه می گردد :

1 - شرح حال آية الله العظمى آقای شيخ محمد تقى رازى نجفى اصفهانى (حدود 1185 - 1248) صاحب « هداية المسترشدين في شرح اصول معالم الدين » ، سر دودمان خاندان .

2 - شرح حال آية الله العظمى آقای حاج شيخ محمد باقر نجفى اصفهانى

(1235 - 1301 ق) معروف به شیخ کبیر صاحب « شرح حجیة المظنة من هداية المسترشدين » مؤسس و بانی و واقف مسجد نو بازار اصفهان .

3 - شرح حال آية الله العظمى آقاي حاج شيخ محمد حسين نجفي اصفهاني (1266 - 1308 ق) صاحب « مجد البيان في تفسير القرآن » .

4 - شرح حال آية الله العظمى آقاي ابو المجد علامه شيخ محمد رضا نجفي اصفهاني (1287 - 1362 ق) صاحب « وقاية الأذهان » و استاد مراجع معظم تقليد .

5 - شرح حال آية الله العظمى آقاي حاج شيخ مجد الدين مجد العلماء نجفي اصفهاني (1326 - 1403 ق) صاحب « اليواقيت الحسان في تفسير سورة الرحمن » .

6 - شرح حال آية الله والد آقاي حاج شيخ مهدي غياث الدين مجد الاسلام نجفي (1356 - 1422 ق) قدس الله اسرارهم .

7 - فيض الباري الى قرة عيني الهادي .

اجازه مفصلی است که آية الله والد طاب ثراه برای حقیر مرقوم فرموداند .

8 - فهرس مخطوطات مكتبة آية الله النجفي که به خامه کتابشناس بزرگ شیعه علامه محقق حضرت حجة الاسلام و المسلمین آقاي حاج سيد احمد حسینی اشکوری دامت برکاته تنظیم شده است و به درخواست حقیر برای درج در این دفتر بزرگوارانه آن را ارسال فرمودند .

در ختم این مقال بر خود فرض می دانم از زحمات جناب آقاي دکتر صمد اسماعیل زاده حفظه الله تعالی بخاطر ارسال یاداشتهائی در مورد اعلام فوق و تعیین مصادر جدید و اخراج فهرست اعلام و کتب این دفتر مرا یاری نمودند ، تشکر و قدردانی نموده ، مزید توفیقات معظم له را از ذات باری مسألت نمایم .

15 شهر رمضان المبارك 1422

روز ولادت سبط اکبر امام حسن مجتبی علیه السلام

اصفهان - هادي النجفي

ص: 10

فصل اول : شرح حال آية الله العظمى آقاى شيخ محمد تقى رازى نجفى اصفهانى سر دودمان خاندان نجفى

اشاره

« 1 »

آية الله العظمى

آقاى شيخ محمد تقى رازى نجفى اصفهانى

(حدود 1185 - 1248 ق)

سر دودمان خاندان نجفى

□

ص: 11

نام: شیخ محمد تقی رازی نجفی اصفهانی معروف به صاحب هدایة المسترشدين یا صاحب حاشیه .

پدر: محمد رحیم بیک استاجلو که در برخی از کتب تراجم بغلط عبدالرحیم نوشته شده است .

حاجی محمد رحیم بیک از طرف حکومت وقت در ایوان کیف مصدر امور دیوانی بوده اما سعادت و نیک بختی در اواخر عمر نصیب او گردیده و از کلیه مشاغل و مناصب دنیائی اعراض کرده و در اعتاب مقدسه ائمه عراق علیهم السلام مجاور گردیده و به عبادت قیام و اقدام نموده است .

ودارای چهار فرزند گردیده :

1 - علامه محقق شیخ محمد تقی صاحب این شرح حال .

2 - علامه محقق آقای شیخ محمد حسین رازی اصفهانی حائری صاحب فصول .

3 - زوجه آقا احمد بهبهانی صاحب مرآة الاحوال نواده وحید بهبهانی .

4 - زوجه ملا محمد علی ابن ملا محمد شفیع خراسانی طهرانی .

حاجی محمد رحیم بیک در سال 1217 در نجف اشرف وفات یافته و در همان سرزمین در جوار امیر المؤمنین علیه السلام بخاک رفته است .

مادر: دختر الله وردی بیک فرزند مهدی قلیخان بیگدلی است که برخی مهدی قلیخان را به اختصار میرزا مهدی نیز می گویند .

واین مهدی قلیخان یا میرزا مهدی همان کسی است که از طرف نادر شاه

افشار و همسرش گوهرشاد بیگم مامور سرپرستی تعمیرات صحن مقدس علوی و تذهیب گنبد مقدس امیر المؤمنین علیه السلام شد و از سال 1156 تا سال 1160 به مدت چهار سال بدین امر اقدام نمود و نامش در کتیبه های صحن مبارك نزدیک درب طوسی بر کاشیها نوشته شده است .

اللّه وردی بیک و پدرش مهدی قلیخان در ابتداء هر دو در کرمانشاه ساکن بوده اند و لکن به جهت سرپرستی و نظارت بر تعمیرات و تذهیب گنبد و صحن مطهر علوی به نجف اشرف منتقل می شوند .

اللّه وردی بیک دارای دو دختر است .

1 - زوجه علامه آقای محمد علی ابن وحید بهبهانی .

2 - زوجه حاج محمد رحیم بیک استاجلو مادر شیخ محمد تقی .

زمان و محلّ ولادت

در کتب شرح حال و تراجم ، زمان و محل ولادت شیخ محمد تقی دقیقاً مشخص نشده است اما از آنجا که سن ایشان را در هنگام وفات شصت و اندی می نویسند پس ولادتش احتمالاً بین سالهای 1185 تا 1187 می باشد .

و چون پدرش در ایوان کیف ساکن و ریاست داشته است با احتمال قوی محل ولادت ایشان نیز در همان ایوان کیف است .

واز ایوان کیف به همراه پدر یا به همراه برادر یا منفرداً در نوجوانی به عتبات عالیات مهاجرت نموده است .

شیخ محمد تقی اولین فردی است در خانواده اش که ترك سیره اسلاف و پدران خود را می کند و به تحصیل علم می پردازد .

ص: 14

از زمان شروع به تحصیل شیخ و مکان آن و اساتید اولیه او در مقدمات و سطوح اطلاعی در دست نیست. آنچه مسلم است او درس وحید بهبهانی در گذشته سال 1205 را چند سال درك نموده است و در همه کتب تراجم او را از شاگردان وحید می نویسند. بنابر این می بایست تحصیل را از طفولیت آغاز کرده باشد تا بتواند درس حدود 15 سالگی یا کمی بیشتر به محضر درس وحید بهبهانی حاضر شود و چند سال نیز از او بهره مند گردد. پس اولین استاد درس خارج او وحید بهبهانی و مکان درس کربلای معلی است.

غیر از علامه وحید (1117 - 1205 ق)، شیخ در درس عده ای از بزرگان علما و مراجع در کربلا و نجف اشرف و کاظمین شرکت نموده است از آن جمله:

1- سید محمد مهدی بحر العلوم طباطبائی (1155 - 1212 ق) صاحب الدرّة النجفیه .

2- شیخ جعفر نجفی کاشف الغطاء (1154 - 1228 ق) و از ایشان اجازه روایت و اجتهاد دارد و به افتخار مصاهرت ایشان نیز نائل آمده است (1)(2).

ص: 15

1- مرحوم علامه الفت در نسبنامه داستان این ازدواج را چنین می نگارد: « روزی شیخ جعفر از شیخ محمد تقی در مجلس درس می پرسد: آیا عیال داری؟ او با خجلت جواب می دهد: نه، شیخ جعفر طلاب را امر به انتظار نموده از منبر بزیر می آید و دست شیخ محمد تقی را گرفته باندرون خانه خود برده می گوید: می خواهم تو را به دامادی خود اختیار کنم، اینک مرا دو دختر در خانه هستند یکی در کمال امتیاز دارد و دیگری در جمال، تو هر کدام را خواهی انتخاب کن. شیخ محمد تقی دختر صاحب کمال را اختیار نموده، این مجلس باجاء صیغه نکاح ختم می شود و شیخ جعفر بمحضر طلاب مراجعت، درس را تمام و تزویج دختر خود را اعلام می دارد. این مواصلت در اوائل قرن سیزدهم واقع شده.»

2- شرح حال مفصلی از شیخ جعفر نجفی صاحب کشف الغطاء را می توانید در اول کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 1 / 121 - 39 بیابید.

3 - سید علی طباطبائی حائری (1161 - 1231 ق) صاحب ریاض المسائل.

4 - سید محسن اعرجی کاظمی (1130 - 1227 ق).

مهاجرت به ایران

شیخ محمد تقی پس از حمله وهابیون به کربلای معلی و غارت شهر و حرم مطهر ابا عبدالله الحسین علیه السلام در سال 1216 و احتمالاً پس از فوت پدرش در سال 1217 در نجف اشرف یا اندکی پس از آن و بعلت عدم وجود امنیت در اعتاب مقدسه و خوف از تکرار واقعه کربلا و احتمالاً ابتلاء به بیماری و همچنین داشتن مبالغ زیادی قرض که پرداخت آن در اعتاب مقدسه مشکل بود و به قصد زیارت امام علی بن موسی الرضا علیه آلاف التحیه و الثناء به مشهد مقدس مسافرت می کند .

در مشهد در منزل حاج میرزا داود خراسانی فرزند میرزا محمد مهدی اصفهانی وارد می شود و مدت چهارده ماه در مشهد مقدس میهمان او بوده است .

در این مدت حاج میرزا داود در اکرام میهمان گرامی خود نهایت جدّ و جهد و کوشش را نموده و قروض ایشان را که در آن زمان متجاوز از یکهزار تومان بوده است از مال خالص خود اداء می کند و در ضمن این مدت در نزد میهمان گرامیش نیز فقه و اصول را تلمذ می نماید .

پس از چهارده ماه توقف در ارض اقدس رضوی ، شیخ از مشهد خارج و بعد از طیّ راه به شهر یزد وارد می شود و در آن شهر به تدریس فقه و اصول می پردازد و مدتی نامعلوم در آن شهر توقف می کند و منقطعاً ای نیز در آنجا اختیار می کند و از او

صاحب دختری می شود که این دختر بعد از بلوغ زوجه حاج عبدالکریم شیرازی می شود .

از قرائن چنین معلوم است که شیخ متجاوز از يك سال در یزد می ماند و پس

از آن شاید بعلت عدم مساعدت محیط و سختی معیشت این شهر را ترك نموده و به اصفهان مهاجرت می نماید .

اقامت در اصفهان و تدریس

ورود شیخ محمد تقی به اصفهان را قبل از سال 1225 ق دانسته اند .

در آغاز در محله احمد آباد ساکن و در مسجد ایلچی حوزه تدریس منعقد می نماید و در آن نیز به امامت می پردازد .

پس از مدتی تدریس ، أهل علم و طالبان دانش در اصفهان متوجه گوهر گرانبهای درس و بیان او می شوند و کثرت طالبان علم و علماء در محضر درسش بقدری زیاد می شود که مسجد ایلچی گنجایش حاضرین در درس و همچنین ظرفیت حضور مؤمنین حاضر در نماز جماعت او را ندارد و لذا حوزه درس او به مسجد شاه اصفهان منتقل می گردد و در آنجا نیز به امامت می پردازد و منزلش را نیز به محله پشت مسجد شاه منتقل می کند .

تعداد حاضرین در درس شیخ محمد تقی را تا چهارصد نفر نوشته اند که با توجه به جمعیت اصفهان در آن روز واهل علم و حوزه موجود در آن وقت می توان گفت تقریباً تمام طلاب مستعد و فاضل و درس خوان اصفهان در درس ایشان حاضر می شده اند و اولین حوزه درسی در آن زمان متعلق به ایشان بوده است .

حاج شیخ عباس قمی در مورد این درس می نویسد : « ... در اصفهان سکنی فرمود ، فضلاء در درس او اجتماع کردند ، مجلس درسش مجمع فضلاء گردید » (1).

مرحوم آیه الله میرزا محمد حسن شیرازی صاحب فتوای تحریم تنباکو در مورد این درس و چگونگی حضورش می فرماید : « ... در آن زمان که در درس شیخ

ص: 17

محمد تقی صاحب حاشیه حاضر می شدم بدلیل کثرت جمعیت امکان صحبت با استاد و پرسیدن اشکالات درسی برایم فراهم نمی شد ، بدین خاطر چند تن از برادران خوش فهم را جمع کردم و بد آنها گفتم : چه خوبست نزد شیخ رفته درخواست وقت معینی از ایشان بکنیم تا درس را به طور خصوصی برای ما بگوید ، خوبی این کار این است که فرصت طرح اشکالات و نظراتمان فراهم می آید . دوستان پذیرفته و همگی که جمعاً چهار نفر بودیم خدمت شیخ رفته و خواسته خود را مطرح کردیم ، شیخ از این پیشنهاد استقبال کرده و با ما انس و الفتی دیگر گرفت . از آن پس هم در درس عمومی شرکت می کردیم و هم در درس خصوصی و از این درس بسیار استفاده می کردیم «(1)» .

این حلقه درسی عظیم متجاوز از بیست سال تا آخرین روزهای حیات شیخ ادامه داشته است و جمع کثیری از مستعدین با استفاده از محضر علمی او به مراتب بلندی در علم و عمل رسیده اند .

و بر اساس آن چه که بر نگارنده معلوم شده است شیخ محمد تقی تدریس خود را در فقه و اصول به قلم خود ضبط می نموده است که حاصل آن در اصول کتاب شریف هدایة المسترشدين في شرح اصول معالم الدين و در فقه تبصرة الفقهاء است .

و چون هر دو کتاب ثمره تدریس شیخ است از نظر علمی هر دو از مکانت والائی برخوردارند که به اهل فن معلوم است .

ص: 18

از آنجا که مدت تدریس شیخ در اصفهان متجاوز از بیست سال است و هر دوره درس را نیز حدود شش سال بدانیم بیش از یک هزار و پانصد نفر در این مدت از حوزه درسی شیخ بهره برده اند و در نزد او تلمذ نموده اند که حصر و احصاء نام آنها کاری بس دشوار است و لکن به برخی از بزرگان آنها ذیلاً اشاره می کنیم:

1 - ملا احمد بن عبدالله خوانساری .

در یکی از سالها که فتح علیشاه قاجار به اصفهان آمد ، در ملاقات با شیخ از ارشد تلامذه ایشان سؤال می نماید ، و شیخ در جواب می فرماید : ملا احمد خوانساری .

ملا- احمد خوانساری در سالهای بعد از شیخ ساکن دولت آباد ملایر می شود و کتاب مصابیح الاصول را در بیش از بیست هزار بیت تألیف می نماید .

2 - علامه میرزا محمد باقر چهارسوقی خوانساری اصفهانی (1226 - 1313 ق) صاحب روضات الجنات .

3 - شیخ محمد تقی گلپایگانی .

وی از بزرگان اساتید نجف اشرف در علم و حکمت و فلسفه است و از شیخ محمد تقی نیز اجازه روایت دارد و در سال 1292 در نجف و فات یافته است .

4 - مولی محمد تقی بن حسینعلی هروی اصفهانی حائری (1217 - 1299 ق) .

وی از اصفهان به کربلا مهاجرت نموده و به تألیف و تدریس پرداخته است شرح حال او را در مکارم الآثار 3/627 بیابید .

5 - سید محمد حسن بن محمد تقی مستجاب الدعوة خواجهی اصفهانی .

متوفی در سال 1263 مدفون در تخت فولاد اصفهان در جنب والدش .

6 - میر سید حسن بن علی حسینی معروف به مدرس (1210 - 1273 ق). .

از بزرگان فقهاء و مدرسین اصفهان است .

7 - میرزا محمد حسن بن محمود حسینی شیرازی (1230 - 1312 ق). .

آیه الله مجدد شیرازی صاحب فتوای تحریم تنباکو و مرجع علی الاطلاق شیعه در عصرش .

8 - سید میرزا حسن بن محمد معصوم رضوی مشهدی .

متوفی سال 1278 .

9 - آقا حسین ورنامخواستی لنجانی اصفهانی .

10 - علامه آقا شیخ محمد حسین رازی اصفهانی حائری (... - 1255 ق). .

ابن محمد رحیم ، برادر کهنتر شیخ محمد تقی است و کتاب ارجمندش در علم اصول به نام الفصول مشهور آفاق است . شرح حال جامع وی را در کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 1 / (213 - 184) می توانید بیابید .

11 - علامه ملا حسینعلی بن نوروز علی تویسرکانی اصفهانی .

متوفی سال 1286 و مدفون در تکیه آقا حسین خوانساری در تخت فولاد اصفهان شرح حال ایشان را در کتاب دانشمندان و بزرگان اصفهان / 306 می توانید بیابید .

12 - حاج میرزا داود ابن میرزا محمد مهدی شهید اصفهانی خراسانی (1190 - 1240 ق). .

همانگونه که در عنوان مهاجرت شیخ به ایران گذشت صاحب عنوان چهارده ماه در مشهد مقدس از شیخ محمد تقی استفاده علمی نموده است .

13 - علامه مولی زین العابدین گلپایگانی (1218 - 1289 ق). .

از شاگردان و مجازین شیخ محمد تقی و در گلپایگان مدفون است به فوائد الرضویه 1/195 و مقدمه انوار الولاية از تألیفات وی مراجعه شود .

14 - آقا سید محمد صادق بن مهدی موسوی خوانساری (1208 -

مدفون در کربلا، به الکرام البررة 2/647 مراجعه شود.

15 - ملا عبدالجواد بن محمد علی بن احمد تونی اصفهانی خراسانی.

حکیم معروف اصفهان و استاد فلسفه، و تدریس کتب حکمت و طب در اواخر حیاتش منحصر به او بوده است. در سال 1281 در اصفهان وفات کرد.

16 - ملا علی قارپوز آبادی زنجانی (1209 - 1290 ق).

وی پانزده سال از محضر شیخ محمد تقی استفاده علمی نموده و جوامع الاصول را در دو مجلد تصنیف کرده و کتاب صیغ العقود از تألیفات مشهور ایشان است که بارها بچاپ رسیده است.

17 - شیخ فتح الله بن رجبعلی بن محمد صالح بن محمد شاردی قزوینی.

از بزرگان علماء قزوین و مؤلف اصل الاصول و مناہج الطريقة فی احکام الشریعة است، فوت او را پس از سال 1257 ق می نویسند.

18 - میر محمد ابن میر محمد حسین شهرستانی حائری.

از شیخ محمد تقی اجازه روایت دارد و حدود سال 1290 ق وفات یافته است. در الذریعة 11/22 اجازه او را ذکر می کند.

19 - شیخ محمد بن محمد علی بن محمد شفیع خراسانی طهرانی نجفی.

شاگرد و خواهرزاده و داماد شیخ محمد تقی است و جلد سوم هدایة المسترشدين را او از مسوده به بیاض خارج نموده و همچنین بهترین طبع حجری هدایة نیز به تصحیح او به انجام رسیده است و به هدایة نیز تعلیقاتی دارد. شرح حال او را در تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/260 بیاید.

20 - آقا مهدی ابن ملا محسن ابن ملا سمیع کرمانشاهی.

از اعقاب مرحوم ملا محسن فیض کاشانی است. شرحی بر شرایع دارد و در حدود سال 1281 در کرمانشاه وفات یافته و همانجا مدفون است.

21 - شیخ مهدی گجوری شیرازی.

وی شرح مطبوعی بر رسائل شیخ انصاری دارد و سال 1293 ق در شیراز وفات نمود و در تکیه حافظیه مدفون شد .

22 - حاج ملا هادی بن مهدی سبزواری (1212 - 1289 ق) .

فیلسوف بزرگ متخلص به اسرار صاحب تالیفات متعدده از آن جمله منظومه و شرح آن در منطق و فلسفه ، در شرح حال او رسائلی نگاشته شده است .

23 - حاج میرزا هدایة الله اَبْرَسَجی شاهرودی .

متوفی سال 1281 در مکه مکرمه و مدفون در قبرستان ابو طالب علیه السلام .

تالیفات

از آن جا که طول حیات شیخ را تحصیل و تدریس گرفته است ، مؤلفات ارجمندی نیز از ایشان به یادگار ماند از آن جمله می توان کتابهای زیر را نام برد :

1 - اجوبة المسائل .

پاسخهای ایشان به استفتائاتی است که به محضر شریفش وارد شده است و به برخی از آنها نیز تفصیلاً جواب داده است .

2 - احکام نماز .

صورت نسخه ای از آن که در زمان حیات مؤلف به سال 1243 ق در سیصد صفحه استنساخ شده در نزد حقیر است .

و در کتابخانه آية الله مرعشی رحمه الله در قم نیز نسخه ای دیگر از آن به شماره 655 نگهداری می شود ، به فهرست نسخه های خطی آن کتابخانه 2/251 مراجعه شود .

3 - تبصرة الفقهاء .

فقه استدلالی ایشان است و معظم اباحت کتاب الطهارة و بحث اوقات صلاة و قسمتی از کتاب الزکاة و قسمتی از بیع را دارا می باشد .

صورت نسخه خط مؤلف و نسخه دیگری که از روی آن نوشته شده است در

ص: 22

آغاز و انجام رساله احكام نماز صاحب هداية المسترشدين

ص: 23

صفحه ای از تبصرة الفقهاء ، صاحب الهداية بخط مؤلف

ص: 24

نزد نگارنده موجود است . اهل فن ارزش و دقت این کتاب فقهی را همانند کتاب هدایة المسترشدين در اصول می دانند .

4- تقریرات بحث فقه سید بحر العلوم .

این تقریرات بحث طهارت به صورت شرحی بر وافی نگاشته شده است . چنانچه علامه طهرانی در ترجمه معظم له در الکرام البررة 1/27 می فرماید : « وله شرح طهارة الوافی للفیض من تقریر استاذہ السید مهدی » .

5- رساله ای در بحث دوران امر بین اقل و اکثر در علم اصول .

این رساله را در رد استادش علامه سید محسن اعرجی کاظمی نگاشته است و نبیره مؤلف علامه ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی در حاشیه بر روضات در مورد این رساله می نویسد : « له ردود علی العلامة السید محسن الکاظمی قدس سره فی مسألة الاقل والاكثر رایتها بخطه الشریف » (1) .

6- رساله ای در عدم مفطرت توتون .

علامه طهرانی در الذریعة 15/238 آنرا در رد بعض از معاصرین شیخ می داند وهمچنین در الکرام البررة 1/217 .

7- رساله عملیه به زبان فارسی .

علامه طهرانی آن را در الکرام البررة 1/217 یاد می کند .

8- رساله در فساد شرط ضمن العقد فی شرط الضمان لو ظهر المبیع مستحقاً للغير .

علامه طهرانی آن را در الذریعة 14/183 و الکرام البررة 1/217 ذکر می کند .

9- شرح اسماء الحسنی .

در الذریعة 13/88 علامه طهرانی و در ریحانة الأدب 2/449 مدرس خیابانی ذکر شده است .

ص: 25

1- اعلاط الروضات / 10 .

علامه طهرانی آن را در الذریعة 15/184 معرفی می کند و در الکرام البررة 1/217 بنقل از تکمله امل الامل مرحوم علامه سید حسن صدر کاظمینی قدس سره چنین نقل می کند که در مورد این کتاب می فرماید : « رأیته وهو في غاية التحقيق يبلغ قدر طهارة المعالم » .

آقای استادی نیز نسخه ای از آن در « یکصد و شصت نسخه از يك کتابخانه شخصی » / 27 که فهرست مخطوطات مکتبه شخصی خودشان بوده است معرفی می نماید ، البته این مکتبه به کتابخانه آیه الله مرعشی قدس سره منتقل گردیده است .

11 - مسألة الظنون .

صاحب روضات آن را در شرح حال ایشان یاد می کند و می فرماید : « وهي فيما ينيف على ثلاثة آلاف بيت ، وقد نصح فيها القول بوجود ما به كفاية الفقيه من الظنون المخصوصة وعدم حجية الظن المطلق بما لا مزيد عليه » (1) .

12 - هداية المسترشدين في شرح اصول معالم الدين .

این کتاب از اولین کتابهای است که در ایران به چاپ رسیده است اولین چاپ آن در سال 1269 ه . ق انجام شد پس از آن در سالهای 1272 و 1281 و 1283 و 1310 ق مکرراً در تهران به چاپ رسیده است .

وقریب پانزده سال پیش نیز توسط مؤسسه آل البيت عليهم السلام در قم افست شد ، و به همت مرحوم آیه الله والد آقای حاج شیخ مهدی مجد الاسلام نجفی طاب ثراه در سه مجلد بزرگ توسط مؤسسه نشر اسلامی وابسته به جماعه مدرسین حوزه علمیه قم در سال 1420 و 1421 ق در قم مقدسه طبع حروفی و محققانه شده است .

مرحوم والد طاب ثراه در مقدمه ای حدود سی صفحه به معرفی این اثر

ص: 26

ارزشمند می پردازند که خواننده می تواند به آن مقدمه عالمانه مراجعه نماید(1).

شیخ محمد تقی بواسطه تألیف این کتاب به صاحب هدایة و صاحب حاشیه در حوزه های علمیه معروف است.

ص: 27

1- و همچنین مقاله ای بقلم علامه جلیل حجة الاسلام والمسلمین آقای حاج سید محمد رضا حسینی جلالی دامت برکاته در مورد این طبع از هدایه و معرفی آن در مجله آینه پژوهش شماره 63/ص 74 به نام مستعار منتشر شده است.

آغاز كتاب الطهارة صاحب هداية المسترشدين ، بخط مؤلف

ص: 28

صفحه ای از بحث انسداد هدایة المسترشدين ، بخط مؤلف

ص: 29

شیخ محمد تقی از نسبه خاتون معروف به حبابه(1) دختر شیخ جعفر کاشف الغطاء صاحب دو فرزند شد :

1 - آية الله العظمى آقای حاج شیخ محمد باقر نجفی اصفهانی .

2 - مخدره شهربانو زوجه آقا شیخ محمد طهرانی نجفی(2) .

واز منقطعه یزدیه نیز صاحب يك دختر شد :

3 - زوجه مرحوم حاج عبدالکریم شیرازی .

شیخ سرسلسله یکی از بزرگترین بیوت علمی شیعه

خداوند تبارک و تعالی بر این مجتهد رنج کشیده منت گذاشت و با وجود اینکه فقط يك پسر از او بعنوان اولاد ذکور باقی ماند ، ولكن نسل و ذریه طیبه ای به او عطاء کرد که یکی از بیوت عظیم علمی شیعه را تشکیل می دهند و مدت دو قرن است که تا کنون در آسمان علم و فضیلت و فقاہت و مرجعیت همچون ستارگانی درخشان نورافشانی می کنند .

علامه طهرانی در این مورد می نویسد : « آل صاحب الحاشیة بیت علم جلیل فی اصفهان یعد من أشرفها وأعرقها فی الفضل ، فقد نبغ فیہ جمع من فطاحل العلماء ورجال الدین الأفاضل ، كما قضوا دوراً مهماً فی خدمة الشریعة ، ونالوا

ص: 30

1- مرحوم الفت در نسبنامه می نویسد : « وفات ... او نیز در سال 1295 واقع شده و در تخت فولاد پهلوی قبر شوهر خود مدفون گردید . «

2- مرحوم الفت می نویسد : « این دختر در سال 1257 جوانمرگ شده ، اولادی از او باقی نمانده قبرش در تخت فولاد و پهلوی قبر مادر خود واقع است » .

الرئاسة العامة لا في اصفهان فحسب ، بل في ايران مطلقاً ...» (1).

علامه محقق آقای حسینی اشکوری در شرح حال شیخ که در مقدمه هدایة المسترشدين طبع جدید به چاپ رسیده است چنین می نگارد : « بزغ نجم هذه الأسرة العلمية في اصفهان منذ نحو سنة 1225 حيث هاجر الشيخ في ما يقرب من هذا التاريخ من يزد إليها واشتهر بالمقام العلمي الرفيع والزهد والتقوى والثفّ حوله

الخاصة والعامة وانتهت إليه الزعامة العلمية والامامة . اشتهر من الأسرة علماء مشاهير وفضلاء ذوي الأقدار والمكانة ، كانوا ولم يزالوا موضع احترام العلماء وحفاوة سائر الطبقات المؤمنة في اصفهان و غيرها نذكر اسماء بعضهم كنماذج بارزة لا للحصر ...» (2).

نتیجه شیخ ، علامه الفت در نسبنامه که آن را در تاریخ شوال المکرم سال 1343 در اصفهان به پایان برده است می نویسد : « چنانچه دانستیم این خانواده زیاده بر یکصد سال است که در اصفهان و نواحی آن بریاست و اقتدار می گذرانند . مداخلاتشان در امور دولت و ملت ایران ممکن است که قسمتی از تاریخ این مملکت را اشغال کند . تصرفاتشان در خصوص عقاید و احوال اجتماعی اصفهان آثاری بیادگار باقی گذارده که قابل اهمیت است .

بالاخره اشتغالشان بزماداری از روحانیت مذهب شیعه از آن دو وظیفه مشهورتر و اهمیت آثارش افزونتر است » (3).

مرحوم آیه الله والد آقای حاج شیخ مهدی مجد الاسلام نجفی طاب ثراه نیز که از نوادگان شیخ اند در مقدمه طبع جدید هدایة المسترشدين چنین می نگارند : « رزق الله تعالى صاحب الهداية نسلًا طيبًا وبيتًا جليلاً ، نشاء فهم كثير من العلماء

والفقهاء والمراجع بحيث كتب العلامة السيد مصلح الدين المهدوي رحمه الله تعالى ثلاث

ص: 31

1- نقباء البشر 2/748 .

2- هدایة المسترشدين 1/33 .

3- نسبنامه الفت / نسخه خطی .

وعلامه مهدوی رحمه الله در کتاب سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان در معرفی مدفونین تکیه و بقعه شیخ چنین می نگارد :

« شیخ محمد تقی بن محمد رحیم ایوان کیفی (ایوان کئی) عالم فقیه مجتهد اصولی . از مدرسین طراز اول اصفهان که عده زیادی از علماء و بزرگان خدمتش تحصیل کرده اند و به مقام اجتهاد رسیده اند . امام جماعت مسجد جامع عباسی (مسجد شاه) که تاکنون امامت و ریاست در خاندان او برقرار است . مؤلف کتاب هدایة المسترشدين در اصول در سه مجلد ، نویسنده کتابی بنام « بیان سبل الهدایة في ذکر أعقاب صاحب الهدایة یا تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر » در سه مجلد در شرح حال این خاندان تألیف نموده و به چاپ رسیده است ... »(2) .

حسن ختام این عنوان را کلام علامه موحد ابطحی دامت برکاته قرار می دهیم که چنین می نگارد : « خاندان مسجد شاهی [نجفی] در طول دو قرن

شمار زیادی از علماء و مراجع دینی و نیز مؤلفین و رهبران اجتماعی را در بر گرفته و به عنوان یکی از مهمترین خاندانهای علمی و اجتماعی در عالم تشیع و حوزه های علمیه و بالاخص شهر دینی و تاریخی اصفهان درخشیده است »(3) .

و بالجمله آنچه که از نسل شیخ ظاهر شده و این بیت عظیم را تشکیل داده است ، در واقع آنگونه که سینه به سینه و پدر در پدر به ما رسیده است استجابت دعای شیخ اکبر کاشف الغطاء قدس سره است که در شب زفاف شیخ و دخترش دست به دعاء برداشت و از خداوند تبارک و تعالی چنین خواست که : « خداوندا علم و فقاہت و مرجعیت و روحانیت و ترویج شریعت را تا قیامت در نسل آنها قرار بده » .

و بحمد الله تعالی این دعای شیخ اکبر کاشف الغطاء قدس سره تاکنون که متجاوز از

ص: 32

1- هدایة المسترشدين 1/15 .

2- سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان / 93 .

3- ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمیه اصفهان در طول تاریخ 1/504 .

دو قرن از آن می گذارد به اجابت ذات اقدس الهی رسیده است ، وان شاء الله تعالی و منّه و فضله و کرمه و شفاعة نبیّه و آله علیهم السلام تا قیامت نیز مستجاب خواهد بود آمین یا رب العالمین .

وفات و مدفن

شیخ محمد تقی ظهر روز جمعه پانزدهم ماه شوال 1248 ق به جوار رحمت حق و به دیار باقی می شتابد ، یکی از دورئیس روحانی وقت اصفهان یعنی آیتین سید محمد باقر حجة الاسلام شفقی یا حاجی محمد ابراهیم کلباسی به همراه جمعیت مشیعین بر ایشان نماز می خواند . و در بقعه تکیه ای که بعدها به نام خود شیخ به تکیه شیخ محمد تقی (1) معروف شد دفن می گردد .

و برخی از عوام آن را تکیه مادر شاهزاده نیز می گویند ، چون اولین کسی که در این بقعه بنخاک سپرده شد مریم خاتون گرجی درگذشته به سال 1246 دایه سیف الدوله سلطان محمد میرزا فرزند فتحعلی شاه قاجار است . و او (سیف الدوله) سی و هفتمین یا سی و هشتمین فرزند فتحعلی شاه و مادرش تاج الدوله طاووس خانم اصفهانیه که چهل و دومین همسر شاه بوده است می باشد .

فتحعلی شاه در سال 1224 با او ازدواج کرد و طاووس خانم را ملقبه به تاج الدوله نمود .

تخت مرصع مشهور به تخت طاووس که پیش از ازدواج ایشان به آن تخت خورشید می گفتند بعد از ازدواج با وی به تخت طاووس مشهور شد .

وی برای شاه چند فرزند پسر آورد بنامهای سلطان محمد میرزا سیف الدوله

ص: 33

1- مرحوم علامه مهدوی در کتاب سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان / 91 تکیه را چنین یاد می کند .

که نامش گذشت و فرح میرزا نیر الدوله و سلطان احمد میرزا عضد الدوله .

طاووس خانم بعد از جلوس محمد شاه در اواخر عمر به نجف اشرف مهاجرت نمود و در آنجا ساکن شد و همان جا وفات کرد و در صحن امیرالمؤمنین علیه السلام مدفون گردید (1).

بنابر این تحقیق مریم خاتون گرجی دایه سیف الدوله است نه مادر او که بغلط در افواه قرار گرفته است و وی زن مؤمنه ای بوده و وصی خودش را نیز مرحوم آقا شیخ محمد تقی قرار می دهد . پس از فوتش به حسب دستور شیخ برای او توسط معتمد الدوله منوچهرخان گرجی این بقعه بنا می گردد .

مرحوم گزی در این مورد می نویسد : « به توصیت او و وجه او (مریم دایه سیف الدوله) این تکیه بنا شده و وصی او مرحوم شیخ محمد تقی بوده است » (2).

مرحوم علامه الفت در نسبنامه چنین می نگارد : « ... بهر تقدیر سال 1248 ق شیخ محمد تقی کبیر در جوار این مخدره مدفون گردیده و از آن پس افراد دیگری از علماء و معاریف شهر و خاندان مسجد شاهی در پیرامونش بخاک رفته ، فضای تکیه نیز مطروس از قبور متفرقه و بسیاری از افراد این خاندان و منسوبین به آنها می باشند . و نیز شیخ محمد باقر کبیر یکصد جریب از املاک مرغوب را در قریه کنگاز - از بلوک جی - به مصالح و تعمیرات این تکیه وقف نمود که تا چند سال قبل به مصرف می رسید و اینک چندیستکه یکتن از سادات ... اقارب نسبی نگارنده بر خلاف شرع و قانون آن موقوفه را غصب نموده ، دیناری بمصارف مقرره نمی رسانند و لذا جمله ابنیه و آثار تکیه خراب و منهدم گشته و می گردد » (3).

نگارنده گوید : در دهه شصت شمسی که تب تخریب تخت فولاد بالا گرفته بود و عده ای به عمد یا به جهل قصوری یا تقصیری قصد تخریب این ابنیه تاریخی

ص: 34

1- شرح حال او را در مشاهیر زنان اصفهان / 217 می توانید بیابید .

2- تذکره القبور / 46 طبع حجری .

3- نسبنامه الفت / 286 نسخه خط مؤلف .

و قبور مؤمنین بلکه به واقع مرکز اسناد ملی و تاریخچه گویای شهر اصفهان را داشتند، از جمله معدود کسانی که در مقابل این عده مقاومت کرد و مانع از تخریب شد، مرحوم آیه الله والد آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین نجفی طاب ثراه بودند و در همان اوان ایشان نه تنها از تخریب جلوگیری کردند بلکه به همت والای خود و برخی از خیرین تکیه مرحوم آقای شیخ محمد تقی را تعمیر اساسی نمودند. و خوشبختانه بعد از این پایمردی و تلاش و گذر از آن دوره تخریب، اکنون این تکیه جزو آثار ملی و تاریخی ایران به شماره 1735 در تاریخ 26/3/1375 به ثبت رسیده است.

امیدوارم بأذن الله تعالی و مته و کرمه کار تعمیرات اساسی این تکیه و بازسازی آن به انجام برسد و این اثر ملی و تاریخی همچنان باقی باشد ان شاء الله تعالی.

مراثی و ماده تاریخ

بعد از ارتحال شیخ محمد تقی جمعی از علماء و شعراء در رثاء ایشان اشعاری را سروده اند :

1 - علامه خوانساری صاحب روضات که از شاگردان ایشان است در رثاء و ماده تاریخ معظم له اشعاری فرموده که در روضات الجنات 2/125 در شرح حال او ضبط است چند بیت آن چنین است :

يا للذي أضحي تقياً نهتدي *** بهداه كالبدر المنير الأوقد

أسفاً لفقد إمامنا الحبر الذي *** حتى الزمان لمثله لم نفقد

تا آنجا که می فرماید :

العلم أمسى بعده مترحلاً *** والشرع لم ير بعده بمؤيد

ومی فرماید :

ص: 35

لَمَّا مَضِيَتْ مَضَتْ صَبَابَةٌ مِنْ هَوَى *** مَجْدًا وَأَنْتَ مِنَ السَّلِيلِ الْأَمَجْدِ

علامة العلماء من في جنبه *** أركانهم بمكان طفل الأبعد

مولای آی قطب الأنام وطودهم *** ومشيّد الشرع المنير الأحمدی

و در ماده تاریخ می گوید :

طابت ثراه كما أتى تاريخه *** طارت كراك الى النعيم السرمدي

2 - مرحوم محمد حسين بن محمد اسماعيل متخلص به ضياء از شعراء وخطاطين معروف قرن سيزدهم در اصفهان در مرثيه و ماده تاريخ شيخ محمد تقى اشعارى دارد به خط خودش بر روى سنگ مزار ايشان حك شده است :

آه که در بزم دهر ساقی ایام ریخت *** زهر أجل از جفا فخر جهان را به جام

شيخ محمد تقى آنکه بگاہ سخن *** صيقل نطقش زدود زآينه دل ظلام

کاشف اسرار حق هادى راه هدى *** حامى شرع مبين وارث خير الأنام

بود زتقواى او خانه عصيان خراب *** داشت زاحکام او دين پيمبر قوام

گوهر الفاظ او زينت گوش سخن *** رشحه اقلام او زيب بديع وکلام

بود زعلمش بملك ، جهل چوعنقانهان *** داشته از نظم او کشور دين انتظام

بود فروع واصول ناقص اگر پيش از اين *** علم فروع واصول فکرت او کرد تام

تا بآيد در جهان زنده بود نام او *** گرچه بزير زمين خاک شد او را عظام

دردل سنگ ارچه شدلعل درخشان نهان *** لعل درخشان برون آيد اگر از رخام

زآن مه برج علوم تا که بيابد نشان *** پويه بگردد زمين چرخ کند صبح وشام

در بر فضلش نزد ، کس زفلاطون سخن *** درگه درسش نبود هيچ زادريس نام

او بجنان شادمان باشد وأندر جهان *** دست به سر مى زندازغم او خاص وعام

طاير روحش چو شد از قفس تن برون *** رفت برون و نمود جاي بدار السلام

خانه دين را خراب گر نه فلك خواستى *** بهر خرابى او از چه نمود اهتمام

اشك فشان در غمش دیده احباب واو *** گشت به صحن جنان شاد دل اندر خرام

بس بعزایش فتاد غلغله اندر جهان *** کرد گمان آسمان ، کرد قیامت قیام

ص: 36

طایر روحش روان گشت بیابان جنان *** چون زجنانش رسید رایحه ای در مشام

از پس تاریخ آن کلک ضیاء زد رقم *** « راهنمای امم کرد بجنت مقام »

1248

3 - شاعر توانا و ادیب ارباب آقای فضل الله اعتمادی متخلص به «برنا» مولود عام 1309 هـ . ش مرثیه و ماده تاریخی را بدرخواست صاحب این قلم چنین سروده اند :

شیخ محمد تقی ، عالم ایوان کی ای *** که نیمی از عمر و خود زیسته در اصفهان

صاحب حاشیه کز همت والا بود *** بر کتبی چند او مؤلف و ترجمان

هم زاساتید فن بوده به تعلیم و درس *** هم زصنادید فحل بوده بدرک و بیان

داد نویسندگی در کتب مختلف *** داده به توصیف او کلک نویسندگان

مرثیه ای بی نظیر سروده در رحلتش *** شاعر دوران او ضیاء شیرین زبان

که زان رثاء فصیح لطف سخن گستری *** بود زهر مصرع و حرف کلامی عیان

لیک حفیدی از او ز اهل علم و عمل *** که آوردستم دگر زمان چو او مهربان

حبر فهیمی که هست از نسب و از حسب *** وقار و وارستگی به ذات او توأمان

مجد الافاضل که اوست از دل و جان ، روز و شب *** خادم قرآن و دین ، هادی پیر و جوان

ص: 37

از سنه رحلتش زداعی تاریخ خواست *** چنانکه باشد در آن زشخص و نامش نشان

بود زابجد فزون شیخ محمد تقی *** زحد عهد و قرون زمزم سال و زمان

پس به وفاتش چنین خامه برنا نوشت *** درون بیته تمام به امر طبع روان

« عالم ایوان کی ونجف بعقبا نهاد *** زوادی اصفهان قدم بعدن و جنان »

1248

ص: 38

مصادر شرح حال

شرح حال ایشان را در اکثر کتابهای تراجم و شرح حال و تاریخ می توانید بیابید از آن جمله :

هدایة المسترشدين 1/32 چاپ جدید

بيان سبل الهداية في ذكر اعقاب صاحب الهداية يا تاريخ علمى واجتماعى اصفهان در دو قرن اخير 1/123

روضات الجنات 2/123

علماء الأسرة / 180 از صاحب روضات

مستدرك الوسائل 3/400

أعيان الشيعة 9/189

الفوائد الرضوية / 434

قصص العلماء / 117

مرآة الاحوال 1/138

مرآة الكتب 4/78 ثقة الاسلام تبریزی

مكارم الآثار 4/1327

ريحانة الأدب 3/403

الكرام البررة 11/215

نجوم السماء 1/477

تذكرة القبور / 72

الروضة البهية / 262

لباب الألقاب / 50

هدية الرازي الى الامام المجدد الشيرازي / 38

ترجمه هدية الرازی / 32

فهرست کتابهای چاپی عربی / 104

معجم المؤلفين 9/131

هدية العارفين 2/362

دائرة المعارف تشيع 2/665

دانشمندان و بزرگان اصفهان / 212

سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان / 91

هدية الأحباب / 185 محدث قمی

وقایع الأيام / 76 محدث قمی

شمس التواریخ / 15 طبع اول

وحید بهبهانی / 218 علی دوانی

لغت نامه دهخدا - ذیل محمد تقی

ایضاح المکنون 2/723 بغدادی

رجال اصفهان 1/95 دکتر کتابی

معجم المطبوعات العربية في ايران / 204

فرهنگ بزرگان اسلام و ایران / 479

اثر آفرینان 3/83

ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزة علمیه اصفهان 1/505

مجله آینه پژوهش ، شماره مسلسل 63/74

فصل دوم : شرح حال آية الله العظمى آقاي حاج شيخ محمد باقر نجفي اصفهاني

اشاره

« 2 »

آية الله العظمى

آقاي حاج شيخ محمد باقر نجفي اصفهاني

(1235 - 1301 ق)

□

ص: 41

نسب و ولادت

نام: حاج شیخ محمد باقر نجفی اصفهانی معروف به شیخ کبیر و ملقب به حجة الاسلام.

پدر: علامه فقیه اصولی شیخ محمد تقی بن محمد رحیم رازی نجفی اصفهانی.

مادر: نسمة خاتون معروف به حبابه دختر شیخ اکبر شیخ جعفر کاشف الغطاء نجفی.

ولادتش را در سال 1235 ق در اصفهان نگاشته اند ولی مرحوم الفت در نسبنامه می نویسد: « اما پسر مزبور نامش شیخ محمد باقر و در حال وفات پدر خود چهارده ساله بوده است »⁽¹⁾، بنابراین چون وفات شیخ محمد تقی 1248 است پس ولادت فرزند باید 1234 باشد چنانچه در برخی متون⁽²⁾ چنین ضبط کرده اند.

تحصیلات و اساتید

مقدمات علوم را در اصفهان فراگرفت پس از آن به همت مادر والاگهر به نجف اشرف مهاجرت نمود و در نزد بزرگان فقهاء در آن دیار به تحصیل پرداخت برخی از اساتید و مشایخ اجازه او عبارتند از:

ص: 43

1- نسبنامه علامه الفت / نسخه خطی .

2- اعیان الشیعه 44/104 و رجال اصفهان 1/137 دکتر کتابی .

1 - مرحوم شیخ محمد تقی پدرش .

2 - حاج سید محمد باقر حجة الاسلام موسوی شفتی در اصفهان از مشایخ اجازه ایشان است .

3 - شیخ محمد حسن نجفی صاحب جواهر .

4 - شیخ حسن ابن شیخ جعفر کاشف الغطاء دانی ایشان .

5 - علامه دوران شیخ اعظم حاج شیخ مرتضی انصاری .

او از شاگردان طراز اول و طبقه اول شیخ است ، و در نزد او حاشیه پدرش بر معالم یعنی هدایة المسترشدين را می خوانده است .

حاج شیخ عباس قمی از این درس چنین حکایت می کند : « تلمذ مرحوم حاج شیخ محمد باقر در نزد شیخ انصاری در اوائل امر تدریس مرحوم شیخ انصاری بوده و آن مرحوم به خانه جناب استاد مشرف شده و حاشیه پدرش بر معالم را نزد آن جناب می خوانده است و او از شاگردان طبقه اول مرحوم شیخ انصاری می باشد که علاوه بر فوائد علمی که از آن جناب حاصل کرده ، به مناسبت صحبت و معاشرت با ایشان نیز تکمیل مراتب تقوی و تزکیه نفس و اخلاق نموده است » (1).

اجازه ای از شیخ اعظم به خط مبارکش جهت ایشان صادر شده است که تصویر آن را می توانید ببینید :

ص: 44

1- فوائد الرضویة 2/409 ، تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 1/316 ، زندگانی و شخصیت شیخ انصاری / 108 .

اجازه شیخ اعظم انصاری بخط مبارکش برای آیه الله حاج شیخ محمد باقر نجفی (طاب ثراهما)

ص: 45

1 - صاحب روضات الجنات در پایان شرح حال ایشان می نویسد: «... وكذلك عند شيخنا البارع العلامة الشيخ مرتضى الدسفولي الانصاري المنتهى إليه رياسة الطائفة في هذا الزمان - حفظه الله تعالى من نواب الأزمان - في طريق مسافرتهما الى حج بيت الله الحرام وغيرها الى أن أُجيز له في الرواية والفتوى ، فردّ

الى وطنه سالمًا غانمًا وعاد الى مسكنه عالمًا حازمًا ، وأخذ هنالك في الترويج والتدريس والإمامة والتأسيس والتصنيف والتأليف والقيام بحق التكليف ، وهو - سلمه الله تعالى - من أجلة مشفقينا المعظمين والمحرّصين على تميم هذا الكتاب

المتين ، آتاه الله من لم يؤت أحدًا من العالمين» (1).

2 - از میرزای بزرگ شیرازی آیه الله محمد حسن حسینی چنین استفتاء شده است: مرحوم خلد آشتیان حاجی شیخ محمد باقر اعلی الله مقامه در ایام حیات تصرفانی کرده اند در امور راجعه به حاکم الشرع المطاع پس از فوت ، آن تصرفات ممضی و بحال خود باقیست یا خیر ؟ چون محل حاجت است دو کلمه بخط مبارک حکم آن را بیان نمائید .

وجناب میرزا در جواب بخط خودش مرقوم می فرماید :

بسم الله الرحمن الرحيم

بلی ممضی و نافذ است

حرره الأحقر محمد حسن الحسيني

از این جواب مقام شیخ کبیر به خوبی معلوم می گردد .

ص: 46

پاسخ استفتاء میرزای بزرگ شیرازی بخط و مهرش در مورد تصرفات آیه الله حاج شیخ
محمد باقر نجفی در امور راجعه به مجتهد جامع الشرائط ، به اینکه آن تصرفات نافذ است

ص: 47

3 - صاحب احسن الودیعة می نویسد : « آیه الله العظمی الفقیه الماهر فخر الأوائل والأواخر ابن الأعلم الأفضل الشیخ محمد تقی صاحب الحاشیة المشهورة علی المعالم ، مولینا الحاج الشیخ محمد باقر الاصفهانی ، وكان هذا الشیخ من أكابر الفقهاء والمجتهدین وأعظم العلماء المحققین وأفاضل الدنیا والدين ، مجسمة الزهد والورع والتقوی تاركاً بالكلية الدنیا مشغلاً بأمور الأخری » (1).

4 - سید محسن امین می نگارد : « شیخ شیوخ اصفهان وأحد أعیان الرؤساء فی ایران ، رأس بعد أیبه ... » (2).

5 - حاج میرزا حسن خان جابری انصاری در موردش می نویسد : « نژاد از دوشه داشت آن نیک پی ، شمس القلاده خانواده مرحومین شیخ جعفر کبیر و شیخ محمد تقی نور الله مضجعهما ومرجع تقلید اکابر واعاظم ، آن بزرگوار بهار علم وعمل و در اعلاى لوای شریعت بحدی ساعی بود که مزیدی متصور نبود ، در ریاستش بر مسند شرع قاطبه مردم براحه گذراندند » (3).

همچنین می گوید : « در اجرای حدود و نهی از منکر ومنع از مطرب ومسکر مجدانه اقدام می فرمود » (4).

6 - حفید او علامه ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی در مورد جدش می نویسد : « کل لسان من وصفه قاصر ، وکل فکر فی کنهه حاسر (5) ، أحسن وصف لمعالیه أنه أشبه الخلق بأیبه ، كان وقت وفاة والده العلامة مراهقاً أو بلغ الحلم و بعد بلوغه بمدة قليلة بعثته والدته الصالحة العابدة بنت الشیخ الأكبر الشیخ جعفر إلى

ص: 48

1- أحسن الودیعة 2/16 .

2- أعیان الشیعة 44/104 .

3- تاریخ اصفهان 1/98 .

4- تاریخ اصفهان 3/42 .

5- حَسَرَ بصره یَحْسِرُ حُسوراً ، أي کَلَّ وانقطع نَظَره من طول مَدَى وما أشبه ذلك ، فهو حَسِیرٌ ومحسُورٌ أيضاً .

النجف الأشرف لتحصيل العلم ولم يزل مشغولاً بتحصيل العلم عند خاله الفقيه الأعظم صاحب انوار الفقاهة وعند صاحب الجواهر وحضر في فن اصول الفقه على العلامة الشيخ مرتضى وكان ذلك ابتداء امر الشيخ ، كان يمضى الى داره ويقراً عليه حاشية والده و هو أول تلامذته وأعظم من استفاد من صحبته واشتغل من خلال ذلك بتكميل مراتب التقوى وتحسين الأخلاق والمجاهدات حتى منحه الله سبحانه حالات شريفة وعرضت له كرامات منيفة لا ارى ذكرها .

ثم سافر الى بلاد ايران لما كان يبلغه من اشتياق والدته وقدم اصفهان وقعد مكان والده في البحث والتدريس وامامة الجماعة في مسجد الشاه وأول ما اهتم به في تلك الاوقات اقامة الحدود الشرعية والأمر بالمعروف والنهي عن المنكر وأكثر من اقامة الحدود ويعجب من ذلك الأهالي فإنها كانت قد انقطعت بعد فوت سميه حجة الاسلام الرشتي فبالغ الشيخ فيها وجد في ذلك حتى انه حكم بالقتل في يوم واحد على سبعة وعشرين رجلاً قتل منهم اثني عشر وانهزم الباقون وله حكاية مع حاكم اصفهان في ذلك ... له رحمه الله رسالة في حجية الظن الطريقي وكتاب لب الاصول ، ورسالة في الاستصحاب وتاريخ مولده سنة 1235 ، له اولاد علماء واجلاء من اعلام الدين لم يتفق لاحد من علماء عصرنا ما اتفق له من فضل الاولاد» (1).

7 - حفيد ديگرش علامه الفت مى نويسد : « ... مراتب علم و ديانت شيخ متدرجاً معلوم عام و خاص گرديده همه روزه به شهرت و اقتدارش افزود لهذا بيش از چند سالی نگذشت كه اولين مقام رياست روحانى را اشغال نمود . منصفانه مى توان گفت كه اينمرد - خاصة در اواخر عمرش - از حيث علم و ديانت ، اخلاق و عبادت ، از جميع أمثال و اقران خود امتياز داشته به لياقت بر آنها تقدم جسته است ... » (2).

ص: 49

1- حلى الدهر العاطل فيمن ادركته من الافاضل ، ودر فوائد الرضويه 2/410 از آن نقل شده است .

2- نسبنامه الفت / نسخه خطى .

پس از ورود به اصفهان در منزل پدری در پشت مسجد جامع عباسی (شاه سابق - امام فعلی) ساکن شد و در آن مسجد به امامت و تدریس پرداخت، درس او بزرگترین حلقه درس اصفهان و جماعتش در مسجد باشکوه بود.

در تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان(1) اسامی 78 نفر از شاگردان بزرگ او را ذکر می کند برخی از آنها عبارتند از آیات عظام:

- 1 - سید ابو تراب موسوی خوانساری نجفی (1271 - 1346 ق).
- 2 - سید ابو القاسم حسینی دهکردی (1272 - 1353 ق).
- 3 - سید اسماعیل صدر (1258 - 1338 ق).
- 4 - ملا محمد باقر فشارکی (... - 1314 ق).
- 5 - محقق نامدار حاج شیخ محمد حسین نائینی (1277 - 1355 ق).
- 6 - شیخ عباس کاشف الغطاء (1235 - 1323 ق).
- 7 - شیخ علی بن محمد رضا کاشف الغطاء (1268 - 1350 ق).
- 8 - شیخ فتح الله نمازی اصفهانی معروف به شیخ الشریعة (1266 - 1339 ق).
- 9 - سید محمد کاظم طباطبائی یزدی صاحب عروة الوثقی (1247 - 1337 ق).
- 10 - حاج سید مصطفی کاشانی (1260 - 1336 ق).
- 11 - حاج آقا منیر الدین بروجردی (1269 - 1342 ق).
- 12 - میرزا یحیی مدرس بیدآبادی (حدود 1254 - 1349 ق).

ص: 50

1- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 1/321 و 3/356.

آثار مکتوب متعددی از ایشان به یادگار مانده است از آن جمله :

1 - رساله ای در استصحاب .

صورت خط مؤلف از این رساله نزد حقیر است .

2 - شرح حجّیة المظنة من هداية المسترشدين .

بیانات والدش را در کتاب هدایه به شرح و بسط و توضیح نشسته است . و در سال 1283 در حدود 130 صفحه در قطع بزرگ به همراه هدایه پدرش به چاپ رسیده است و اگر تجدید طبع شود يك مجلد کبیر می شود .

آیه الله والد طاب ثراه در مقدمه طبع جدید هدایة المسترشدين آنرا اولین شرح هدایة می دانند(1).

3 - لبّ الاصول .

این کتاب را علامه طهرانی در الذریعة 18/282 و نقباء البشر 1/199 ذکر می کند .

4 - لبّ الفقه .

علامه طهرانی آن را در الذریعة 18/287 یاد می کند .

5 - رساله در نقود و موازین و مکائیل و مقایس .

علامه مهدوی آن را تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 1/326 ذکر می کند .

ص: 51

1- مقدمه هدایة المسترشدين 1/12 .

آغاز رساله ای در استصحاب بخط مؤلف آیه الله آقای حاج شیخ محمد باقر نجفی قدس سره

ص: 52

از مرحوم جابری خواندید که شیخ در اجرای حدود و نهی از منکر و منع از مطرب و مسکر مجدانه اقدام می فرمود .

بنابر این بعد از سید حجة الاسلام شفتی ، کس که در اصفهان اجرای حدود الهی را می کرده ایشان است ، و شاید به همین خاطر نیز مردم اصفهان بعد از سید ، لقب حجة الاسلام علی الاطلاق را بر او نهادند .

دیگر از اقدامات اجتماعی ایشان رسیدگی به فقراء و مؤمنین در قحطی سال 1288 اصفهان است که به سال آدم خواری معروف است .

مرحوم الفت در این باره می نویسد : « دیگر از اعمال نیکویش آن که در سال گرانی 1288 معادل با جمیع ما یملک خود را قرض نمود بفقرائی که در معرض هلاکت بودند تقسیم کرد »⁽¹⁾ .

مرحومین انصاری در « تاریخ اصفهان و ری »⁽²⁾ و مهدوی در « تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر »⁽³⁾ هر کدام شرحی از اقدامات ایشان در این قحطی دارند که خواندنی است .

و از جمله اقدامات اجتماعی ایشان برداشتن مالیاتی از دوش مردم فقیر بود ، مرحوم الفت در این مورد می نویسد : « ... از جمله اقدامات نافعہ مشار الیه درباره اهالی این بود که در سال 1292 شاه می خواست بر املاک بیرون آبی (یعنی بی مالیات) وضع مالیات جدیدی نماید ، شیخ مزبور بحمایت اهل شهر و بلوک برخواسته شخصاً بطهران مسافرت و مالیات مرقوم را برای عموم اهالی تخفیف

ص: 53

1- نسبنامه الفت / نسخه خطی .

2- تاریخ اصفهان و ری / 278 قسمت پاورقی .

3- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 1/326 .

گرفت» (1).

مرحوم مهدوی نیز این مورد و موارد دیگری از اقدامات اجتماعی ایشان را بر می شمارد (2).

و بالجمله شیخ کبیر تنها پشت و پناه مردم در مقابل جور و ستم دستگاه حاکمه وقت بود و در این اواخر کسی که حکومت مطلقه ظل السلطان را در اصفهان و نیمی از ایران محدود می کرد او بود.

تأسیس مسجد نو بازار

از باقیات صالحات شیخ کبیر می توان مسجد نو بازار اصفهان را نام برد که به همت عالیّه ایشان ساخته شد و بزرگترین مسجد بازار شهر اصفهان است و در ماده تاریخ بناء آن گفته اند:

« اصفهان را مسجد نو شمع شد »

1299

و بحمد الله تعالی و المنة تا کنون شیخ و فرزندان و نوادگان او از بدو بناء، تا کنون امامت و تولیت آن را بر عهده دارند.

علامه مهدوی در مورد این مسجد می نویسد: « مسجد نواز حیث موقعیت محل و وقوع آن در بازار از مساجد معمور و جماعت آن از جمله جماعات قابل توجه و به خصوص در ایام ماه مبارک رمضان از نماز جماعتها با شکوه و آبرومند از حیث کمیت و کیفیت بوده است » (3).

در کتاب ریشه ها در مورد مسجد نو بازار می نویسند: « مسجد بزرگی است در

ص: 54

1- نسینامه الفت / نسخه خطی .

2- به تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 1/327 مراجعه شود .

3- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/321 .

زمینی به مساحت تقریبی هفت جریب در بازار بزرگ اصفهان ... که در سال 1299 قمری قسمت عمده آن ساخته شده و در سال 1305 قمری تمام جهات و تزئینات آن کامل شده است تاسیس مسجد زیر نظر مجتهد و مرجع بزرگ مرحوم حاج شیخ محمد باقر نجفی مسجد شاهی متوفای 1301 قمری انجام گرفته و جشن افتتاح آن در سال 1299 با حضور مؤسس عظیم الشان آن برگزار گردیده است ، در طرف جنوب مسجد ایوانی بزرگ و بلند و گنبدی جالب و شبستانی بسیار بزرگ ، پایین تر از سطح صحن مسجد مناسب برای فصل زمستان ایجاد شده و در طرف شمال ، ایوانی بزرگ و جالب ساخته شده و در طرف شرق مسجد ایوانچه های متعدد بنا شده است . مسجد نو در مجموع مسجدی بزرگ همراه با تزئینات و کاشی کاری می باشد ، در این مسجد از زمان تأسیس تاکنون حوزه های درسی مهمی تشکیل می شده و علماء و مدرسین زیادی در آن تدریس می نمودند و هم اکنون جلسات درس متعدد و مذاکره و مباحثه علمی در سطح گسترده در آن انجام می شود ...» (1).

فرزندان

از باقیات صالحات شیخ کبیر ، فرزندان او را می توان نام برد که هر يك در برهه ای از زمان از مراجع معظم تقلید و حامیان و مروجین شریعت حقه بوده اند ، شیخ دارای 9 فرزند بوده است :

1 - حاجیه فاطمه خانم زوجه مرحوم حاج میرزا محمد رحیم شیخ الاسلام .

2 - مرحوم آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد تقی آقا نجفی اصفهانی

ص: 55

1- ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمیه اصفهان 2/38 .

از مراجع معظم تقلید و فقیه عصرش و بزرگترین حامی و پشت و پناه مردم در مقابل دستگاه حاکمه وقت ، شرح حال ایشان را می توانید در نوع کتب تاریخ و شرح حال بیابید از جمله مرحوم مهدوی در کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 1/341 در بیش از دوست صفحه شرح حال ایشان را می نگارد . و همچنین کتابی مستقل توسط آقای دکتر موسی نجفی بنام « حکم نافذ آقا نجفی » در مورد ایشان منتشر شده است .

3- مرحوم آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی (1266 - 1308 ق) .

شرح حال ایشان در این رساله خواهد آمد .

4- آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد علی نجفی اصفهانی (1271 - 1318 ق) .

از مراجع معظم تقلید و فقیهای عصرش به شمار می رود ، علامه الفت برادر زاده اش در موردش می نویسد : « از مجتهدین بزرگ و حکام شرع متدین محسوب می شد »⁽¹⁾ .

فرزندشان مرحوم آیه الله حاج شیخ مهدی نجفی طاب ثراه در کتاب « الأنهار » شرح حال جامعی از ایشان را به نگارش در می آورد .

مدرسه علمیه ای را در دروازه حسن آباد اصفهان نزدیک امامزاده احمد تاسیس فرمود و جهت نگهداری آن موقوفه ای را نیز وقف نمود و مدرسه بحمد الله تا کنون دائر و بنام خود ایشان مدرسه آیه الله حاج شیخ محمد علی نجفی خوانده می شود⁽²⁾ .

ص: 56

1- نسبنامه الفت / نسخه خطی .

2- به تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/292 مراجعه شود .

وهمچنین شرح حالشان را در نوع کتب تراجم می توانید بیابید از آن جمله ، تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/109 و رجال اصفهان 1/157 تألیف آقای دکتر محمد باقر کتابی که نواده دختری معظم له است .

5 - آیه الله العظمی آقای حاج شیخ نورالله نجفی اصفهانی (1278 - 1346 ق) .

بزرگ مدافع حقوق مردم در مقابل دستگاه ظلم و ستم زمان و رئیس مبارزین بر علیه استبداد مطلقه در ایران و بزرگترین رهبر مشروطیت مشروعه در داخل ایران و برپا کننده نهضت علماء بر علیه رژیم رضاخان پهلوی در قم که در نهایت نیز به دست او مسموم و به شهادت رسید .

جنازه اش از قم به نجف اشرف منتقل و در کنار پدرش در مقبره شیخ اکبر کاشف الغطاء ب خاک سپرده شد .

شرح حال او را در تمامی کتب تاریخ ایران و مشروطیت و تراجم می توانید بیابید .

مرحوم علامه مهدوی بیش از دویست صفحه از جلد دوم کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر را به او اختصاص داده است .

و در مورد احوالاتش دو کتاب مستقل تا کنون منتشر شده است :

الف - اندیشه سیاسی و تاریخ نهضت بیدارگرانه حاج آقا نور الله اصفهانی - تألیف آقای دکتر موسی نجفی .

ب - حاج آقا نور الله اصفهانی ، ستاره اصفهان - تألیف آقای عباس عبیری .

6 - مرحومه بیگم صاحب زوجه مرحوم حاج میرزا مهدی جویباره ای .

7 - آیه الله العظمی آقای حاج شیخ جمال الدین نجفی اصفهانی (1284 - 1354 ق) .

از مراجع معظم تقلید و مروجین مذهب حقه امامیه و مدافع حقوق ملت در مقابل تعدیات حکومت‌های وقت ، در اصفهان در مسجد شیخ لطف اله در میدان

ص: 57

امام نماز می خواند و دعای کمیل او در شبهای جمعه معروف است ، بوسیله روسها در اشغال اصفهان به تهران تبعید شد و در آن شهر مورد توجه علماء و مردم تهران قرار گرفت و در مسجد حاج سید عزیز الله بازار به امامت پرداخت و اول شخصیت روحانی تهران و از طراز اولهای ایران به حساب می آمد .

شرح حال معظم له را در نوع کتب تاریخ و تراجم می توانید بیابید از آن جمله : تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/68 و نقباء البشر 1/308 و مکارم الآثار 7/2613 .

8 - حاجیه خانم زوجه مرحوم آقا جمال الدین چهارسوقی .

9 - آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد اسماعیل نجفی اصفهانی (1288 - 1370 ق) .

از علماء و فقهاء بزرگ که سالیان درازی در عتبات مشغول تحصیل بود و پس از مراجعت به اصفهان در مسجد جامع عباسی (امام) به امامت پرداخت ، در اصفهان وفات و جنازه اش به کربلائی معلی حمل و در یکی از حجرات صحن حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام دفن گردید ، او از مشایخ مرحوم آیه الله نجفی

مرعشی است و لذا شرح حال ایشان را در المسلسلات 2/347 و تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/27 و نقباء البشر 1/152 و اعیان الشیعة 11/376 می توانید بیابید .

وفات و مدفن

شیخ کبیر در سال 1300 پس از گذراندن ایامی بعبادت در تخت فولاد اصفهان بناگاه تصمیم به حرکت به عتبات عالیات و نجف اشرف را می گیرد و هر کس از او علت را می پرسد و قصد منصرف کردن او را دارد ، جوابی نمی شنود و نتیجه ای نمی گیرد ، شیخ با عجله و شتاب فراوان عازم عتبات می شود ، مرحوم

ص: 58

آیه الله علامه ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی نواده ایشان که به همراه پدرش در این سفر در رکاب شیخ کبیر بوده است در مورد این واقعه چنین می نگارد :

« ولما كان شهر رجب سنة 1300 وعمره يقرب من السبعة والستين اعتزل أياماً عند قبر والده العلامة خارج البلد وكان ذلك دأبه في كل سنة ، يعتزل أياماً من

ذلك الشهر هناك مشغولاً بالعبادة والطاعات ولمّا رجع الى البلد لم يكن له همٌّ إلاّ

السفر الى العراق وزيارة قبور الائمة عليهم السلام هناك واجتمع لمنعه عن ذلك جميع اصناف اهل البلد فلم يزد الا الأمر بالتعجيل .

حدثني والدي قال : اتي سألته ذات يوم عن سبب هذه العجلة ؟ فقال : لما كنت معتزلاً في تخت فولاد ظهر لي بسبب غير عاديّ أنّ أجلي قريب ، فرأيت أنّ أسرع الى تلك البقاع الشريفة ولا ادع حمل جنازتي الى غيري ، فخرج مختفياً ليلاً مخافة منع الناس ولم يزل يطوي المنازل ويغذ في السير الى أن ورد كربلاء غياب الشمس من ليلة عاشوراء سنة 1301 ولم يبق بها إلاّ ثلاث ليال ، فلما كان اليوم الثالث خرج الى النجف وكانت السماء تمطر شديداً ولما ورد النجف تشرف بالحضرة ثم خرج وذهب الى بقعة جدّه الشيخ جعفر و جلس هناك و معه المشايخ من آل كاشف الغطاء ، فقال لهم : عينوا لي موضعاً للدفن ، فلما تعيّن أمر يا حضار الفعلة فحفر الموضع ولم يقم من المقبرة الاّ بعد ذلك ، ثم جاء الى الدار المعدّة لنزوله وهي دار جدّه الأكبر الشيخ جعفر ولم تمض أيام حتى فجعه الدهر بموت العالم الشيخ علي ابن الشيخ عباس ابن الشيخ حسن صاحب انوار الفقاهة فتطير الشيخ من ذلك ، فتمرض ولم تطل ايام مرضه حتى لقي ربه وقضى نحبه في شهر صفر سنة 1301 «(1).

نواده ديگرش علامه الفت نیز این واقعه را چنین شرح می دهد :

ص: 59

1- حلی الدهر العاطل فیمن أدركته من الافاضل ، ودر فوائد الرضویه 2/410 از آن نقل شده است .

« خلاصه واقعه وفاتش این است که در اواخر سال 1300 هجری در یکی [از] روزهای جمعه که حسب العادة بقبرستان تخت فولاد رفته بود بغتةً حالش تغییر کرده مثل کسی که قرب أجل خود را دریافته باشد بسیار منقلب گردید ، این حالت چند روزی شدت و دوام یافته ، عاقبت با اصرار و تعجیل هرچه تمامتر به سمت عتبات حرکت نمود و در اوائل ماه محرم سال 1301 خود را به کربلاء رسانید ، از کربلا نیز پس از انقضاء ایام عاشورا عاجلاً به نجف روانه گشته در اول ورود به آن بلده ابتداءً به زیارت آستانه مقدسه و بعد از آن به مقبره جد خود شیخ جعفر رفت و در آن مقبره با عجله تمام جای قبری از برای خود معین نمود ، رفتن او بخانه همان بود و در بستر بیماری مرگ افتادن همان ، وفاتش در شب 8 ماه صفر از همین سال اتفاق افتاد» (1).

مرحوم انصاری بعد از ذکر وفاتش می نویسد : « بیست هزار تومان قرض و علمای عاملین و ذکر مخلص از آن بزرگوار مخلف ماند» (2).

مرثیه و ماده تاریخ وفات

1 - حاج میرزا علی مستوفی انصاری (1248 - 1308 ق) پدر مرحوم حاج میرزا حسن خان جابری انصاری در مرثیه و ماده تاریخش گوید :

اصل او چون زنجف بود سوی اصل برفت *** این جهان داد و جان یافت پیاداش و بدَل

سال تاریخش راز انصاری جستم گفتا *** « موطن شیخ نجف بود بانجام وازل» (3)

1301

ص: 60

1- نسبنامه الفت / نسخه خطی .

2- تاریخ اصفهان 1/98 .

3- تاریخ اصفهان وری / 290 .

2 - شاعر توانا و ادیب اریب جناب آقای فضل الله اعتمادی متخلص به «برنا» به اجابت صاحب این قلم نیز در رثاء و ماده تاریخ معظم له گوید :

شیخ مفتی ، محمد باقر *** فحل نامی و مقتدای صفی

آنکه چندی زمام دینی شهر *** به کفش بوده ز آشکار و خفی

آنکه در امر حاکمین رأیش *** بوده نافذ زدینی و عرفی

آنکه فتواش در حدود و قصاص *** بوده بر همگان او مکفی

بیتی اندر وفات او برنا *** بنوشت از برای حبر حفی

شخص مجد الافاضل آنکه بود *** هادی فاضل و صدیق وفی

« باز از قید و کید و حکم أجل *** باقر ابن تقی بود نجفی »

1301

ص: 61

مصادر شرح حال

شرح حال شيخ كبير را در كتب ذيل می توانيد ببينيد :

تاريخ علمي واجتماعي اصفهان در دو قرن اخير 1/311

تذكرة القبور / 47

روضات الجنات 2/126

ريحانة الأدب 3/404

المآثر والآثار / 142

هدية الاحباب / 185

فوائد الرضوية / 409

لباب الالقاب / 50

مكارم الآثار 3/1007

تاريخ اصفهان / 98

تقباء البشر 1/198

اعيان الشيعة 44/104

الذريعة در مجلدات مختلف از آن جمله 18/287

دانشمندان و بزرگان اصفهان / 160

نسبنامه الفت / نسخه خطي

شهداء الفضيلة / 350

دائرة المعارف الاسلامية 2/11

رجال اصفهان 1/137 دکتر کتابي

دائرة المعارف بزرگ اسلامي 1/481

اثر آفرینان 3/83

وارسته پیوسته / 65

ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمیه اصفهان 1/505

ص: 62

فصل سوم : شرح حال آية الله العظمى آقاي حاج شيخ محمد حسين نجفي اصفهاني

اشاره

« 3 »

آية الله العظمى

آقاي حاج شيخ محمد حسين نجفي اصفهاني

(1266 - 1308 ق)

□

ص: 63

نام و نسب و ولادت

نام: حاج شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی .

پدر: مرحوم آیه الله حاج شیخ محمد باقر نجفی اصفهانی .

مادر: علویه دختر علامه فقیه آقا سید صدر الدین عاملی .

ولادت: روز یکشنبه دوم محرم الحرام 1266 در اصفهان متولد گردید . و دومین فرزند ذکور پدر است .

تحصیلات و اساتید

در اصفهان نزد اساتید فن مشغول به تحصیل شد و از فراگیری علوم صرف و نحو و معانی و بیان و سایر علوم مقدماتی قبل از رسیدن به سن بلوغ فارغ گشت ، پس از آن در نزد پدرش مشغول تحصیل فقه و اصول شد .

برادر و شاگردش در رساله ای که در احوالاتش دارد و توسط صاحب این قلم بفارسی ترجمه شده است در این مورد چنین می نگارد: « در این هنگام از شدت هوش و زیرکی و خوش فهمی و جریزه ای که داشت بزرگان طلاب و دانشجویان زبردست ماهر از مباحثه با او می هراسیدند و حال آن که در سنین نوجوانی بود و بزرگان علماء و طالبان علم به بلندی مقام و منزلت او اعتراف می نمودند» (1).

ص: 65

1- رساله ای در احوالات آیه الله حاج شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی ، مطبوع ضمن تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/204 .

پس از آن به دستور پدر و به همراهی برادر مهتر و کهترش و آیه الله سید محمد کاظم طباطبائی یزدی که بعدها عروة الوثقی را تألیف نمود چهار نفری در سال 1281 ق عازم عتبات عالیات شدند و تحصیل را در نجف اشرف ادامه دادند .

حاج شیخ محمد حسین فلسفه را در نزد دو استاد مهم وقت یعنی شیخ میرزا باقر شکی متوفی 1290 ق و آقا شیخ محمد علی ترک فراگرفت و اسفار را در

نزد استاد اخیر تلمذ نمود . و در فقه و اصول به حوزه درس حضرات آیات : میرزا حبیب الله رشتی و شیخ راضی نجفی و میرزا محمد حسن شیرازی حاضر گردید . و سالیان متمادی از آنان فیض برد .

مراجعت به اصفهان

پس از گذراندن پانزده سال در نجف اشرف در سال 1296 ق به اصفهان مراجعت فرمود . برادرش حاج آقا نور الله در این مورد می نویسد : « زمانیکه از تحصیل و تکمیل آن در فروع و اصول و جمع کردن بین معقول و منقول فراغت حاصل کرد در حال سلامت مزاج و بهره مندی کامل بمنزل و ماوای خود در اصفهان که خدا آنجا را از پیش آمدها حفظ کند بازگشت ، و به افاده و استفاده مشغول شد و بر متکای تدریس و افاده تکیه زد . طالبان علم از هر گوشه و کنار و دور و نزدیک بدور و نهادند و جهت تحصیل وی را احاطه نمودند . وی در صدر مجلس تدریس بدون مخالف جای گرفت و بر همه علمای زمان برتری یافت ... وی با لطف بیان و تفسیر و تأویل نیکو مردم را ارشاد و هدایت نموده و موعظه و نصیحت می فرمود و در این مورد نیز باتفاق همگان یگانه و بی نظیر شد » (1) .

ص: 66

1- رساله ای در احوالات آیه الله حاج شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی ، مطبوع ضمن تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر . 2/206 .

و پس از آن که بهترین کرسی درس در اصفهان را اشغال نمود و به منبر موعظه و ارشاد مردم تکیه زد و مدتی نیز به امامت جماعت پرداخت بگونه ای که برای حضور در جماعتش برخی مدت‌ها انتظار می کشیدند به یکباره تغییر حالت داد. از دنیا رو به عقبی کشید و تمامی ساعات عمرش را مستغرق در عبادت و ذکر خدا کرد، گنج عزلت اختیار نمود و سر در آستان یار به خاک می سائید.

حاج آقا نور الله در این مورد می نویسد: « در این حالات و زمان بود که حالتی به او دست داد و از دنیای فریبنده و مردم بریده و متوجه قیامت و روز رستاخیز شد، آن چه را از موعظه و ارشاد و تدریس و مباحثه به عهده گرفته بود بیکباره ترك کرد و آنچه را که مانع انس با حضرت حقّ جل و علا که نعم الانیس است را رها ساخت. از صبح سعادت نوری بر او تابید که همه تاریکیهای شبهای ظلمانی را روشن ساخت و از نور حقیقت پرتوی بر او ظاهر شد که همه ابرهای کدر و تیره و کوردلی را پاره کرده بیکسوزد، و به فکر و ذکر و تلاوت قرآن مشغول شد و شب و روزش را به زهد و عبادت صرف می کرد و از خواندن ذکر « لا اله الا الله » در شب و روز خسته نمی شد. همچون زن بچه مرده آشکار و پنهان بر نفس خود می گریست به طوری که برادران او از شدت گریه اش ناراحت می شدند و زنان و کودکان از فریاد و ناله اش به گریه می افتادند، برخی از همسایگان از او خواستند که گریه خود را یا در شب یا در روز ترك کند و گفتند که شدت گریه او مانع خواب و استراحت آنان است» (1).

همچنین مرحوم حاج شیخ عباس قمی در این مورد می نویسد: « عالم ربانی و فاضل صمدانی وحید بلا ثانی جامع کمالات نفسانیه در علم و عمل، شیخ مجاهدین و افضل سالکین، زهد ورزید در دنیا هنگامی که دنیا اقبال کرد به وی و ترك کرد ریاست را در وقتی که اتفاق کلمه شد بر او، منزوی شد از مردم و مشغول

ص: 67

گشت به تکمیل نفس خویش و توجه کرد به عالم قدس ، پس گشود حق تعالی بر او خزائن رحمت خود را ... و آن جناب شدید البحث ، قوی الجنان ، سلیس الکلام بوده نقل است که چون به اصفهان رفت و مرجعیت پیدا کرد و در امامت و جماعت و متصدی حکومت شرعیه گشت و مردم را در منبر موعظه می فرمود ، فرموده وقتی شروع کردم در علم اخلاق و تکمیل نفس دیدم من خودم ناقصم و شایسته نیست که ناقص تکمیل ناقص دیگر کند (خفته را خفته کی کند بیدار) پس دست از جمیع ریاست و مناصب خود برداشتم و از اصفهان بیرون شدم برای تکمیل نفس خویش ، و بالجمله این بزرگوار جلالتش زیاده از آن است که ذکر شود «(1)» .

البته در مورد سیر و سلوک آن مرحوم باید به دو نکته مهم توجه کرد :

اولاً : ایشان دست مریدی به مرادی نداد و در این راه کسی را به عنوان مرشد و پیر اختیار نکرد ، و قطع این مرحله بی همراهی خضر نموده است .

ثانیاً : در عبادت و ذکر از حدود ظواهر شریعت که نماز و روزه و ذکر خدا و قرائت قرآن و مانند آن باشد بیرون نرفت .

و این دو نکته مهم است چون غالباً کسانی که پای در این وادی می گذارند یکی یا هر دو را فراموش می کنند .

در این مدت که حال او چنین بوده از سه امر نیز غافل نبوده و بدان اشتغال می ورزیده است .

1 - تألیف را رها نکرده و بدان مشغول بوده است بگونه ای که تفسیر گرانقدرش در همین مرحله از عمرش نوشته است .

2 - تدریس را نیز از یاد نبرده و برای فرزند و برادر و برادر زاده اش و شاید عده ای دیگر نیز به طور خصوصی تدریس می کرده است .

3 - سفر به عتبات عالیات و زیارت ائمه هدی علیهم السلام ، وی سفرهای متعددی به

ص: 68

عراق به جهت زیارت رفته است ، و همچنین در سال 1299 ق . نیز به همراه برادر مهترش مرحوم آیه الله آقای حاج شیخ محمد تقی آقا نجفی قدس سره جهت انجام فریضه

حج به مکه مکرمه و زیارت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و فاطمه زهرا سلام الله علیها وائمه مدفون در قبرستان بقیع علیهم السلام مشرف شده است .

بازگشت به نجف اشرف

در اواخر سال 1300 که پدرش با عجله تمام عازم عتبات می شود او نیز با فرزندش در خدمت پدر است ، و بعد از فوت پدر در هشتم صفر 1301 در نجف اشرف باقی می ماند و مشغول عبادت و زیارت و تألیف و تدریس می شود .

از او نقل شده است که فرمود : « یاد ندارم در عمرم نافرمانی خدا را کرده باشم اگر چه به اندازه يك چشم بر هم زدن باشد » .

سه مکاشفه

برادرش حاج آقا نور الله این دو مکاشفه را در رساله اش از ایشان نقل می کند :

« 1 - در شبهای چندی نوری در نظرم ظاهر می شد که تاریکیها را روشن می ساخت و در آن روشنائی آن چه را که از چشم مردمان پنهان و ناپیدا است را می دیدم و در آن نور در شب تاریک کتاب مطالعه می کردم بدون آن که احتیاجی به نوری دیگر و چراغ داشته باشم .

2 - در همان دوران اشتغال به ریاضات و مجاهدات نفسانی گاه می شد که گرسنه شده و زیاد میل به غذا پیدا می کردم و در این هنگام از عالم غیب انواع خوردنیها و آشامیدنیها برایم آماده می شد ، بقدر حاجت از آن غذاها و نوشیدنیها

مصرف می کردم تا جائی که رفع گرسنگی و تشنگی از من تا چندین روز می شد» (1).

3 - و همچنین فرزندش در رساله امجدیه می نویسد: « از بزرگی که حقیر اقرب مردم می باشم به او بحسب نسب، مکرر شنیدم که می فرمود: روزی از روزهای ماه رمضان در حرم شریف نجف مشغول خواندن زیارت معروفه به زیارت امین الله بودم به این عبارت رسیدم: وموائد المستطعمین مُعدّة و مناهل الظماء

لديك مُترعة، و در معنی آن فکر می کردم، ناگاه دیدم مائده که بر آن انواع غذاها و شربتها که تا حال تصور آن را نکرده بودم موجود و مشغول خوردن می باشم، و در آن حال فکر مساله فقهیه را می کردم که خیلی عجیب است، حقیقت غذا این است و مفطر روزه نیست» (2).

بیانی دیگر در همین مورد

مرحوم آیه الله حاج شیخ محمد احمد آبادی طبیب زاده در کتاب « تاریخ نجران یا آفتاب درخشان در مباحله نصارای نجران » می نویسد: « این بنده شنیدم از مرحوم آیه الله فشارکی استاد اعظم خود طاب ثراه که فرمود: در زمان ریاست مرحوم آیه الله حاج میرزا حبیب الله رشتی طاب ثراه طلبه ای از اهل رشت در کمال ضیق معیشت و تنگدستی بود بطوری بر او سخت شده که دو روز قوتی برای او میسر نشده بود، و از شدت عفت و آبرومندی که داشته اظهار حال خود بکسی نکرده بود، و خجالت هم می کشید قرضی از رفقاییش نماید، بحرم مطهر امیرالمؤمنین علیه السلام مشرف و ملتجی شده بود و عرض حال نموده بود و شکمش را به ضریح مطهر مالیده بود فی الفور الم جوع و گرسنگی از او برطرف و مانند غذا

ص: 70

1- رساله مذکوره، مطبوع در تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/210.

2- رساله امجدیه / 52 طبع سوم.

خورده سیر خود را دیده تا ده روز ابدأ گرسنگی احساس نکرده و هیچ نخورده و اکل و شرب که از سته ضروریة(1) زندگانی بشر است و از هفتاد و دو ساعت که گذشت و به بدن نرسید بحکم عادت هلاکت روی دهد، از فقدانش هیچ احساس مضرتی نکرده، فضلاً از هلاکت، پس از ده روز بعضی از رفقا آن طلبه از قضیه او استکشاف نموده و به مرحوم آیه الله رشتی خبر داده، آن مرحوم با جمعی از اهل علم به منزل آن طلبه آمدند و او را افطار دادند از جمله اشخاصی که در آن مجلس آمده بودند مرحوم مغفور علامه عابد زاهد متقی مرتاض صاحب کشف و کرامات و مجاهدات و ریاضات حقه به اتفاق العوام و الخواص الذی هو للشیعة زین و اغلی من الکبریت الاحمر و الایض من اللجین آیه الله و ابن آیات الله مولانا حاجی شیخ محمد حسین

الاصفهانى، اخ آیه الله الاعظم استادی آقا شیخ محمد تقی النجفی الاصفهانى المعروف به « آقا نجفی » امام مسجد شاه اصفهان طاب الله مضاجعهم، مرحوم آیه الله فشارکی فرمودند: مرحوم حاج شیخ محمد حسین در آن مجلس فرمودند: من کسی را سراغ دارم که چهل روز از ماکول و مشروب روزه دار بود، مرحوم فشارکی فرمودند: من چنین فهمیدم از کلام آن بزرگوار که آن کس خود مرحوم حاج شیخ محمد حسین طاب ثراه بوده.

و ایضاً مرحوم فشارکی رحمه الله فرمودند: از کرامات محققه مرحوم حاج شیخ محمد حسین مزبور که در اثر ریاضات شرعیه دارا شده بودند سه چیز بود.

اول: آن که طیّ الأرض دارا بود آن مرحوم، که کراراً در يك شب در اماکن مقدسه بعیده برای زیارت ایشان را دیده بودند.

دوم: آن که شب و روز برای ایشان یکسان بود و شب محتاج به چراغ نبود و در تاریکی مطالعه می نمود.

سوم: را هم این بنده نگارنده بواسطه طول زمان از نظرم محو شده همین

ص: 71

بزرگوار بوده که در حرم مطهر زیارت امین الله می خوانده تا به اینجا میرسد : « و موائد المستطعمین معدة » از موائد عالم غیب به ایشان عطا می شود چنانچه برادر زاده آن مرحوم حجة الاسلام آقای حاج شیخ مهدی مسجد شاهی دام ظلّه در یکی از مؤلفات خودشان مفصل مرقوم فرموده .

این بنده گویم : نوکر مرحوم آیه الله حاج شیخ محمد باقر طاب ثراه والد معظم این بزرگوار « عبدالله » نامی بود برای من نقل کرد که من ملازم منزل مرحوم حاج شیخ محمد حسین بودم به امر مرحوم والد ایشان و هر شب شام ایشان را از اندران سرای مرحوم شیخ به توسط بنده می فرستادند وقتی می آوردم می فرمود بگذار طاقچه اطاق و برو بخواب من در اطاق خود می رفتم ملتفت می شدم آن بزرگوار پس از زمانی بر می خواست از خانه بیرون می رفت و بر می گشت شبی در خفاء همراه ایشان رفتم دیدم در خانه ای را کوبیدند کسی آمد و شام خود را به او دادند و ظرفش را گرفتند و مراجعت فرمودند دانستم همه شب همین کار را می نمودند - ای وای - صد وای - باز گواز نجد از یاران نجد - تا در و دیوار را آری بوجد - آه آه - این الماضون - این الصالحون - این المجاهدون - این المرتاضون - این العابدون - این المنفقون - این المتصدقون - این الخائفون - این الذین یؤثرون علی

انفسهم ولو کان بهم خصاصة - واللّه هم الموقنون - واللّه هم المفلحون - واللّه هم

المخلصون والناجون والهفء علیهم (احب الصالحین ولست منهم) اللهم وفقنا لطریقتهن المثلی - واحشرنا لحبنا ایاهم معهم ، ففي اخبارنا لو أنّ رجلاً أحبّ حجراً

لحشره الله معه و اغفر لنا ولاآبائنا و لا مهاتنا ولاهل دیننا ولاولادنا ولولدی (جعفر)

بحق محمد وآله الطاهیرین - ویرحم الله عبداً قال آمینا «(1)» .

ص: 72

در نجف اشرف در مدت تحصیل اولیه و در بازگشت به اصفهان در ابتدای امر تدریس می نمود و جماعت کثیری در درس او حاضر می شدند و همچنین در مراجعت به نجف اشرف نیز تدریس می کرده که فقط اسامی معدودی از آنها ضبط شده است :

1 - برادرش آیه الله حاج آقا نور الله نجفی .

در این مورد می نویسد : « من در خدمتش در نجف اشرف در ابتدای تشرفم در آن ارض مقدس مقداری از کتاب فصول تالیف عموی علامه ام در اصول و کمی از علم هیئت و مقداری از علم معقول را تلمذ کردم » (1).

2 - فرزندش آیه الله علامه ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی .

نیز در نزد پدر فصول عموی و تفسیر قرآن را فرا گرفته است .

3 - برادر زاده اش آیه الله حاج شیخ جلال الدین فرزند آیه الله آقا نجفی .

مرحوم الفت در شرح حال این برادرش می نویسد : « ... خلاصه به نظر من اهم اتفاقات زندگانی او این است که در زمان مجاورت نجف يك علاقه ، ارادت و دوستی فوق العاده به عموی خود حاج شیخ محمد حسین پیدا کرد ، چند سالی به دستور مشار الیه متحمل ریاضات شاقه و مشغول تحصیل معلومات عرفانی گردیده بود ... » (2).

4 - آخو الزوجه اش آیه الله حاج سید محمد جواد صدر عاملی فرزند آیه الله آقا سید محمد علی صدر عاملی معروف به آقا مجتهد .

ص: 73

1- رساله مذکوره مطبوع در تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/212 .

2- نسبنامه الفت / نسخه خطی .

5 - علامه محقق و اصولی نامدار آیه الله حاج شیخ محمد حسین نائینی .

در اصفهان به درس ایشان حاضر می شده است .

تالیفات

از این قلم خواندید که معظم له در حال عزلت و خلوت عبادت نیز تألیف را فراموش نکرده و بدان اشتغال داشته است برخی از مؤلفات ایشان از این قرار است :

1 - مجد البیان فی تفسیر القرآن .

این تفسیر در ایام عبادت ایشان در نجف اشرف به رشته تحریر در آمده است و با این که از مقدمات و تفسیر سوره حمد و 22 آیه از سوره بقره تجاوز نمی کند ولی مجلد کبیری شده و در نوع خود بی نظیر است .

برخی را عقیده بر این است که خدا نمی خواست تمامی رموز و اشارات قرآن ظاهر و هویدا گردد و لذا به مؤلف آن عمر نداد تا این تفسیر را به انجام برساند .

حاج شیخ عباس قمی در مورد این تفسیر می نویسد : « ... از مصنفات اوست يك مجلد در تفسیر که اگر تمام می گشت جامع بسیاری از علوم قرآن می گشت » (1) .

تفسیر ایشان نامی بر خود نداشت و چون معظم له در نام و شهرت با برخی از اعلام دیگر اشتباه می شدند مرحوم آیه الله والد آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین مجد الاسلام نجفی طاب ثراه این نام را بر تفسیر گذاشتند .

و تاکنون سه بار به طبع رسیده در سال 1313 و 1317 در تهران طبع حجری شده است ، و یکصد سال بعد از فوت مؤلف در سال 1408 در تهران با تحقیق و تجلید قابل تحسین طبع حروفی شده است .

ص: 74

1- فوائد الرضویه 2/529 .

آغاز تفسیر مجد البیان بخط مؤلف (قدّس سرّه)

ص: 75

انجام تفسير مجد البيان بخط مؤلف (قدّس سره)

ص: 76

2 - رساله ای در اصل برائت .

که صورت نسخه ای از آن در نزد حقیر موجود است و به تنهائی می تواند در مجلدی قریب به پانصد صفحه عرضه شود .

3 - رساله ای در اثبات اعجاز قرآن .

مرحوم انصاری در تاریخ اصفهان(1) این رساله را معرفی می کند .

4 - شرح شرایع الاسلام .

مرحوم انصاری در تاریخ اصفهان(2) این کتاب را معرفی می کند .

5 - رسائلی در فقه و اصول .

علامه طهرانی در نقباء البشر(3) از آنها نام می برد .

6 - رساله ای در اصول عقاید .

علامه مهدوی از آن در تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر(4) نام می برد .

ص: 77

1- تاریخ اصفهان 3/96 .

2- تاریخ اصفهان 1/109 .

3- نقباء البشر 2/539 .

4- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/95 .

آغاز رساله در اصل برائت تألیف آیه الله حاج شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی (قدّس سره)

ص: 78

متعلقه ایشان علویه رباب بیگم دختر علامه آقا سید محمد علی معروف به آقا مجتهد (خاله زاده ایشان) است . و چون متعلقه آقا مجتهد نیز دختر سید حجة الاسلام شفتی است بنابر این همسر حاج شیخ محمد حسین نواده دختری سید حجة الاسلام است .

و از این همسر صاحب سه فرزند شد :

1 - علامه کبیر آية الله العظمی آقای ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی ، که شرح حال ایشان مفصلاً خواهد آمد .

2 - زوجه مرحوم آقا سید نور الدین فرزند سید ابو جعفر خادم الشریعه .

این شوهر و همسرش به ترتیب در حدود سال 1319 ق در نجف اشرف و زوجه اش در حدود سال 1322 ق بدون اولاد وفات یافته است .

3- مخدره آغا بی بی : که ابتداء بزوجیت سید صدر الدین فرزند آقا سید ابوجعفر خادم الشریعه درآمد و از او صاحب دختری شد و پس از فوت شوهرش در ربیع الثانی 1322 ق در نجف اشرف بزوجیت سید صدر الدین عاملی فرزند حاج سید محمد جواد فرزند آقا مجتهد درآمد ، و از او نیز صاحب فرزندان شد ، و در سال 1388 ق در اصفهان وفات یافت .

وفات شیخ محمد حسین در اوائل ظهر روز یکشنبه اول ماه محرم الحرام سال 1308 در نجف اشرف واقع شد .

حاج آقا نور الله به نقل از یکی از خدمتکارانش می نویسد که در آخرین لحظات زندگی این شعر را زمزمه می کرده است :

آنکه دائم هوس سوختن ما می کرد

کاش می آمد و از دور تماشا می کرد(1)

پس از تشییع شایسته در حجره واقع در سمت مغرب صحن مطهر علوی متصل به باب معروف به سلطانی ، طرف راست کسی که وارد صحن می شود به خاک سپرده شد .

و در این حجره جماعتی از علماء مدفون هستند از آن جمله :

1 - سید صدر الدین عاملی کبیر ، جد مادری حاج شیخ محمد حسین .

2 - سید محمد علی ابن سید صدر الدین کبیر ، معروف به آقا مجتهد ، پدر زن حاج شیخ محمد حسین .

3 - آقا شیخ محمد علی نجفی اصفهانی ، برادر حاج شیخ محمد حسین .

4 - حاج ملا فتحعلی سلطان آبادی متوفی 1318 ق .

5 - حاج میرزا مسیح تهرانی متوفی 1263 ق .

6 - شیخ عبد علی بن امید علی رشتی مجاز از بحر العلوم و کاشف الغطاء .

7 - میرزا محمد اندرمانی طهرانی تلمیذ صاحب جواهر .

حاج شیخ عباس قمی علیهم السلام در ذکر اولاد موسی بن جعفر علیه السلام در کتاب شریف « منتهی الآمال » بعد از ذکر سید صدر الدین عاملی کبیر می نویسد : « ... و در

ص: 80

1- رساله مذکوره مطبوع در تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/212 .

حجره ای که در زاویه غربیه صحن مطهر است متصل به باب سلطانی به خاک رفت و در آن حجره جماعتی مدفونند از اکابر علماء اعلام و فقهاء عالمقام مانند: مرحوم خلد مقام عالم ربانی و زنده جاودانی جناب حاج ملا فتحعلی سلطان آبادی، و مرحوم مغفور حاج میرزا مسیح تهرانی قمی، که در همان سال وفات سید وفات کرد، و جناب شیخ اجل اکمل عالم زاهد جامع فنون عقلیه و نقلیه، حاوی فضائل علمیه و عملیه صاحب نفس قدسیه و سمات ملکوتیه و مقامات علیّه عالم ربانی و ابوذر ثانی آقا شیخ محمد حسین اصفهانی، والد شیخنا الأجل طود الفضل والأدب وارث العلم عن أب فاب جناب آقا شیخ محمد رضا اصفهانی دام ظلّه ...» (1).

بک رؤیا

حاج آقا نور الله بعد از ذکر وفات برادر می نویسد: «... و نقل کرد یکی از بزرگانی که بگفتارش مطمئن می باشم از قول یکی از بزرگان و کسانی که مورد اطمینان می باشند که گفت: در عالم رویا چنین دیدم که در سامراء می باشم و در آن جا خدمت حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم شرفیاب شدم پس از کلماتی به آن حضرت عرض کردم:

ای رسول خدا شیخ مرتضی انصاری نجات یافت؟ فرمودند: آری به شفاعت ما نجات یافت.

گفتم: شیخ محمد باقر اصفهانی (یعنی پدر علامه ام) نجات یافت؟ فرمودند: آری به دوستی ما نجات یافت.

عرض کردم: شیخ محمد حسین اصفهانی نجات یافت؟ فرمودند: او بر خدا

ص: 81

وارد شد و هر چه می خواست خداوند به او عطا فرمود» (1).

مرآئی و ماده تاریخ وفات

1 - حاج آقا نور الله در رثاء استاد و برادرش دو قصیده مفصل به زبان عربی سروده است و برخی از این دو قصیده را در رساله اش در احوالات وی نقل می کند که طالب بدان رساله مراجعه فرماید .

2 - سید جعفر حلی (1277 - 1315 ق) شاعر بزرگ نیز در دیوانش که به نام سحر بابل و سجع البلابل در سال 1331 ق . در صیدا به چاپ رسیده است ، قصیده ای در مرثیه ایشان در 47 بیت سروده که در صفحات 417 الی 419 آن کتاب به طبع رسیده است .

3 - حاج آقا نور الله در رساله اش نقل می کند که : « چون فوت آن بزرگوار در دهه عاشورا واقع شد یکی از شعراء تاریخ وفاتش را به این مصرع گفت :

« با حسین شهید شد محشور » (2)

1308

4 - وبالآخرة خود حاج آقا نور الله می گوید : « من در تاریخ وفاتش گفتم :

« ثلم الإسلام ثلثة » (3)

1308

ص: 82

1- رساله مذکوره مطبوع در تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/213 .

2- رساله مذکوره مطبوع در تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/214 .

3- رساله مذکوره مطبوع در تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/214 .

مهمترین شرح حال معظم له به قلم برادر و شاگردش آية الله حاج آقا نور الله نجفی اصفهانی به زبان عربی به نگارش درآمده و دوبار در سالهای 1317 ق و 1408 ق به همراه تفسیر ایشان به طبع رسیده است . و از این رساله دو ترجمه به زبان فارسی شده است :

1 - ترجمه اول به قلم حقیر در سال 1406 ق در قم مقدسه به انجام رسید و این ترجمه را مرحوم مهدوی رحمه الله در آخر شرح حال حاج آقا نور الله در کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/199 الی 217 به نام صاحب این قلم منتشر نمود . و تاریخ چاپ آن سال 1367 هجری شمسی است .

2 - ترجمه دوم از این رساله بقلم آقای سید ابو الحسن مهدوی دامت برکاته به صورت ترجمه آزاد انجام گرفت و در سال 1372 هجری شمسی به نام « وارسته پیوسته » در يك مجلد انتشار یافت .

بغیر از این رساله و دو ترجمه اش ، شرح حال معظم له را می توانید در بیشتر کتابهای تاریخ و شرح حال بیابید از آن جمله :

تاریخ علمی واجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/199 و 3/88

تقیاء البشر 2/539

الذریعة 2/114 و 4/271

اعیان الشیعة 44/25

تاریخ اصفهان ، جابری انصاری 1/109 و 3/96

المآثر والآثار / 161

فوائد الرضویة 2/529

منتهی الآمال 2/256

نسبنامه الفت / نسخه خطی

أعلاط در انساب / 12

معارف الرجال 2/254

مکارم الآثار 5/1807

دانشمندان و بزرگان اصفهان / 330

رجال اصفهان دکتر کتابی 1/142

دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی تألیف بهاء الدین خرمشاهی 1/749

ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمیه اصفهان در طول تاریخ 1/506

ص: 84

فصل چهارم : شرح حال آية الله العظمى علامه آقاي ابوالمجد شيخ محمد رضا نجفي اصفهاني

اشاره

« 4 »

آية الله العظمى علامه

آقاي ابوالمجد شيخ محمد رضا نجفي اصفهاني

(1287 - 1362 ق)

□

ص: 85

نام - پدر - مادر - ولادت

نام: آقا شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی .

کنیه: ابوالمجد .

پدر: آية الله آقای حاج شیخ محمد حسین نجفی .

مادر: علویه رباب بیگم دختر علامه سید محمد علی آقا مجتهد فرزند سید صدر الدین عاملی کبیر .

ولادت ایشان در 20 شعبان المعظم 1287 در نجف اشرف واقع شد .

تحصیلات و اساتید

در نجف اشرف تحصیل را آغاز کرد و نزد اساتید هر فنی تلمذ نمود در سال 1296 در نه سالگی به همراه پدرش به اصفهان هجرت کرد و تحصیل را در اصفهان ادامه داد و در سال 1301 در چهارده سالگی به همراه پدر و جدش مجدداً به نجف اشرف مهاجرت نمود و تا سال 1333 در نجف اشرف به جدیت مشغول تحصیل و تألیف و تدریس بود .

اساتیدش عبارتند از:

1 - علامه سید ابراهیم قزوینی ، نجاة العباد و معالم و شرح اللمعه ونحو را در نزد او خواند ، و خود می نویسد : خواندن درس در نزد این استاد قبل از این بود که موی به صورت من بروید .

2 - پدرش مرحوم آية الله حاج شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی : قسمتی

ص: 87

از رسائل شیخ اعظم و فصول عمویش شیخ محمد حسین اصفهانی و تفسیر بیضاوی و تفسیر کشف را در نزد پدر خواند .

3 - آیه الله حاج شیخ فتح الله شریعت اصفهانی ، در نزد ایشان باقیمانده رسائل شیخ اعظم و فصول را قرائت نمود و همچنین علم عروض و حدیث را از او بهره برد .

4 - آیه الله شیخ محمد کاظم آخوند خراسانی صاحب کفایة الاصول : در نزد ایشان بحث خارج را در فقه و اصول حاضر شد .

5 - آیه الله حاج سید محمد کاظم یزدی صاحب عروة الوثقی : در نزد ایشان نیز بحث خارج را حاضر شد .

6 - آیه الله سید محمد فشارکی اصفهانی : در نزد ایشان نیز بحث خارج را حاضر گردید و در کتابش وقایة الازهان(1) شرح حالی از او را قرار داده است و از ایشان به سیدنا الاستاذ تعبیر می کند .

7 - علوم ریاضی را در نزد علامه میرزا حبیب الله عراقی مقلب بذی الفنون خواند .

8 - علم حدیث را نیز در نزد علامه حاج میرزا حسین نوری صاحب مستدرک الوسائل خواند .

9 - علامه سید مرتضی کشمیری : علوم حدیث را از ایشان بهره برد .

10 - علامه فقیه حاج آقا رضا همدانی صاحب مصباح الفقیه : بحث خارج فقه را از ایشان بهره برد .

11 - آخوند ملا حسینقلی همدانی : در رساله امجدیه از ایشان به استاد تعبیر نموده است ، بنابر این اخلاق و سیر و سلوک را از ایشان فرا گرفته است .

12 - علامه سید جعفر الحلّی : در ادب و شعر از او بهره برده است .

ص: 88

آية الله ابوالمجد شيخ محمد رضا نجفی در سن 34 سالگی در کنار آية الله حاج شيخ محمد حسين كاشف الغطاء (1294 - 1373) در سن 27 سالگی و جماعتی دیگر در نجف اشرف

دو بیت زیر در بر کاغذ نوشته شده و در عکس منصوب است که از آية الله كاشف الغطاء است:

أنا والرضا عند الحقيقة واحدٌ *** وان أبرزتنا صورة العكس باثنين

ولم يك منّا الحسن في العكس ظاهراً *** لآثا بحمد الله لسنا بضدين

سنة 1321

ص: 89

در نقل حدیث و روایت مشایخ او عبارتند از :

- 1 - میرزا حسین نوری متوفی 1320 صاحب مستدرک الوسائل در حائر شریف حسینی علیه السلام به ایشان اجازه داده است .
- 2 - علامه سید مرتضی کشمیری .
- 3 - شیخ فتح الله شریعت نمازی اصفهانی معروف به شیخ الشریعة .
- 4 - علامه سید حسن صدر الکاظمی در 14 ذی القعدة 1333 ق طيّ تقریظی بر کتاب « نجعة المرتاد في شرح نجات العباد » به ایشان اجازه داده است ، این اجازه و تقریظ در عیناً می آید .
- 5 - علامه سید محمد بن مهدی حلی قزوینی .
- 6 - علامه سید حسین بن مهدی حلی قزوینی .
- 7 - شیخ محمد باقر بهاری همدانی .

ص: 90

اجازہ آیۃ اللہ سید حسن صدر کاظمی بہ آیۃ اللہ شیخ محمد رضا نجفی

ص: 91

اجازہ آیۃ اللہ سید حسن صدر کاظمی بہ آیۃ اللہ شیخ محمد رضا نجفی

ص: 92

اجازہ آیۃ اللہ سید حسن صدر کاظمی بہ آیۃ اللہ شیخ محمد رضا نجفی

ص: 93

اجازہ آیۃ اللہ سید حسن صدر کاظمی بہ آیۃ اللہ شیخ محمد رضا نجفی

ص: 94

در سالهای آخر حضور در عتبات عالیات عراق به شهر کربلای معلی هجرت فرمود و در کنار مرقد مطهر ابا عبدالله الحسین علیه السلام مجاور گردید، برخی مهاجرتش به کربلاء را در سال 1330 ق دانسته اند، بنابر این تا سال 1333 ق که به ایران مهاجرت فرمود بیش از سه سال در کربلاء معلی ساکن بوده اند.

برخی از مراسلات شعریه ایشان با دوستانشان از آن جمله با مرحوم آیه الله حاج شیخ مصطفی تبریزی متوفی 1337 ق، که از کربلاء انجام گرفته است در دیوان اشعارشان (1) ضبط گردیده است.

و در پشت جلد اول نسخه مطبوع نقد فلسفه داروین از مؤلفانشان نیز که در سال 1331 در عراق به چاپ رسیده است بعد از نام مؤلف نوشته شده است: « القاطن في كربلاء المعلى ».

و همچنین در شرح حالی که خود مرقوم فرموده اند آغاز مهاجرت از عراق به ایران و اصفهان را کربلاء ذکر می کنند که در معیت مرحوم آیه الله مؤسس آقای حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی طاب ثراه بوده است می نویسند: « وکانت من أحسن الاسفار وأجمعها لصنوف السعادات ومن أهمها صحبة العلامة الوحيد الحاج شيخ عبدالکریم الحائري اليزدي طاب ثراه و قد ركبنا سيارة واحدة من كربلاء الى سلطان آباد العراق فمكث رحمه الله فيها وسافرت عنها الى موطن آبائي اصفهان وقد وصلت إليها غرة محرم سنة 1334 ق ... » (2).

ص: 95

1- دیوان ابی المجد / 55 و 80 و 92 و 101 .

2- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/432 .

معظم له از اوائل امر به تدریس اشتغال ورزیدند در نجف اشرف ابتداء سطوح و کتبی مانند فصول را تدریس می کردند و بعد از آن شروع به تدریس خارج نمودند ، این تدریس در نجف اشرف شروع و بعد از مهاجرت به اصفهان در اواخر سال 1333 که در آغاز محرم الحرام 1334 به اصفهان رسیدند در این شهر و بعد از مهاجرت به قم نیز که قریب یکسال بطول انجامید به دعوت و امر مرحوم آیه الله مؤسس حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی قدس سره ، همه طلاب در درس ایشان حاضر می شدند و محل درس مدرسه فیضیه در شهر مقدس قم بوده است ، و پس از بازگشت به اصفهان تا پایان عمر با برکتش این تدریس ادامه داشت .

اعلام و آیات عظام زیر برخی از کسانی هستند که در سنین متمادیه از محضر درس ایشان استفاده کرده اند و بعضاً نیز فقط از ایشان مجازند :

- 1 - آیه الله العظمی سید احمد حسینی زنجانی
- 2 - آیه الله العظمی سید احمد موسوی خوانساری .
- 3 - آیه الله حاج شیخ محمد باقر کمره ای .
- 4 - آیه الله آقای حاج شیخ حیدر علی محقق .
- 5 - آیه الله حاج میرزا خلیل کمره ای .
- 6 - آیه الله العظمی آقای حاج سید محمد رضا موسوی گلپایگانی .
- 7 - آیه الله حاج شیخ محمد رضا طبسی نجفی .
- 8 - آیه الله العظمی حاج آقا رضا مدنی کاشانی .
- 9 - آیه الله العظمی آقای حاج سید روح الله موسوی خمینی .
- 10 - آیه الله العظمی آقای سید شهاب الدین نجفی مرعشی .
- 11 - آیه الله حاج شیخ عباسعلی ادیب اصفهانی .

- 12 - آية الله حاج شيخ عزالدين نجفی فرزندشان .
  - 13 - آية الله حاج شيخ عبدالله مجتهدی تبریزی .
  - 14 - آية الله العظمی آقای حاج سيد علي علامه فانی اصفهانی .
  - 15 - آية الله ميرزا محمد علي مدرس تبریزی صاحب ریحانة الأدب .
  - 16 - آية الله سيد علي نقی نقوی لکهنوی هندی .
  - 17 - آية الله حاج شيخ محمد علي اوردبادی غروی .
  - 18 - آية الله آقای حاج شيخ مجد الدين نجفی اصفهانی فرزندشان .
  - 19 - آية الله حاج سيد مصطفى صفائی حسینی خوانساری .
  - 20 - آية الله حاج سيد مصطفى مهدوی اصفهانی .
  - 21 - علویه عالمه حاجیه خانم نصرت بیگم امین معروف به بانوی ایرانی طاب ثراهم .
- علامه سيد مصلح الدين مهدوی رحمه الله در کتاب گرانقدر تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر قریب یکصد نفر از تلامیذ ایشان را نام می برد که طالب می تواند بدان مراجعه نماید .

نامه آية الله مؤسس آفای حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی به آية الله شیخ محمد رضا نجفی

ص: 98

نامه آية الله مؤسس آفای حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی به آية الله شیخ محمد رضا نجفی

ص: 99

نامه آیه الله العظمی سید محمد رضا گلپایگانی به محضر استاد

ص: 100

نامه آیه الله العظمیٰ مرعشی نجفی به محضر استاد

ص: 101

معظم له دارای قدی کوتاه و صورتی زیبا و جذاب و اخلاقی پسندیده در معاشرت و محاورت بود، تند سخن می گفت و با جمله هائی کوتاه و رسا، لطیفه گو و حاضر جواب و در دوستی و محبت مستقیم و ثابت قدم بود. نسبت به اساتید خود متواضع و همیشه نام آنان را به بزرگی یاد می کرد.

از زندگانی خود ناراضی و در مجالس عمومی و خصوصی و حتی جلسات درس و مباحثات نیز این ناراضی را اظهار می کرد و از اوضاع زمان و مردم روزگار نیز شاکی بود.

در موضوع درس و مباحثه بسیار ساعی و کوشا و در رسیدگی به امور مردم اهتمام تام داشت، امر به معروف و نهی از منکر می نمود و در این راه از مصادیق آیه شریفه «لا یخافون لومة لائم» بود.

یکی از بزرگترین خدمات معظم له بعالم اسلام حفظ حوزه علمیه اصفهان در دوره اختناق رضاخان بود که مجلس درس را تعطیل نکرد و آن را در مسجد یا منزل همواره اداره می کرد.

آية الله العظمى ابوالمجد شيخ محمد رضا نجفى (قدّس سره)

ص: 103

معظم له دارای تصنیفات متعددی در علوم مختلف اسلامی از فقه و اصول و حدیث گرفته تا شعر و عروض و قافیه می باشند که ذیلاً به برخی از آنها اشاره می شود :

1 - الاجازة الشاملة للسيدة الفاضلة .

اجازه حدیثی مفصلی است که برای مرحومه علویه حاجیه خانم امین رحمة الله علیها مرقوم فرموده اند و دو مرتبه به چاپ رسیده است . یکبار در آخر کتاب جامع الشتات آن مرحومه و بار دوم در مجله شریفه علوم الحدیث شماره چهارم صفحه 311 الی 357 به تحقیق محقق توانا علامه عالیقدر حجة الاسلام والمسلمین آقای حاج سید محمد رضا حسینی جلالی دامت برکاته .

2 - اداء المفروض في شرح ارجوزة العروض .

ارجوزة را مرحوم علامه آية الله ميرزا مصطفى تبریزی قدس سره انشاء نموده است و شرح از ایشان است .

این اثر از روی دو نسخه خطی که در نزد حقیر موجود است ان شاء الله بزودی منتشر خواهد شد .

3 - استیضاح المراد من قول الفاضل الجواد .

این رساله را در جواب مرحوم آية الله شيخ جواد بلاغی قدس سره مرقوم فرموده اند و در عدم تنجیس متنجس است و در آخر مجلد نواهی طبع اول وقایة الاذهان به چاپ رسیده است .

4 - اماطة الغین عن استعمال العین في معنیین .

رساله ای است که در جواب مرحوم آية الله شيخ ضیاء الدین عراقی تصنیف شده است و در آخر چاپ جدید وقایة الاذهان در سال 1413 هـ . ق به طبع رسیده

است .

5- رساله امجدیه .

در حقیقت میهمانی خداوند عز وجل و آداب میهمان و کیفیت نوافل و ادعیه غیر معروفه شهر رمضان المبارک .

این رساله تا کنون سه بار چاپ شده است :

الف : چاپ سنگی در سال 1341 ق زیر نظر مؤلف .

ب : طبع حروفی در قطع جیبی در سال 1393 ق توسط فرزندشان آیه الله مجید الدین نجفی که رساله به نام او تالیف شده است .

ج : طبع حروفی جدید در قطع رقعی با مقدمه و تحقیق حفید مؤلف و والد حقیر آیه الله آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین مجد الاسلام نجفی طاب ثراه در سال 1406 در تهران توسط بنیاد محترم بعثت چاپ و منتشر گردید .

آقای استادی مد ظلّه آن را در سی مقاله / 341 معرفی می کنند .

6- الايراد والإصدار في حلّ مشكلات عويصة في بعض العلوم .

7- تصانيف الشيعة .

8- تعريب رساله سير و سلوك منسوب به سيد بحر العلوم .

9- حاشيه بر « أكر » ثاوذوسيوس .

ثاوذوسيوس يك هندسه دان و رياضی دان يونانی است و كتاب أكر او پيرامون اجسام كرويّه تنظيم شده است ، معظم له بر اين كتاب حاشيه دارند .

10 - حاشيه بر شرح واحدی بر ديوان متنبی .

بين سالهای 1354 الى 1356 اين حواشی تنظيم شده است .

11 - حاشيه بر كتاب روضات الجنات .

این حاشیه تحت عنوان أعلاط الروضات به چاپ رسیده است .

12 - حليّ الدهر العاطل ، في من أدركته من الأفاضل .

در این کتاب شرح حال جمعی از بزرگان علماء که خود آنها را درك کرده اند را

تنظیم نموده اند .

13 - دیوان ابی المجد .

دیوان اشعار عربی ایشان بدین نام در سال 1408 در قم به تحقیق علامه محقق حجة الاسلام و المسلمین آقای حاج سید احمد حسینی اشکوری دامت برکاته به چاپ رسیده است .

14 - ذخائر المجتهدین فی شرح کتاب معالم الدین فی فقه آل یس .

کتاب معالم الدین فی فقه آل یس تألیف علامه شیخ شجاع الدین ابن قطان شاگرد فاضل سیوری است .

معظم له کتاب نکاح و کتاب الطهارة این متن فقهی را شرح کرده اند .

15 - رسالة فی الرد علی « فصل القضا فی عدم حجیة فقه الرضا » .

مرحوم سید حسن صدر کاظمی قدس سره فصل القضا را در مورد عدم حجیة کتاب فقه منسوب به امام رضا علیه السلام تدوین نموده است و معظم له در این رساله بیانات

ایشان را مورد نقادی قرار داده اند .

16 - الروض الأریض فیما قال أو قیل فیہ من القریض .

17 - الروضة الغناء فی تحقیق معنی الغناء .

این رساله در مورد غناء تألیف شده است ، مؤلف در این رساله خود را عبدالمنعم ابن عبد ربه خواند است و برای اولین بار رساله بتمامها در مجله نور علم شماره چهارم صفحه 123 به چاپ رسید ، پس از آن به فارسی برگردانده شد و در مجله کیهان اندیشه شماره 18 صفحه 104 به چاپ رسید و پس از آن در هفده رساله / 348 آقای استادی چاپ شده است و آخرین چاپ متن عربی رساله در مجموعه رسائل پیرامون غناء و موسیقی به تحقیق محقق گرانقدر آیه الله آقای حاج شیخ رضا استادی دامت برکاته به طبع رسیده است .

18 - سقط الدرّ فی أحكام الکّرّ .

رساله ای است فقهی پیرامون مسئله کر و اندازه و قدر آن .

ص: 106

19 - سمطا اللال في مسألتي الوضع والاستعمال .

رساله ای است ادبی و اصولی در مورد دو مسئله وضع و استعمال و برخی دیگر از مقدمات علم اصول تنظیم شده و دو مرتبه یکبار در زمان حیات مؤلف و بار دوم در سال 1413 در ابتداء وقایة الازهان در قم مقدسه توسط مؤسسه آل البیت علیهم السلام به چاپ رسیده است .

20 - السیف الصنیع علی رقاب منکری علم البدیع .

در دانش بدیع تنظیم شده است و مؤلف آن را در سال 1324 به پایان برده است . این رساله نیز از روی تنها نسخه خطی موجود آن تحت طبع است ان شاء الله تعالی .

21 - العقد الثمین فی أجوبة مسائل الشیخ شجاع الدین .

جوابهای چند مسئله فقهی است که توسط شیخ شجاع الدین عالم دینی ابراهیم آباد از ایشان پرسیده شده است و بدان پاسخ داده اند .

22 - غالية العطر في حکم الشعر .

23 - القبلة .

رساله فقهی است در مورد قبله و حدود و احکام آن .

24 - القول الجمیل إلى صدقی جمیل .

صدقی جمیل زهاوی یکی از شعرای عرب است که بعد از انتشار کتاب نقد فلسفه داروین توسط معظم له از ایشان سئوالات و انتقاداتی نموده است که در این رساله به آنها پاسخ داده اند .

25 - گوهر گرانها در رد عبد البهاء .

بعد از رساله امجدیه این دومین رساله ایشان است که به زبان پارسی نگارش یافته است و در آن فرقه ضالّه را رد نموده اند .

26 - نجعة المرتاد في شرح نجاة العباد .

شرحی است بر کتاب الصلاة ، نجاة العباد صاحب جواهر ، که در آن به بررسی نظریات فقهی شیخ انصاری و مجدد شیرازی و غیرهما پرداخته شده است .

این کتاب سه مجلد است که دو جلد آن در سال 1331 در بغداد به چاپ رسید و اولین اثر از يك مجتهد نجفی است که در آن آراء و عقاید داروین انگلیسی و مترجم افکار او در جهان عرب شبلی شمیل را نقد کرده است . و به سبب همین کتاب آوازه شهرت معظم له از حوزات علمیه شیعی خارج و به تمام دنیای اسلام رسید .

آقای استادی این کتاب را در سی مقاله / 341 معرفی می کنند .

28 - النوافج والروزنامج .

مجموعه یاداشتهای متفرقه است در علوم مختلفه و آغاز تالیف آن در سال 1325 می باشد .

29 - وقایة الاذهان و الألباب و لباب اصول السنة و الكتاب .

کتاب اصولی ایشان است که در چند مجلد در زمان حیاتشان به چاپ رسیده است و اخیراً نیز در يك مجلد کبیر در سال 1413 توسط مؤسسه آل البيت عليهم السلام در قم مقدسه تجدید چاپ شده است .

30 - تعليقه بر رساله المحاكمة بين العَلَمين .

تألیف مرحوم آية الله آقای سید مهدی حکیم قدس سره که معظم له به درخواست مرحوم آية الله شيخ ضياء الدين عراقی بر آن تعليقه زده اند .

31 - الحواشي على الكافي .

حواشی ایشان است بر کتاب کافی شریف در علم حدیث تألیف مرحوم ثقة الاسلام کلینی اعلى الله مقامه الشریف .

32 - أنا والأيام .

در مختصر شرح حالی که به زبان عربی به درخواست مرحوم مدرس تبریزی صاحب ریحانة الأدب مرقوم می فرمایند می نویسند : قصد دارم که رساله ای مفصل در شرح احوال خودم بنگارم بدین نام .

برخی از تالیفات منتشر شده آیه الله ابوالمجد محمد رضا نجفی (قدس سره)

ص: 109

آية الله ابوالمجد شيخ محمد رضا نجفی در شوال المکرم 1346 در سن 59 سالگی

ص: 110

این رساله توسط آقای استادی در مجله پیام حوزه سال اول شماره اول / 98 تحت عنوان : رساله ای از آیه الله نجفی مسجد شاهی به طبع رسیده است .

و همچنین در روزنامه رسالت بتاريخ دو شنبه 21 شهریور 1373 و به شماره 2509 به طبع رسیده و پس از آن مجدداً توسط آقای استادی در بیست مقاله / 365 به چاپ رسیده است .

تنبیه : عده کثیری از اعلام که در درس ایشان حاضر بوده اند ، اباحت فقهی و اصولی ایشان را تقریر کرده اند از آن جمله :

مرحوم آیه الله سید احمد زنجانی قدس سره ، بحث فقهی ایشان را در قم حول مسئله کُرّ در کتابشان به نام أفواه الرجال تنظیم نموده اند .

مرحوم آیه الله سید عطاء الله فقیه امامی قدس سره نیز اباحت فقهی و اصولی ایشان را در اصفهان در مجلدی تنظیم نموده اند .

همسر و فرزندان

زوجه اول ایشان علویه زهرا بیگم دختر علامه جلیل آقا سید محمد امامی خاتون آبادی اصفهانی است و از او صاحب چند فرزند شد :

1 - آیه الله آقای حاج شیخ مجد الدین مجد العلماء نجفی .

شرح حال ایشان خواهد آمد .

2 - علامه آقای حاج شیخ عزالدین نجفی .

متوفی در دوم شهریور ماه 1358 شمسی در اصفهان و مدفون در باغ رضوان قم جنب وادی السلام .

3 - آقا نور الدین نجفی .

4 - مخدره عزت الشریعة زوجه مرحوم آقای حاج شیخ محمد حسین

نجفی فرزند مرحوم آیه الله آقا جلال الدین فرزند آیه الله آقا نجفی .

5- مخدره بهجت خانم زوجه آقای محمد حسین فرید فرزند آیه الله آقا نجفی .

6- مخدره نزهت خانم زوجه مرحوم آقای حاج شیخ محمد حسن نجفی زاده فرزند آیه الله حاج شیخ مهدی نجفی .

واز زوجه دوم به نام مریم خانم نیز صاحب دو اولاد گردید به نامهای :

7- آقای آقا مهدی نجفی .

8- پروین خانم نجفی زوجه مرحوم آقای عزت الله اصغری .

واز زوجه منقطعه ای به نام بانو رباب خانم نیز صاحب یک پسر شد به نام :

9- آقای حاج آقا تقی نجفی ، عموی بزرگ نگارنده و اکنون چشم و چراغ فامیل و بزرگ آن است .

وفات و مدفن و مرثی

سر انجام بعد از يك عمر تدریس و تألیف و ترویج شریعت و پاسداری از آن در سنگر مرجعیت و افتاء و تربیت شاگردان متعدد این ستاره آسمان معرفت و اجتهاد در روز یکشنبه 24 محرم الحرام سال 1362ق در اصفهان به دیار باقی شتافت و با تشییعی بی نظیر که تمامی بازارها و مراکز بواسطه آن تعطیل شد تشییع و در بقعه تکیه جدشان مرحوم آیه الله العظمی آقای شیخ محمد تقی رازی نجفی اصفهانی واقع در تخت پولاد اصفهان به خاک سپرده شد ، رحمة الله علیه رحمة واسعة .

عده ای از علماء و شعراء در رثاء و ماده تاریخ وفات ایشان اشعاری گفته اند از آن جمله :

1 - مرحوم آیه الله العظمی آقای حاج سید علی علامه فانی اصفهانی در رثاء ایشان گوید :

ص: 112

زدست رفت رضا و سیاه گشت جهان *** بلی چو مهر رود شام تیره است عیان

در آسمان جلالت چونیر اعظم *** همیشه بود زعلم و کمال نور افشان

فقیه و عالم و زاهد ، ادیب و کامل و راد *** حکیم و منطقی و عین دانش و عرفان

بعمر خویش بجز راه حق نپمودی *** نبود در نظرش غیر خالق سبحان

زروح پاک و زاخلاق نیک و از دانش *** هزار مرتبه برتر وجودش از اقران

دریغ مردم نادان و جاهل و ظالم *** که همنفس نبشش غیر خاطر نالان

همیشه بود زبخت بد و ز طالع نحس *** غمین و بیدل و افکار و خون دل و پژمان

مدام با دل پر درد گفت یا الله *** شبانه روز بُد از ظلم دشمنان گریان

بنقد فلسفه بنگر ببین نداده بدهر *** کسی جواب طبعی بدین بیان روان

از اوست سیف صنیع در مدیح علم بدیع *** که هست اصل معانی و نیست گنج نهران

ذخائر است و وقایه بعلم فقه و اصول *** بیادگار از او چون دو گوهر تابان

دل ز دست غم او ریش بجان آمد *** شود ز دیده من اشک همچو سیل روان

غمی که داشت بدل بود جور دانایان *** وگرنه نیست کسی را توقع از نادان

از اهل علم ملول و بعلم خود مشغول *** زقوم و خویش برنج و زبخت خویش نوان

هزار شکر که تا زنده بود و بنده بدم *** بُد او رضا زمن زار فانی نالان

2- و همچنین در ماده تاریخ رحلت ایشان گوید :

لما ماضی شیخ الفضیلة والتقی *** و احسرتا حنقاً ، فقد ضاق الفضا

فانقص من التاریخ یوم وفاته *** اربع و عشریناً و « قل فقد الرضا »

1322 = 24 - 1346 هـ . ش

3- مرحوم حاج میرزا حبیب الله نیر شاعر گرانمایه در مرثیه و تاریخ وفات ایشان گوید :

یا دهرأ ذهبت بآية الله *** غدرت بنا فوا أسفأ و لهفاه

محمد الرضا الغروي ابوالمجد *** مضى نحو الجنان بقرب مولاه

اراد النير استيضاح فوته *** ففي شهر المحرم طاب مثواه

ص: 113

فارخ بعد نقص الست للعام *** « رضا النجفي لبي داعي الله »

1362 = 6 - 1368 هـ . ق

4- مرحوم حاج میرزا حسن خان جابری انصاری نیز در این مورد می سراید :

لقد أفل الكواكب مذ توفى *** رئيس العلم في ذلك الزمان

محمد الرضا الغروي شيخ *** سماء العلم لأهل الاصبهان

ولما راح راح الروح عنا *** به شأن البيان من المعاني

تمنى الجابري بأن يورخ *** وكلّ لسانه عند البيان

إذا جاء البشير وقال أرخ *** « لقد اوى الرضا بالجنان »

1321 هـ . ش

ص: 114

مصادر شرح حال

شرح حال و ترجمه ایشان را می توانید در کتابهای ذیل بیابید :

تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/219 در بیش از دویست صفحه و بنام : بیان مجد النبلاء در احوالات شیخ ابوالمجد محمد الرضا

تقیاء البشر / 747

مصفی المقال / 179

الذریعة / در مجلدات مختلف

سحر بابل و سجع البلابل / 82

تذكرة القبور / 328

ریحانة الأدب 7/252

آثار الحجة 1/77

گنجینه دانشمندان 1/242

شعراء الغري 4/42

اعیان الشیعة 7/16

معجم المؤلفین العراقيين 1/472

الاعلام 3/26

معجم المؤلفین 4/163

مستدرک معجم المؤلفین / 251

ماضي النجف و حاضرها 3/214

معارف الرجال 3/245

مجله نور علم ، سال دوم شماره نهم / 79

الاجازة الكبيرة / 181 الرقم 226

المسلسلات في الاجازات 2/87

ديوان ابي المجد / 11

وقاية الاذهان / 25

رساله امجديه / 5 طبع سوم

چهل مقاله / 581 و 688 آقاي استادی

سی مقاله / 341 آقاي استادی

هفده رساله / 348 آقاي استادی

مجله علوم الحديث شماره چهارم / 318

شرح احوال آية الله العظمى اراكي / 329

مجله كيهان انديشه شماره 18/104

دائرة المعارف تشيع 2/222

مجله فرهنگ اصفهان شماره يازدهم / 62

اثر آفرينان 1/271

رجال اصفهان 1/213 دکتر کتابی

ريشه ها و جلوه های تشيع و حوزه علميه اصفهان 1/509

ص: 115

فصل پنجم : شرح حال آية الله العظمى آقاي حاج شيخ مجد الدين (مجد العلماء) نجفي

اشاره

« 5 »

آية الله العظمى

آقاي حاج شيخ مجد الدين (مجد العلماء) نجفي

(1326 - 1403 ق)

□

ص: 117

نام: محمد علی که مهجور مانده است .

لقب: در کودکی به ایشان امجد الدین می گفتند و والدشان رساله امجدیه را به نام ایشان تصنیف فرمود ، در جوانی به مجد الدین لقب گرفتند و در بزرگسالی از طرف مردم مجد العلماء خوانده می شدند و لقب ایشان بر اسم مقدم شده و همواره به لقب خوانده می شدند .

پدر: آية الله العظمی علامه ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی قدس سره .

مادر: علویه زهرا بیگم در گذشته به سال 1356 دختر سید العلماء آية الله سید محمد امامی خاتون آبادی اصفهانی نجفی .

زمان ولادت: روز 23 جمادی الاولی 1326 .

مکان ولادت: در نوع تراجم ایشان محل ولادتشان نجف اشرف ذکر شده است و لکن معلم حبیب آبادی صاحب مکارم الآثار در مقاله ای که روزنامه عرفان(1) بعد از فوت والدشان منتشر نموده ولادت ایشان را در کربلا نوشته است و همچنین محقق توانا آقای سید محمد رضا حسینی جلالی دامت برکاته(2) نیز با توجه به مقاله معلم ولادت معظم له در کربلا را صحیح دانسته اند ، ولی چون شرح حالی که از ایشان در مقدمه رساله امجدیه(3) به طبع رسیده ، زیر نظر خودشان تنظیم گردیده ، و

ص: 119

1- روزنامه عرفان - فروردین ماه 1322 هجری شمسی - منتشره در اصفهان .

2- الاجازة الشاملة للسيدة الفاضلة ، چاپ شده در مجله علوم الحدیث شماره 4 سال دوم / 322

3- رساله امجدیه / 11 طبع سوم .

در آنجا ولادت در نجف اشرف ذکر شده است (1) بنابر این در اینکه ولادتشان در نجف اشرف واقع شده باشد و نه کربلا تردیدی باقی نخواهد ماند و مؤید این معنی اینکه در شناسنامه ایشان نیز محل تولد نجف اشرف ذکر شده است .

تحصیلات و اساتید

دانش اندوزی را در نجف اشرف در حالی آغاز نمود که طفل بود و به همراه پدر و خانواده در سال 1333 به اصفهان مهاجرت کرد و در اصفهان سطح اولی را در نزد اساتید فن از آن جمله : آیه الله حاج شیخ علی مدرس یزدی متوفی 1351 و آیه الله سید میرزا اردستانی متوفی 1351 و پس از آن سطح عالی را از محضر حضرات آیات : حاج آقا رحیم ارباب متوفی 1396 و حاج آقا منیر الدین بروجردی (1269 - 1342 ق) و حاج میرزا محمد صادق خاتون آبادی متوفی 1348 ق و سید محمد نجف آبادی (1294 - 1358 ق) فراگرفت .

پس از آن درس خارج فقه و اصول را نیز از محضر پدر بزرگوارش علامه شیخ محمد رضا نجفی استفاده کرد مضافاً بر اینکه تا آخر زمان حیات دو استاد آخر سطحش در درس خارج آنها نیز حاضر می گشت یعنی آیتین خاتون آبادی و سید محمد نجف آبادی و در مدتی که والد ماجدش در قم مشرف بودند و معظم له نیز در خدمتشان بوده به درس حضرت آیه الله موسس حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی متوفی 1355 ق حاضر می شد و همچنین در اصفهان نیز از درس عموی بزرگوارشان شهید آیه الله حاج آقا نور الله نجفی (1278 - 1346 ق) بهر مند شده اند .

ص: 120

آية الله مجد العلماء نجفی در تاریخ هشتم ربیع الثانی 1342 در سن 16 سالگی

ص: 121

آية الله مجد العلماء نجفی در سن جوانی در جمع دوستان

ص: 122

ولی بیشترین استفاده ایشان در فقه و اصول و ریاضی و هیئت از والد بزرگوارشان بوده و حضور در درس پدر سالیان متمادی به طول کشیده است . و از والدشان در نهایت تصدیق به اجتهاد معظم له کتباً صادر شده است . و اجتهاد ایشان حتی در نزد مراجع نجف اشرف نیز به اثبات می رسد که مرجع علی الاطلاق شیعه در آن عصر یعنی مرحوم آیه الله سید ابو الحسن اصفهانی طاب ثراه نیز برای معظم له اجازه اجتهاد صادر و به اصفهان می فرستند .

مشایخ روایت و مجازین از وی

از مشایخ اجازه معظم له در نقل حدیث تا کنون فقط دو نفر را می شناسیم :

والد علامه ایشان مرحوم آیه الله ابی المجد شیخ محمد رضا نجفی قدس سره .

مرجع علی الاطلاق شیعه آیه الله سید ابو الحسن اصفهانی قدس سره .

و از مجازین از ایشان فقط یکنفر را می شناسیم :

فرزندشان مرحوم آیه الله استاد آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین مجد الاسلام نجفی طاب ثراه .

ص: 123

اجازه اجتهاد آية الله مجد العلماء نجفی از پدر نامور (قدّس سرهما)

ص: 124

اجازہ اجتہاد آیۃ اللہ مجد العلماء نجفی از مرجع الشیعہ آیۃ اللہ سید ابو الحسن اصفہانی

ص: 125

1 - والد بزرگوارش در پایان رساله امجدیه که به نام ایشان تألیف فرموده است چنین می نویسد: « چون سال تألیف رساله مصادف بود با سال اول و جوب روزه مرقرة العین معظم نخبه ارباب الفهم والاستعداد و المرجو لإحیاء مراسم اجداده الامجاد آقا شیخ امجد الدین أبقاه الله خلفاً عن سلفه الماضین وجعله علماً یهدی به فی الدنیا والدین او را مخاطب در این رساله داشتیم و نام آن را رساله امجدیه گذاشتم ، شاید اخوان مؤمنین اگر از این رساله منتفع شوند او را از دعای خیر فراموش نکنند و سعادت دارین را برای او از حق تعالی بخواهند» (1).

2 - مرحوم آیه الله حاج سید مصطفی مهدوی هرستانی قدس سره که از شاگردان و مجازین از آیه الله ابی المجد شیخ محمد رضا نجفی طاب ثراه می باشد مکرر برای صاحب این قلم نقل می فرمود که مرحوم پدرشان ابوالمجد در حق فرزندشان می فرمودند: « مجد ما در علم هیئت استاد است» (2).

3 - علامه طهرانی در پایان شرح حال پدرشان در نقباء البشر می نویسد: « ... و فرزند او شیخ مجد الدین امروز از علماء و ائمه جماعت در اصفهان است» (3).

4 - دانشمند مورخ شیخ محمد علی معلم حبیب آبادی صاحب مکارم الآثار در پایان مقاله ای که بعد از فوت مرحوم والدشان در روزنامه عرفان که آنروز در اصفهان منتشر شده است چنین می نگارد: « ... و آقای مجد العلماء پسر بزرگ آن مرحوم در حدود سال هزار و سیصد و بیست و شش یا قدری پس و پیش در کربلا متولد شده و در خدمت پدر نامور تحصیلات خود را در علوم فقه و اصول و هیئت

ص: 126

1- رساله امجدیه / 116 .

2- الیواقیت الحسان فی تفسیر سورة الرحمن / 18 .

3- نقباء البشر 2/753 .

و ریاضی قدیم به پایان آورده و بزیور اجتهاد زینت یافته و به تصدیق اجتهاد و اجازات روایت از آن فقید مرحوم سرافراز گشته و اینک به جای وی در مسجد نو امامت می نماید» (1).

5 - دانشمند محترم مرحوم آقای حاج شیخ محمد رازی در گنجینه دانشمندان می نویسد: « حضرت آیه الله آقای حاج شیخ مجد الدین نجفی فرزند ارشد مرحوم آیه الله العظمی ابوالمجد آقا شیخ محمد رضا نجفی ابن عالم ربانی شیخ محمد حسین ابن علامه محقق حاج شیخ محمد باقر طاب ثراهم معروف به مجد العلماء ... در ماه شوال 1394 هـ - که برای امری به اصفهان رفتم در مسجد نو موفق به زیارتشان شده و از سیمای ملکوتی آن جناب مستنیر گردیدم آثار و علائم ربانین را از چهره منیرش مشاهده کردم و باید همینطور باشند زیرا فرزند ارجمند آیه الله العظمی آقا رضا که مجسمه علم و کمال و حفید عالم ربانی و آیت سبحانی حاج شیخ محمد حسین نجفی هستند که دارای کرامات و مقامات معنوی بوده و مرحوم آیه الله حاج آقا نور الله اصفهانی کتابی در شرح زندگانی آن بزرگوار و حالاتش نوشته است» (2).

6 - علامه مهدوی رحمه الله در کتاب « دانشمندان و بزرگان اصفهان » در شرح حال پدرشان بعد از ذکر رساله امجدیه می نویسد: « امجدیه در اعمال ماه رمضان به نام فرزندش عالم زاهد ورع مجد العلماء» (3).

7 - همچنین علامه مهدوی در « تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر » چنین می نگارد: « مرحوم مجد العلماء رضوان الله علیه: عالم عامل و فقیه کامل و مفسر ادیب، جلیل القدر، عظیم المنزلة، استاد ریاضی و هیئت، جامع معقول و منقول، حاوی فروع و اصول، از مدرسین خارج فقه و اصول در مدرسه

ص: 127

1- روزنامه عرفان - فروردین ماه 1322 هجری شمسی .

2- گنجینه دانشمندان 5 / 386 - 384 .

3- دانشمندان و بزرگان اصفهان / 329 .

مرحوم ثقة الاسلام عموی والد بزرگوارشان ، وامام جماعت مورد وثوق قاطبه طبقات اجتماع در مسجد نو بازار ، آثار زهد و تقوی از سیمای او نمودار که «سیماهم فی جوههم من أثر السجود» بیشتر از چهل سال پس از فوت پدر در مسجد ایشان در ظهر و شب اقامه جماعت می نمود و عده کثیری از مؤمنین حضور به جماعتش را غنیمت می شمردند «(1)» .

8 - آقای دکتر محمد باقر کتابی در «رجال اصفهان» در ضمن شرح حال پدر ایشان مرقوم می فرمایند : «... شیخ قبل از ظهرها در مسجد نو بازار تدریس می نمود و بسیاری از فضلاء اصفهان به درس او حاضر می شدند و در همان مسجد اقامه جماعت می نمود و بعد از ایشان فرزند ارشدشان آیه الله مجد العلماء به اقامه جماعت می پردازند و در مدرسه مرحوم حاج شیخ محمد علی نجفی هم به تدریس اشتغال دارند ، مخصوصاً درس هیئت ایشان بین طلاب معروف است «(2)» .

9 - علامه محقق آقای سید حجة موحد ابطحی می نویسد : «از آثار ارزشمند شخصیت آقا شیخ محمد رضا مسجد شاهی فرزند برومندشان مرحوم آیه الله حاج شیخ مجد الدین نجفی ملقب به مجد العلماء متوفی 1403 قمری می باشد که مجتهدی مدرس و عالمی متواضع بودند و از علماء جلیل القدر در حوزه علمیه اصفهان به شمار می رفتند و در مدرسه مرحوم حاج شیخ محمد علی و نیز مسجد نوبازار در رشته های فقه و اصول و تفسیر و ریاضی و هیئت تدریس می نمودند و شخصیتی جامع کمالات به شمار می رفتند «(3)» .

10 - و همچنین در معرفی مدرسه آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد علی نجفی معروف به ثقة الاسلام طاب ثراه و مدرسین والا مقام آن می فرماید : «مدرس و مجتهد بزرگوار مرحوم حاج شیخ مجد الدین نجفی متوفای 1403 قمری

ص: 128

1- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/163 .

2- رجال اصفهان 1/215 .

3- ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمیه اصفهان 1/510 .

که از چهره های مشهور و از مدرسین جامع در زمینه فقه و اصول و هیئت و ریاضی بوده اند» (1).

مجالس تدریس و برخی از شاگردان

از ابتدای جوانی ایشان به تدریس اشتغال داشتند و دروس مختلف فقه و اصول و تفسیر و کلام و ریاضی و هیئت را تدریس می نمودند ، و اشتهار ایشان به این دو علم اخیر یعنی ریاضی و هیئت بگونه ای بود که برخی از مدرسین از قم به جهت درس ایشان به اصفهان می آمدند

و تدریس کتابهائی نظیر خلاصة الحساب شیخ بهائی و مجسطی و تحریر اقلیدس و اُکر و مانند آن در اصفهان منحصر به ایشان بود .

صاحب این قلم بخوبی به یاد دارم که در یکی از سالهای پس از فوت معظم له به جهت استجازه در نقل روایت به محضر آیه الله آقای حاج شیخ عباسعلی ادیب اصفهانی قدس سره رسیدم ، ایشان با توجه به اینکه خود علم هیئت را تدریس می کرد از مرحوم آیه الله مجد العلماء قدس سره به بزرگی و عظمت یاد نمود و ایشان را در علم هیئت مقدم بر خود دانست و استدلال فرمود که وی هم هیئت قدیم و هم هیئت جدید هر دو را باهم دارا بود و می دانست ، رحمة الله علیهما .

دروس ریاضی ایشان ابتداء در مسجد جامع عباسی (امام) تشکیل می شد و پس از آن در مدرسه ملا عبداللّه تستری در اول بازار و دروس هیئت و تفسیر در مسجد نو بازار منعقد می گردید و درس خارج فقه و اصول ایشان در مدرسه عموییشان مرحوم آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد علی نجفی منعقد می گردید .

ص: 129

و از آنجا که تدریس ایشان قریب به نیم قرن ادامه پیدا کرد بسیاری از فضلاء و علمای اصفهان یا اصفهانی یا غیره اصفهانی که برهه ای را در این شهر تحصیل نموده اند از محضر معظم له استفاده علمی نموده اند .

و در ذیل فقط به نام برخی از آنها اشاره می شود :

- 1 - علامه حجة آقای حاج شیخ احمد مهدیان .
- 2 - علامه حجة آقای حاج شیخ اسماعیل غروی .
- 3 - آیه الله سید اسماعیل هاشمی طالخونچه ای .
- 4 - علامه حجة آقای حاج سید محمد باقر احمدی .
- 5 - علامه محقق آیه الله آقای حاج سید محمد باقر موحد ابطحی .
- 6 - آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد تقی مجلسی اصفهانی .
- 7 - آیه الله آقای حاج سید محمد تقی موسوی شفتی ، داماد معظم له .
- 8 - علامه حجة آقای حاج سید حسن حسینی .
- 9 - علامه حجة آقای حاج شیخ حسن دیانی نجف آبادی .
- 10 - آیه الله آقای حاج آقا حسن فقیه امامی .
- 11 - آیه الله العظمی آقای حاج شیخ حسینعلی منتظری .
- 12 - علامه حجة آقای حاج شیخ حیدر علی جبل عاملی .
- 13 - آیه الله آقای حاج شیخ رحمت الله فشارکی از مدرسین حوزه علمیه قم .
- 14 - علامه حجة آقای حاج شیخ محمد رضا مداح الحسینی .
- 15 - آیه الله آقای حاج شیخ عباس ایزدی نجف آبادی .
- 16 - علامه حجة آقای حاج شیخ عبدالرحیم فضیلتی .
- 17 - علامه حجة آقای حاج شیخ محمد علی آقائی .
- 18 - علامه حجة آقای حاج شیخ علی شمس تویسرکانی .

19 - علامه استاد على مشفقى صاحب تقويم اوقات شرعيه اصفهان .

20 - علامه حجة آقاى سيد فضل الله بن ضياء الدين تجويدى .

ص: 130

- 21 - علامه حجة آقای حاج شیخ قاسم کاظمینی .
- 22 - علامه حجة آقای حاج سید مجتبی موسوی درچه ای .
- 23 - علامه حجة آقای حاج سید محمد علی موسوی درچه ای .
- 24 - علامه حجة آقای حاج سید محمد فقیه احمد آبادی .
- 25 - علامه حجة آقای حاج سید محمود امام جمعه زاده خوراسگانی .
- 26 - علامه حجة آقای حاج شیخ مرتضی تمنائی .
- 27 - علامه حجة آقای حاج شیخ مرتضی شفیعی .
- 28 - آیه الله آقای حاج شیخ مرتضی مقتدائی .
- 29 - علامه حجة آقای حاج سید مرتضی بن علی اکبر هاشمی مولود سال 1364 .
- 30 - علامه حجة آقای حاج شیخ مظفر کاظمینی .
- 31 - آیه الله آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین مجد الاسلام نجفی نجل جلیل آن مرحوم .
- 32 - صاحب این قلم فقیر الی الله تعالی الشیخ هادی النجفی حفید آن مرحوم .
- و بسیاری دیگر از فضلاء و علماء و حتی برخی از اساتید دانشگاهها که این مختصر گنجایش ذکر همه را ندارد و لذا اگر نام کسی از قلم افتاده است از آنها پوزش می طلبیم .

تعیین قبله دقیق مصلاهی شهر اصفهان

در هنگام تجدید بنای مسجد مصلی اصفهان که به صورت مصلاهی بزرگ شهر اصفهان در حال ساختمان است در قبله آن اختلاف افتاد و همه علماء مراجعه به ایشان دادند و معظم له به آنجا تشریف برده و با گذاشتن وسائل مورد احتیاج و

محاسبات ریاضی و هیوی قبله مسجد مصلی اصفهان یا مصلاى بزرگ شهر اصفهان را با دقت تمام تعیین فرمودند و از آنجا خارج شدند و بعد از تعیین قبله فرموده بودند: اگر يك خط فرضی راست از این نقطه در داخل مصلی بتوان رسم کرد مستقیماً به میان کعبه برخورد خواهد نمود.

□

آیه الله مجد العلماء نجفی در سن 44 سالگی در اصفهان

ص: 132

از معظم له مصنفات و مؤلفاتی به یادگار مانده است که به برخی از آنها اشاره می شود:

1 - ایرادات و انتقادات بر دائرة المعارف فرید و جدی .

2 - ترجمه « نقد فلسفه داروین » از عربی به فارسی .

این کتاب از والد معظم له آیه الله شیخ محمد رضا نجفی طاب ثراه است . و به درخواست مؤلف توسط فرزندشان به زبان فارسی ترجمه می شود ، ترجمه بسیار سلیس و روان و زیبا انجام گرفته است و قسمتی از آن توسط آقای استادی در سی مقاله / 341 معرفی و به چاپ رسیده است .

3 - حاشیه روضات الجنات .

برخی از آن با حاشیه والدشان بر روضات در اعلاط الروضات به طبع رسیده است و قسمتی دیگر از آن لا یزال مخطوط است .

4 - حاشیه سمطا اللال فی مسالتي الوضع والاستعمال .

به همراه متن کتاب در سال 1413 در قم مقدسه توسط مؤسسه آل البيت عليهم السلام چاپ و منتشر گردید .

5 - حاشیه وقایة الاذهان .

به همراه متن کتاب در سال 1413 در قم مقدسه توسط مؤسسه آل البيت عليهم السلام چاپ و منتشر گردید .

6 - دروس فی فقه الامامیة (کتاب الصلاة و کتاب الصوم) .

این کتاب متن دروس بحث خارج فقه ایشان است که بر فضلاء و علماء در مجلس درس القاء می گردیده است و توسط معظم له ثبت و ضبط شده است .

7 - رساله ای در شرح حال جدشان آیه الله آقای حاج شیخ محمد حسین

نجفی اصفهانی .

صاحب تفسیر مجد البیان که قرار بود بعنوان مقدمه تفسیر قرار گیرد که چنین نشد و لا يزال مخطوط است .

8 - رساله ای در احوالات والدشان آیه الله ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی .

که در مقدمه رساله امجدیه / 5 طبع سوم منتشر شده است .

9 - رساله ای در احوالات و شرح حال خودشان .

که در مقدمات رساله امجدیه / 13 با اضافاتی به طبع رسیده است .

10 - صرف افعال .

رساله ای است که در کودکی در علم صرف تدوین نموده اند .

11 - الفوائد الرضویة فی شرح الفصول الغرویة .

در هنگامی که در نزد والدشان مشغول قرائت کتاب فصول عمویشان مرحوم آیه الله حاج شیخ محمد حسین اصفهانی حائری قدس سره در علم اصول بوده اند این حواشی را بر فصول زده و تحت این نام تنظیم فرموده اند .

12 - گل گلشن .

گلشن راز از سروده های شیخ محمود شبستری عارف و شاعر مشهور است ، معظم له گلشن راز را تحت این نام تلخیص نموده اند .

13 - المختار من القصائد والاشعار .

در سال 1409 به تحقیق علامه محقق حجة الاسلام والمسلمین آقای حاج سید احمد حسینی اشکوری در قم مقدسه به طبع رسید .

14 - البواقیت الحسان فی تفسیر سورة الرحمن .

در همان سال 1409 به تحقیق صاحب این قلم و به همراه شرح حالی مبسوط از ایشان ، و مقدمه ای از آیه الله والد طاب ثراه در قم مقدسه با عنوان قبلی

در يك مجلد به طبع رسید .

ص: 134

اليَواقِيتُ الحِسانُ

في تفسير سورة الرحمن

المختار

من القصائد والاشعار

تأليف

العلامة الفقيه آية الله العظمى

الحاج الشيخ مجد الدين النجفي الاصفهاني رحمة الله

(1403-1326)

ص: 135

نمونه ای از اشعار

اشعاری فراوانی از حفظ داشتند و به مناسبت قرائت می کردند و خودشان نیز گاهی شعر می سرودند ، نمونه هائی از اشعاری ایشان چند بیت زیر است که از کتاب « المختار من القصائد والاشعار » و برخی دیگر از مؤلفات معظم له استخراج گردیده است .

آنچه ندارد عوضی در جهان *** عمر عزیز است غنیمت بدان

و همچنین در ترجمه ابیاتی از لامیه العجم فرموده اند :

اگر در مکان بود عزّ و خوشی *** همیشه بدی شمس اندر حَمَل

اگر برتری جست پستر زمن *** مرا اسوه باشد به شمس و زحل

یگانه رجل در جهان آن کس است *** که تعویل نارد بدیگر رجل

همانا وفا رفت و غدر آمده است *** مسافت بود بین قول و عمل (1)

امامت جماعت

بعد از ارتحال والد ماجدشان رسماً امامت جماعت مسجد نو بازار را بر عهده گرفته اند و این وظیفه را تا موقع وفات 20 ذی الحجة 1403 یعنی بیشتر از 45 سال به أحسن وجه به انجام رساندند .

مرحوم علامه مهدوی در مورد امامت جماعت ایشان می نویسد : « مرحوم مجد العلماء از سالی که پدر بزرگوارش وفات یافت (1362) تا موقع وفات بغیر از ایام مسافرت ظهر و شب در مسجد نو بازار اقامه جماعت نموده و عده ای از

ص: 136

مؤمنین و مقدسین به نماز ایشان حاضر شده و به فیض و ثواب نائل می شدند بالاخص در ایام ماه مبارک رمضان که نماز جماعت مسجد نو و منبر واعظین آنجا عنوان و شهرتی داشت و مردم از عموم محلات بدانجا رفته و در نماز و استفاده از مواعظ شرکت می نمودند» (1).

و در جلد دیگری از کتابش چنین می نگارد: « تزئینات مسجد (یعنی مسجد نو) از حیث کاشیکاری تا این اواخر ناقص بود و در سالهای اخیر در زمان امامت مرحوم مجد العلماء قسمت عمده نماز مسجد قسمت جنوبی و غربی به بهترین صورت کاشیکاری شده و خود مرحوم مجد العلماء نیز در ایوان کوچک شمالی مدفون گردید، رحمة الله علیه» (2).

بعد از ارتحال مرحوم آیه الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی مسجدشاهی قدس سره (3) در شب یکشنبه پنجم ماه صفر سال 1393 در اصفهان که نماز بر جنازه معظم له نیز توسط آیه الله مجد العلماء نجفی طاب ثراه اقامه گردید. اقامه جماعت در مسجد جامع عباسی (امام) را نیز بر عهده می گیرند و این مهم نیز تا پایان عمر با برکتشان ادامه دادند.

متذکر می گردیم که امامت مسجد جامع عباسی (امام) از اندکی بعد زمان ورود جد اعلایشان مرحوم آیه الله العظمی آقای شیخ محمد تقی رازی نجفی اصفهانی صاحب هدایة المسترشدين به اصفهان یعنی قبل از سال 1225 ق تاکنون که سال 1422 ق است قریب به دو قرن است که بر عهده این بیت جلیل می باشد و به همین مناسبت یعنی امامت در این مسجد نیز به این خانواده اطلاق « مسجد شاهی » می شده است.

ص: 137

1- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 2/418.

2- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/321.

3- شرح حال آن اسوه تقوی و فضیلت را می توانید در تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/170 بیابید.

نماز جنازه مرحوم آية الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی (قدس سره)
توسط آية الله آقای مجد العلماء نجفی (طاب ثراه) در مسجد شاه اصفهان

ص: 138

آية الله مجد العلماء نجفی در سن 48 سالگی در جشن افتتاح دبیرستان هراتی اصفهان

ص: 139

آية الله مجد العلماء نجفی در سن 52 سالگی و در پشت عکس خود چنین مرقوم فرموده اند :

این عکس ناچیز خود را به فرزند عزیزم آقای مهدی نجفی ملقب به غیاث الدین طال عمره و بقاه و جعل اباه فداه تقدیم داشتم 37/2/7

کتابه الاحقر مجد الدین النجفی

ص: 140

آية الله مجد العلماء نجفی در جمعی از علماء در سن حدود 65 سالگی

ص: 141

معظم له مؤدب به اخلاق اسلامی و آداب قرآنی بودند و در این راه پیروی رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه معصومین علیهم السلام را می‌کردند، در رفع قضاء حوائج عامه و به خصوص اهل علم و طلاب علوم دینی و فضلاء به قدر توان خویش کوشا بودند.

اکنون که قریب بیست سال از فوت آن مرحوم سپری شده است عده ای از مردم و کسبه و فقراء و طلاب و اهل علم نوع برخوردهای خوب ایشان را برای حقیر نقل نموده و از وی به بزرگی و عظمت یاد می‌نمایند و برای ایشان طلب رحمت و مغفرت می‌کنند، حشره الله تعالی مع اولیائمه محمد و آله علیهم السلام.

همسر

همسر ایشان: علویه حاجیه خانم زینت آقا بنت مرحوم آیه الله آقای سید محمد هادی ابن سید عبدالوهاب صدر العلماء حسینی شمس آبادی اصفهانی است.

مرحوم صدر العلماء عالمی غیور و فاضل و جامع و متنفذ در اصفهان و خصوصاً محل شمس آباد بود و مسجدی در محله شمس آباد در کوچه حاج زرگرباشی ساخت و در آنجا نیز تا آخر حیات به جماعت می‌پرداخت و آن مسجد نیز اکنون به نام خود ایشان به مسجد صدر العلماء شهرت دارد.

شجره نامه آن مرحوم به قرار ذیل است:

سید محمد هادی بن عبدالوهاب بن محمد بن مهدی بن محمد بن علی بن ابی القاسم بن مؤمن بن حسین بن عباد بن طاهر ملقب بابی الفتح بن حبیب الله بن حسین بن غیاث ملقب به غیاث الاسلام بن محمد بن شمس الدین بن حبیب الله بن باقر بن نجیب الدین بن محمد بن ناصر ملقب به ناصر الدین بن مرتضی بن علی بن

حسین بن پادشا بن حسن بن پادشا بن عبدالله بن عقیل بن ابی طالب بن حسین بن جعفر بن محمد بن ابی جعفر محمد سید الاکبر ابن ابی محمد حسن ابن ابی عبدالله حسین الاصر ابن سید الساجدین زین العابدین علی ابن ابی عبدالله الحسین الشہید ابن امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیہم السلام .

آیة اللہ سید محمد ہادی صدر العلماء بعد از يك عمر تلاش و خدمت به مذهب و شریعت و رفع قضاء حوائج عامه خصوصاً در دوران استبداد رضا خانی در سال 1321 هـ . ش در اصفهان چشم از جهان فانی بست و پیکرش با تشیع شایسته ای در مقبره خانواده گیش در تخت فولاد اصفهان جنب تکیه آقا حسین خوانساری که به نام خود ایشان تکیه صدر العلماء یا صدر هاشمی نیز نامیده می شود مدفون گردید ، رحمة اللہ علیہ .

فرزندان

مرحوم آیة اللہ مجد العلماء نجفی طاب ثراه دارای 9 فرزند شدند ، پنج دختر که همگی ازدواج نمودند و خود صاحب فرزندان و نوادگان متعدد هستند و چهار فرزند ذکور :

1 - بزرگترین اولاد ذکور ایشان آیة اللہ آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین مجد الاسلام نجفی قدس سره هستند که شرح حال ایشان در فصل بعدی خواهد آمد .

2 - جناب آقای مهندس محمد رضا نجفی حفظه اللہ تعالی (1) .

ص: 143

1- آقای مهندس محمد رضا نجفی در 29 اردیبهشت 1323 در اصفهان متولد شد ، دیپلم ریاضی را در سال 1342 در دبیرستان سعدی اصفهان گرفت پس از آن برای ادامه تحصیلات به تهران رفت و در دانشگاه صنعتی امیر کبیر فعلی در رشته مهندسی میکانیك در سال 1346 موفق به اخذ مدرک فوق لیسانس گردید . در همان سال به اصفهان مراجعت کرد و در کارخانه ذوب آهن اصفهان که تازه مشغول تأسیس آن بودند به خدمت پرداخت و یکی از بنیانگذاران اولیه ذوب آهن در ایران محسوب می شود . و بعلت علاقه وافر به تدریس از همان سالهای ورود به اصفهان در دانشگاههای مختلف دولتی و ملی و آزاد در رشته های مختلف تدریس نموده و در سال 1379 بعنوان استاد نمونه دانشگاه معرفی شد . تا کنون چند کتاب در زمینه های فنی و دهها مقاله علمی و مصاحبه های مختلف با ایشان در جرائد و روزنامه ها منتشر شده است و به بیش از بیست کشور دنیا مسافرت نموده و در سمینارهای علمی بین المللی و جهانی زیر نظر سازمان ملل متحد دعوت می شود . و دارای درجه علمی MS از آمریکا است . در حال حاضر رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل شرکت بین المللی انفورماتیک سیستم آوران (باسا) و کارشناس رسمی دادگستری و استاد نمونه دانشگاه است .

1- آقای دکتر مهندس محمد نجفی در 20 بهمن ماه 1330 در اصفهان به دنیا آمد در خرداد ماه 1350 دیپلم ریاضی خود را در دبیرستان سعدی اصفهان گرفت و در سال 1351 برای ادامه تحصیلات به امریکا مسافرت کرد، در خرداد ماه 1355 موفق به اخذ مدرک دانشنامه مهندسی در رشته راه و ساختمان عمران از دانشگاه فنی تگزاس گردید. در سال 1356 به وطن خود ایران بازگشت و در سمتهای مختلف مشغول خدمت گردید پس از ده سال مجدداً به آمریکا برگشت و تحصیلات خود را ادامه داد و موفق به اخذ مدرک فوق لیسانس از دانشگاه پردو در سال 1368 شد. پس از آن باز تحصیلاتش را ادامه داد و در سال 1372 موفق به اخذ درجه دکترای مهندسی از دانشگاه فنی لوئیز بیانا شد، از همان سالها بعنوان استاد در دانشگاههای امریکا تدریس می کند، تا کنون چند کتاب در زمینه های فنی و مقاله های مختلف علمی از ایشان در مجلات و جرائد بین المللی منتشر شده است. در حال حاضر در رشته خود بعنوان پرفسور خوانده می شود و استاد نمونه دانشگاه کلمبیا است.

وفات و تشیع و مدفن

معظم له با اینکه همواره ساکن اصفهان بودند ، ولی چند روز قبل از ارتحالشان به قصد معالجه چشمهایشان که یکی از آنها بکلی نابینا و دیگری نیز فقط شبهی را می دید به تهران مسافرت کرده بودند ، و لذا ارتحالشان نیز در منزل دخترشان در قلعهک تهران در صبح روز چهارشنبه 20 ذی الحجة الحرام 1403 ق برابر با 6 مهرماه 1362 ش واقع گردید .

جسم مطهر صبح روز پنج شنبه به اصفهان رسید ، بازار شهر اصفهان به احترام ارتحال این عالم ربانی یکسره تعطیل و سیاهپوش گردید ، مردم دسته دسته به طرف منزل ایشان حرکت نمودند ، جنازه شریفه در منزل مسکونی ایشان واقع در پشت میدان جامع عباسی (امام) غسل داده شده و با انبوه مشیعین از منزل به مسجد جامع عباسی (امام) و از آنجا تا مسجد نو بازار تشیعی شایسته و انبوه گردید .

در مسجد نو بازار توسط مرحوم آیه الله آقای حاج شیخ حیدر علی محقق (1) قدس سره

ص: 145

1- آیه الله حاج شیخ حیدر علی محقق از مجتهدین و اساتید درس خارج فقه و از دوستان معظم له و از شاگردان مرحوم پدرشان آیه الله ابی المجد شیخ محمد رضا نجفی بودند در سال 1326 در روستای آدرمناباد از منطقه برخوار اصفهان به دنیا آمد ، ادبیات را از آقایان محمد علی فرقانی و محمد باقر قمیشه ای و محمد علی عالم فرا گرفت ، قوانین را از آقا شیخ محمد حکیم خراسانی و آقا شیخ محمد حسن عالم نجف آبادی ، شرح لمعه را در نزد آقا شیخ علی یزدی و رسائل را در نزد سید مرتضی خراسانی خواند ، قسمتی از کفایه را در نزد آقا سید مهدی در چه ای و قسمتی دیگر را از محضر آقا سید محمد نجف آبادی بهره برد ، اساتید خارج ایشان عبارتند از : آیات عظام : ابو المجد شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی که بحث ایشان را تقریر نموده و نوشته است ، آقایان سید علی و سید محمد نجف آبادیان ، مدتی نیز در قم در نزد آیات عظام ثلاث صدر و خوانساری و حجت بهره برده است ، و همچنین مرحوم آیه الله بروجردی ، و پس از آن به نجف نیز رفته و از محضر آیات عظام : آقا میرزا ابراهیم اصطهباناتی ، سید محمود شاهرودی ، شیخ محمد کاظم شیرازی ، و آقا سید جمال الدین گلپایگانی مستفیض شده است . پس از آن به اصفهان مراجعت و مشغول تدریس سطوح و خارج فقه در مدرسه نیم آورد و اقامه جماعت در مسجد ذوالفقار بازار اصفهان گردید ، و در سالهای اخیر حیاتش در اصفهان شیخ العلماء محسوب می گردید . در روز پنج شنبه 20 مرداد 1379 برابر با 9 جمادی الاولی 1421 دارفانی را وداع گفت و با تشیعی شایسته در فردای آن روز جمعه در جوار مرقد صاحب بن عباد واقع در میدان طوقچی اصفهان مدفون گردید . شاعر توانا آقای فضل الله اعتمادی متخلص به برنا مرثیه بلندی را در مورد معظم له گفته اند که به جهت حرمت و مظلومیت و درج در تاریخ در اینجا یادآور می شویم . به چشم سرز جهان عالمی مُعمر رفت *** به چشم جان زتن و جسم مردمی سر رفت بشد زامر به معروف امری معروف *** ویا که ناهی نامی نهی منکر رفت زگنج علم و عمل شد دُری ثمین پنهان *** زبُرج فضل و فنون اختری مُنور رفت ستوده آیت حق مقتدای اهل وَرَع *** سترک فاضل صالح نواز کشور رفت مهین مُدبر دانش پژوه شد زجهان *** بهین مربی دانای علم پرور رفت کسی که درک حضورش تسلی دلها *** برای مردم غم دیده بود و مضطر رفت کسی که رد مظالم نمی گرفت ز خلق *** نبود ضامن رفع معاصی و شر رفت محقق آنکه زلاطیالات دیده به بست *** نمود از سخن یاه گوش خود کر رفت محقق آنکه فراموش لحظه ای نمود *** که آگه است از اعمال هرکه داور رفت محقق آنکه نگرید یک زمان غافل *** ز فکر برزخ و روز حساب و محشر رفت محقق آنکه بکوشید تا که ننماید *** ز حرف یا عملش خاطری مکدر رفت محقق آنکه نبود

حُب منصبش در دل *** نه فکر مکنت و مالش فتاد در سر رفت محقق آنکه ز صهبای صبر و استغنا *** گرفت از کف ساقی مُدام ساغر رفت محقق آنکه به يك خانه ساکن دو اطاق *** برای مسکنت خویش بود و همسر رفت محقق آنکه همه ثروتش ز مال جهان *** کتاب و جُنک ولغت نامه بود و دفتر رفت محقق آنکه چنان شد عجین به مهر علی *** که بود تالی بن یاسر و اباذر رفت نهاد دیده بهم گر جسارتی میدید *** بدان طریق که بر مالک بن اشتر رفت محقق آنکه به از مال يك جهان دانست *** غبار موزه پای یسار قنبر رفت صفا و خرمی و فَرّ زینم نیم آورد *** به هم‌رهی امامی نام آور رفت چو شد به جانب عقبی محقق از دنیا *** صفا و خرمی و فَرّ زینم دیگر رفت نبود واعظ تنهای رد خمس و زکات *** و یا فقط پی تشریح کُر به منبر رفت نبود ناصح تنهای حد ریش و سیبل *** و یا همیشه به منبر برای معجز رفت فراز آن زپی منع غضب و سرقت شد *** بر آن به نهی دروغ وزنا مکرر رفت بسان صاعقه آن سائق از ریا آشفست *** در ابر تند روی او بسان تندر رفت بسی به پشت تریبون جلسه های سخن *** برای رفع گرانی و سد معبر رفت به رزم ظلم به حیوان و نبش قبر وربا *** به جَنگ جور به همسایه بی حد و بر رفت بشد ز دین محمد مبلغی ز جهان *** سمی و هم لقبی با علی حیدر رفت علی همان که پی درك حضرت اعلاش *** ز حد خویش تفکر برون و برتر رفت علی همان که بدون دروغ جان برکف *** بهر کجا زپی یاری پیمبر رفت علی همان که نه تنها بعرصه های مصاف *** بمثل خندق و بدر و حنین و خیبر رفت برای حفظ نبی نیز بهر کشته شدن *** بجای ابن عم خود درون بستر رفت علی همان که به شب بهر حمل قوت فقیر *** ز شهر جانب ویرانه ها مکرر رفت علی همان که مسلمان راستین میخواست *** نه دین نهاد و به دنبال کشور و زَر رفت خلاصه حضرت حیدر علی محقق فحل *** که بود حاجی و شیخی فخیم و سرور رفت عزای فاطمه شد با عزای او توائم *** که گاه ماتم خیر النساء اطهر رفت مرید شیخ محمد رضا که چندین سال *** به درس و حوزه آن فحل نیک محضر رفت ابو تقی و ابوالمجد فاضل نجفی *** که چون ز دار جهان شد ز علم یاور رفت کسی که عالم اسلام ناب احمد بود *** چو رفت ، آگه آئین بکر جعفر رفت کسی که در پی عنوان زاهل دانش از او *** سخن ز جامع و از اوستاد اکبر رفت کسی که صیت کمال و درایت و ادبش *** ز اصفهان به بلاد جهان سراسر رفت کسی که از شجر کاشف الغطاء کبیر *** چو شد به دار بقاشاخه ای پر از بر رفت مدرسی که زگیتی برفت و هم‌ره او *** ز حجره فَرّ و زمحراب زیب و زیور رفت حفید زاده شیخ فقیه ایوان کی *** که شهرتش به سوی باختر زخاور رفت بلی محقق عالم زمان کسب علوم *** به جلسه های چنین شیخ نام آور رفت و یا بجمع تلامیذ او پی تحصیل *** چو نجم جانب مشکات مهر انور رفت برای دیدن اینگونه اوستادان نیز *** محقق هم ز جهان در سرای دیگر رفت رواق قُبّه صاحب مزار مضجع اوست *** بهم جواری حامی شرع انور رفت بزرگ صدر خردمند کافی الکفات *** که مذهباً به ره شیعیان صفدر رفت ستوده زاده عباد فاضل ، اسماعیل *** که صیت شهرت او تا به چرخ چنبر رفت همو که تا سوی دیگر سرا نمود سفر *** ز قطب های سخا و سداد محور رفت همو که در صیله مدح دودمان رسول *** ز جانبش سوی مداح دُرچ گوهر رفت همو که عید غدیر از حوالتش صدها *** برای عیدی و انعام بدره زر رفت همو که بود ز نواب عام معصومین *** به راه یاری مظلوم چون برادر رفت همو که یکصد و چهل و یک هزار جلد کتاب *** ز جور خصم بداندیش از او در آذر رفت همو که افسح مردان فارس بود و عرب *** ز صاحبان زبان دانشش فزون تر رفت گرایشش ز سیاست چو شد بلفظ عرب *** زدستگاه خلافت تصدی و فَرّ و رفت خلیفه کرد در امرش سکوت روباهی *** به کُنج لانه زینم غضنفر نَر رفت اصولی عادل رافضی که در هر جا *** پی رضای خداوند دادگستر رفت بعهد دیلمیان اُسوه لیاقت بود *** چو رفت امنیت و نظم ملک و لشگر رفت در امر منصب خود جوهری موحد بود *** چو رفت از عرض این مقام جوهر رفت کسی نبود سلیمان عهد و دوره او *** و گرنه ز آصف بن برخیا فراتر رفت کنار مرقد این صاحب از محقق فحل *** بزیر خاک رغام مزار پیکر رفت دگر پدید شود ، همچو او معاذ اللّه *** که از فضیلت و زهد و و داد مصدر رفت غرض چو ار جعیش در سرای سرمد خواند *** بسوی سَدِ دره به امر خدای داور رفت نوشت از پی تاریخ رحلتش بُرنا *** (محقق افقه از همد به نزد حیدر رفت) « 1421

بر ایشان نماز خوانده شد و همانجا در ایوان شمال شرقی به خاک سپرده شدند .

ص: 148

انعکاس اخبار ارتحال و مجالس ترحیم

خبر ارتحال مرحوم آیه الله مجید العلماء نجفی طاب ثراه از رادیو و تلویزیون مرکزی و استانی پخش شد و در صفحات اول برخی از روزنامه های و جرائد کثیر الانتشار وقت نیز درج گردید و در تمام ایران بالخصوص در اصفهان موجب غم و اندوه فراوان گردید . مجالس ترحیم در مساجد مختلف برپا گردید و مردم عزادار دسته دسته برای عرض تسلیت به بقية الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف در مجالس شرکت می کردند .

به همین مناسبت از طرف همه مراجع تقلید وقت از نجف اشرف و تهران و قم مقدسه و مشهد مقدس پیامهای تسلیتی برای فرزند گرامی ایشان و بیت معظم له واصل گردید و همچنین نمایندگانی جهت شرکت در این مراسم اعزام و ارسال گردیدند که تفصیل آن وقایع و ذکر آن خود دفتر جداگانه ای را می طلبد .

مراثی و ماده تاریخ

جمعی از علماء و شعراء بعد از ارتحال معظم له اشعاری را در رثاء و ماده تاریخ ایشان به زبان فارسی و عربی سرودند که به برخی از آنها اشاره می شود :

1 - آیه الله آقای حاج سید مجتبی میر محمد صادقی طاب ثراه در ابیاتی چنین سرود :

لهفي لموت البطل العليم *** ذي المجد ثم الحسب القديم

أف لدهرٍ يقتطف ثمر الهدى *** من دوحة العلم ذي النسب الكريم

فأردتُ أن أورخ عام وفاته *** ليكون تذكرة الاخلاف والحميم

ألحق الى المجموع سبعاً ثم قل *** « نرجو لمجد العلم مثوى في النعيم »

(1362 هـ . ش)

ص: 149

2 - استاد ادیب آقای علی مظاهری در این مرثیت سرود :

مجد العلماء و مجد دین رفت *** آن عالم عالم یقین رفت

آن مظهر زهد و پارسائی *** آن رهبر راه راستین رفت

از مجمع عالمان معلم *** از حلقه زاهدان نگین رفت

محراب نشین مسجد نو *** بر منبر عرش از زمین رفت

آن دم که از این جهان به جنت *** آن پاك نهاد پاك بین رفت

تاریخ وفات او رقم شد *** « رونق ده علم و حصن دین رفت »

(1362 هـ . ش)

و مصراع اخیر که شامل ماده تاریخ است استاد ادیب آقای سید قدرت الله هاتقی سروده اند .

در ضمن این اشعار بر روی سنگی که بر بالای سر مزار مرحوم آیه الله مجد العلماء نجفی طاب ثراه نصب شده منقور است .

3 - شاعر توانا و استاد ادیب آقای فضل الله اعتمادی متخلص به برنا در مرثیه و ماده تاریخ معظم له گوید :

مجد العلماء که مجد دین نامش بود *** حبّ حقّ و حبّ دین می جامش بود

آن حبر که کسب فضل و تدریس علوم *** رسم و روش و سیرت ما دامش بود

آن عالم عاملی که روحانیت *** سنخیت خاندان و اقوامش بود

آن مجتهد مسلمی کاندز فقه *** دارای اجازات زاعظامش بود

هم زاده از کیای دانش بابش *** هم وارث رهبران دین مامش بود

هم حبّ بتول و مرتضی داشت بدل *** هم حامی مصطفی و اسلامش بود

مهر حسن و حسین و اولاد حسین *** چون جان و روان بجسم و اندامش بود

در بندگی خدا لیالیشت گذشت *** تعلیم و هدایت کار آیامش بود

در هر عمل خیر که می کرد قیام *** کوشا زدل و جان پی اتمامش بود

نه فکر فریب خلق در سر پرورد *** نه میل به پیروی او هامش بود

نه ظلم و ستم کسی در اعمالش دید *** نه نقص و خلاف و غش در احکامش بود

هرجا که شدی زکثرت حسن سلوک *** هر کس پی احترام و اکرامش بود

گفت ارجعی دعوت حق را لبیک *** چون وقت فراخواندن و اعزامش بود

برنا پی تاریخ وفاتش بنوشت *** بیتهی که به شمس جمع ارقامش بود

« مجد العلماء که مجد دین نامش بود *** حبّ حق و حبّ دین می جامش بود »

(1362 هـ - ش)

ص: 151

شرح حال ایشان به قلم خودشان که با تغییرات مناسب بعد از ارتحالشان در رساله امجدیه / (34 - 11) طبع سوم به چاپ رسیده است :

تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3 / (168 - 164) و 2 / (425 - 417)

تقیاء البشر 4/1096

روزنامه عرفان - فروردین ماه 1322 هـ - ش بقلم مرحوم معلم حبیب آبادی

مکارم الآثار 4/1096

دانشمندان و بزرگان اصفهان / 329

گنجینه دانشمندان 5 / (386 - 384)

اليواقیت الحسان فی تفسیر سورة الرحمن / (32 - 16)

وقایة الاذهان / (50 - 43) طبع مؤسسه آل البيت عليهم السلام

رجال اصفهان دکتر کتابی 1/215

ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمیه اصفهان 1/510 و 2/152

سی مقاله آقای استادی / 343

حاج آقا نور الله اصفهانی ستاره اصفهان / 121 تالیف آقای عباس عبیری

اندیشه سیاسی و تاریخ نهضت بیدارگرانه حاج آقا نور الله اصفهانی / 340 تالیف آقای دکتر موسی نجفی

ص: 152

فصل ششم : شرح حال آية الله استاد آقاي حاج شيخ مهدي غياث الدين مجدد الإسلام نجفي

اشاره

« 6 »

آية الله استاد آقاي

حاج شيخ مهدي غياث الدين مجدد الإسلام نجفي

(1356 - 1422 ق)

□

ص: 153

نام: مهدی

لقب: از طرف جدشان آية الله العظمى ابوالمجد آقاي شيخ محمد رضا نجفي ملقب به غياث الدين گردید، واين لقب غالب بر نام شد و مردم ايشان را بدین لقب می شناختند.

واز طرف مردم نیز بعد از فوت پدرشان ملقب به مجد الإسلام گردیدند به خاطر بقاء و خلود نام والدشان این لقب را نیز پذیرفتند.

پدر: آية الله العظمى آقاي حاج شيخ مجد الدين (مجد العلماء) نجفي اصفهانی متوفى 1403 صاحب « اليواقيت الحسان في تفسير سورة الرحمن ».

مادر: علويه حاجيه خانم زينت آقا صدر هاشمی در گذشته بسال 1347 هـ. ش بنت آية الله سيد محمد هادی صدر العلماء حسینی شمس آبادی اصفهانی(1) در گذشته بسال 1321 هـ. ش، که پدر و دختر در جوار یکدیگر در مقبره خانوادگی در تکیه اختصاصی واقع در تخت فولاد اصفهان جنب تکیه آقا حسین خوانساری بنام تکیه صدر العلماء یا صدر هاشمی مدفون هستند رحمة الله عليهما رحمة واسعة.

ولادت: در روز 20 ماه صفر المظفر برابر با اربعین امام حسین علیه السلام در سال 1356 برابر با 22 اردیبهشت ماه 1315 هـ. ش در اصفهان متولد گردید، اکبر اولاد ذکور والدشان بودند و چند سال طفولیت را در کنار جدشان آية الله ابوالمجد

ص: 155

شیخ محمد رضا نجفی طاب ثراه گذرانده و از ایشان خاطراتی را نقل می کردند .

تحصیلات

به برکت استعداد و نبوغ ذاتی که خداوند تبارک و تعالی به ایشان عطاء کرده بود ، تحصیل و دانش اندوزی را از ایام صباوت شروع نمودند ، در دو رشته علوم جدید و علوم حوزوی معاً شروع به تحصیل نموده و در هر يك به مدارج عالی رسیدند که تفصیل هر يك می آید :

علوم حوزوی

تحصیل در علوم دینیّه حوزویّه را در زادگاهشان در اصفهان آغاز نمودند ، مقدمات علوم ادبیّه از صرف و نحو و منطق را در نزد حضرتین شیخ جامی و حاج شیخ غلامعلی حاجی نجف آبادی خواندند .

پس از آن شرایع و شرح لمعه و مطول را از محضر شیخ امان الله قودجانی فرا گرفت ، و برخی دیگر از سطوح را از محضر استادش حاج شیخ محمد حسین فاضل کوهانی بهره برد ، و منظومه حاجی سبزواری را بر حاج شیخ فرج الله درّی متوفی بسال 1382 خواند .

پس از این در سال 1335 هـ . ش به تهران مهاجرت نمود در مدرسه سپهسالار تهران حجره گرفت و به تحصیلات خود به طور جدی ادامه داد چهار سال در تهران در نزد اساتید فن از جمله مرحوم محسنی دماوندی سطوح عالی خود را تکمیل نمود .

در سال 1338 هـ . ش به اصفهان بازگشت و در دروس خارج فقه و اصول مرحوم پدرشان آیه الله حاج شیخ مجد الدین نجفی (1326 - 1403 ق) و مرحوم

ص: 156

آیه الله آقای حاج سید علی بهبهانی (حدود 1303 - 1395 ق) شرکت نمود و بهره ها برد در علوم حوزویه خصوصاً در دو علم فقه و اصول برخی از آیات عظام و مراجع معظم تقلید تصدیق اجتهاد معظم له را نموده اند .

تحصیلات جدیدہ

دبستان را در طفولیت آغاز کرد و در سال 1329 هـ - ش مدرک ششم ابتدائی خود را از دبستان گرفت ، و پا به دبیرستان گذاشت ، دبیرستان را نیز با جدیت و موفقیت به پایان برد و دیپلم پنج ادبی را به سال 1334 از دبیرستان سعدی اصفهان اخذ کرد ، پس از آن شروع به گرفتن دیپلم ششم ادبی نمود و در خرداد سال 1335 از دبیرستان هراتی اصفهانی موفق به اخذ دیپلم شش ادبی یعنی پایان تحصیلات متوسطه شد .

در سه دوره دبستان و دبیرستان و دانشگاه

ص: 157

در همان سال 1335 برای ادامه تحصیلات به تهران مسافرت نمود در رشته ادبیات عرب دانشکده معقول و منقول دانشگاه تهران ثبت نام کرد و در مدرسه سپهسالار حجره گرفت ، تا هم بتواند کلاسهای دانشگاه را طی کند و هم از اساتید موجود در مدرسه سپهسالار جهت ادامه دروس حوزوی خویش بهره برد .

در تمام مدت تحصیل چهارساله در دانشگاه تهران رتبه ممتاز را کسب نموده است .

در نشریه اخبار دانشگاه تهران سال سوم شماره 114 بتاريخ پنج شنبه هیجدهم دیماه 1337 عکس معظم له که از دست ریاست وقت دانشگاه آقای دکتر فرهاد جایزه می گیرند درج شده است .

همچنین در سال سوم دانشگاه رتبه اول را احراز نمودند و این احراز مقام رتبه اول را دانشگاه تهران در نامه شماره 14/12/1337/53497 به ایشان ابلاغ نمود که عیناً نیز در صفحات بعد درج می شود .

به هر حال در مدت چهار سال تحصیل در دانشگاه تهران از محضر اساتید بزرگ آن وقت دانشگاه بهره های فراوانی برد از آن جمله خودشان از اساتید ذیل نام می بردند :

حضرات اساتید : حکمت آل آقا - بدیع الزمان فروزانفر - میر جلال الدین محدث أرموی - سید کمال الدین نور بخش دهکردی - حاج شیخ حسینعلی راشد یزدی - سید محمد مشکاة - سید محمد باقر سبزواری - سید کاظم معزی - دکتر شیخ مهدی حائری یزدی - محمد جعفر جعفری لنگرودی - دکتر محمود شهابی - شیخ مهدی إلهی قمشه ای - سید محسن صدر الأشراف - سید حسن تقی زاده - حاج شیخ میرزا خلیل کمره ای - عبدالحسین زرین کوب - زین العابدین ذوالمجدین -

دکتر محمود نجم آبادی قدس سرهم .

وبالاخره در 26 مهرماه سال 1338 موفق به گذراندن پایان نامه تحصیلی با درجه خوب واخذ مدرک لیسانس در رشته ادبیات عرب از دانشکده علوم معقول و منقول دانشگاه تهران می شوند .

وبا توجه به اینکه دانشگاه تهران آماده اعطاء بورسیه تحصیل در خارج از کشور به ایشان می شود به خاطر اینکه در خدمت والدشان باشند از آن صرفنظر کرده و به اصفهان مهاجرت می کنند .

□

این عکس در سال سوم زبان و ادبیات عرب از استادان محترم آقای آل آقا و آقای دکتر شهابی و سایر دانشجویان برداشته شده اردیبهشت 1338

ص: 159

زمان دانشجویی در حال گرفتن جایزه رتبه اول از دست رئیس دانشگاه تهران آقای دکتر فرهاد

ص: 160

حکم رتبه اول در دانشگاه تهران

ص: 161

نامه آیه الله مجد العلماء نجفی به فرزند که در تهران مشغول تحصیل بوده است

ص: 162

دانشنامه لیسانس با درجه خوب از دانشگاه تهران

ص: 163

در سال 1338 هـ. ش به اصفهان مراجعت نموده از بدو ورود به شهر برای جوانان کلاسهای درس تشکیل داده و در تقویت بنیه دینی و علمی آنها تلاش نمودند.

از آغاز ورود تدریس در دبیرستانهای بزرگ شهر اصفهان مانند: سعدی، ادب، صارمیه، هراتی، فروغ و مراکز تربیت معلّم و دانشگاه آزاد و دانشگاه شرکت نفت و برخی دیگر از دانشگاهها را بر عهده داشتند، و این تدریس بیش از سی سال ادامه داشت، و به خوبی قادر بودند علوم مختلف اسلامی را در مجامع علمی تدریس نمایند، و بحث و درس ایشان مورد توجه و عنایت ویژه جوانان و صاحب نظران بود.

در اصفهان بسیاری از پزشکان و مهندسين و اساتید دانشگاه و قضات و ارباب مشاغل آزاد و غیرهم از شاگردان ایشان محسوب می شوند، برخی از آنها در زندگانی خودشان ممکن است مناصب و مقاماتی را نیز مانند وزارت و وکالت اشغال کرده باشند، و همگی آنها از استادشان به عظمت و نیکی و دیانت و علم و تقوی و اخلاص و خدوم بودن یاد می کنند.

و از اینکه در این اجمال نمی توان نام آنها را ضبط نمود، صاحب این قلم از همگی آنها به یکباره معذرت می خواهد و از خداوند تبارک و تعالی توفیق و سعادت و خیر دارین را برای همه آنها مسئلت می نماید.

آية الله نجفی در جمع دانشجویان

ص: 165

1 - والدشان آية الله مجد الدين (مجد العلماء) نجفی طاب ثراه در تقریظی بر کتاب ادبیات عرب در صدر اسلام تالیف فرزندشان چنین می نگارند: « بسم الله الرحمن الرحيم، بعد از حمد و الصلاة، چون کتاب مستطاب آداب اللغة العربية في صدر الإسلام که به نظر أحقر رسیده و از تالیفات جناب مستطاب دانشمند معظم آقای حاج آقا مهدی نجفی ملقب بغیث الدین دام ظلّه العالی دارای تحقیقات کافی و بیانات شافی که روشنگر آن برهه از تاریخ اسلام است ... » (1).

2 - مرحوم مهدوی رحمه الله در تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر در ذیل تلامیذ والدشان قبل از عکس ایشان در موردشان چنین می نگارد: « صدیق مکرم عالم جلیل آقای حاج شیخ مهدی غیث الدین نجفی فرزند ارجمند مرحوم مجد العلماء و وارث بالاستحقاق محراب و منبر ایشان سلمه الله تعالی » (2).

و همچنین مرحوم مهدوی در آخر کتابش قضیه ای را از ایشان نقل می کند و کتاب را چنین ختم می کند: « در شب پنجشنبه نهم رجب 1409 صدیق مکرم آیت الله زاده معظم جناب آقای حاج شیخ مهدی غیث الدین نجفی اظهار داشتند که این موضوع را به همین کیفیت از پدر علامه شان شنیده اند » (3).

3 - آية الله العظمی آقای سید شهاب الدین حسینی مرعشی نجفی طاب ثراه در اجازه ایشان چنین مرقوم می فرمایند: « ... و بعد مخفی نماند آن که جناب مستطاب فخر الافاضل الكرام حجة الاسلام آقای حاج شیخ مهدی مجد الاسلام آية الله زاده نجفی اصفهانی دامت برکاته که از مفاخر اهل علم و دانش و از خاندان فضل و جلالت هستند ... » .

ص: 166

1- ادبیات عرب در صدر اسلام / ب .

2- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/167 .

3- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 3/379 .

اجازہ آیۃ اللہ العظمیٰ آفای مرعشی نجفی (قدس سرہ) بہ آیۃ اللہ نجفی (طاب ثراہ)

ص: 167

4 - آقای دکتر محمد باقر کتابی در ظهر نسخه اهدائی کتاب رجال اصفهان به معظم له به خط خودشان در پشت آن می نگارند : « به محضر شریف آیه الله حضرت آقای حاج آقا غیاث الدین نجفی تقدیم می گردد ، تیرماه / 78 محمد باقر کتابی » (1).

5 - حجة الاسلام آقای ناصر الدین انصاری قمی در مقاله ای که بعد از ارتحالشان در مجله آئینه پژوهش شماره 68 / صفحه 114 - سال دوازدهم خرداد و تیر 1380 - در قم مقدسه منتشر کرده است در يك صفحه کامل شرح حال مختصر ، ولی جامعی را از ایشان ارائه می دهد ، که طالب می تواند بدان مجله کثیر الانتشار و تحقیقی مراجعه کند .

امامت جماعت

از روز ارتحال مرحوم والدشان آیه الله مجتهد العلماء نجفی طاب ثراه یعنی بیستم ذی الحجة الحرام 1403 امامت دو مسجد مهم شهر اصفهان بر عهده ایشان گذارده شد ، یعنی مسجد نو بازار و مسجد جامع عباسی (امام) .

اقامه صلاة جماعت را یکی از فرائض خود تلقی می کردند و چه بسا راهی بس طولانی را طی می کردند تا ظهر یا شب را بتوانند در مسجد جماعت داشته باشند و این سنت نبوی صلی الله علیه و آله وسلم و فرض الهی را بانجام برسانند .

قریب به بیست سال امامت جماعت ایشان در مسجد نو بازار اصفهان و مسجد جامع عباسی (امام) ادامه داشت ، و مؤمنین درك جماعت ایشان را غنیمت می شمردند و از بیانات و احکامشان مستفیض می شدند .

اقامه صلاة جماعت بقدری برای ایشان مهم بود که حتی آخرین نماز مغرب و عشاء خود را نیز در شام چهارشنبه 22 ماه صفر 1422 در مسجد نو بازار اقامه

ص: 168

1- نسخه در کتابخانه عمومی آیه الله النجفی در جوار مسجد نو بازار نگهداری می شود .

آية الله نجفی (طاب ثراه) در کنار آية الله العظمی آقای حاج سید محمدرضا گلپایگانی (قدس سره)

ص: 169

می‌کنند و با حالت کسالت و ناراحتی قلبی به منزل تشریف می‌بردند و فردا قبل از ظهر نیز مجدداً برای اقامه جماعت به طرف مسجد حرکت می‌کنند که أجل به ایشان مهلت نمی‌دهد و قبل از ظهر در راه رسیدن به مسجد و اقامه صلاة جماعت ندای ارجعی را لبیک و به جوار رحمت حق می‌شتابند، صاحب این قلم، این مرگ را، مرگ در راه اقامه صلاة می‌نامد، خداوند تبارک و تعالی بمنّه و کرمه از ایشان قبول فرماید، و در این موضوع باز به سخن خواهیم نشست، فانتظر.

مشایخ حدیث

معظم له از تعدادی آیات الله العظام مجاز در نقل حدیث بودند از آن جمله:

والدشان آیه الله العظمی آقای مجد العلماء نجفی قدس سره.

و مرحوم آیه الله العظمی آقای سید شهاب الدین حسینی مرعشی نجفی قدس سره.

و عده ای از مراجع معظم تقلید نیز جهت ایشان اجازات امور حسییه مرقوم فرموده اند که از ذکر آنها خودداری می‌شود.

روایت کنندگان از معظم له

همچنین عده ای از اعلام و بزرگان و محققین و مؤلفین نیز از ایشان روایت نقل می‌کنند و مجاز از ایشان هستند از آن جمله:

صاحب این قلم: حاج شیخ هادی نجفی.

محقق توانا آقای ناصر باقری بیدهندی.

آغاز اجازہ آیۃ اللہ العظمیٰ آقای مرعشی نجفی (قدس سرہ) بہ آیۃ اللہ نجفی (طاب ثراہ)

ص: 171

انجام اجازہ آیۃ اللہ العظمیٰ آقای مرعشی نجفی (قدس سرہ) بہ آیۃ اللہ نجفی (طاب ثراہ)

ص: 172

آية الله نجفی در حدود 50 سالگی

ص: 173

آیه الله نجفی و کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر

معظم له پس از فوت مرحوم والدشان آیه الله مجید العلماء نجفی قدس سره از مرحوم علامه محقق استاد سید مصلح الدین مهدوی رحمه الله خواستار شدند که شرح حالی از پدر و جدشان یعنی مرحوم آیه الله ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی قدس سره مرقوم فرمایند تا به چاپ برسد .

دست تقدیر چنین خواست که این کار قدری به تأخیر بیفتد و برای مراسم اولیه آماده نگردد ، ولی آیه الله نجفی طاب ثراه ، این بار از مرحوم مهدوی خواستند ، دامنه تألیف را توسعه دهند و از مرحوم جد اُمّی اعلایشان آیه الله العظمی آقای حاج شیخ جعفر نجفی کاشف الغطاء قدس سره شرح حال و تراجم نویسی را آغاز نمایند و به صاحب هدایة المسترشدين و همه فرزندان و نوادگان و وابستگان به بیت صاحب الهدایة پردازند ، به خوبی حقیر که واسطه بین مرحوم پدر و مرحوم مهدوی بودم می دیدم که در طی تلاشی چند ساله کتابی جامع و کامل فراهم آمد که در نوع خود بی نظیر است و یکی از کتب مهم و مرجع شرح حال نویسی و تراجم نگاری و تاریخ علمی در ایران بلکه در مذهب شیعه می باشد .

در این کتاب استاد مهدوی با تلاشی بی نظیر تمام زوایای تراجم و شرح حال و تاریخ بیت صاحب هدایة المسترشدين را به شرح و بسط نشسته است ، و نام کتاب را نیز : « بیان سبل الهدایة فی ذکر أعقاب صاحب الهدایة » یا « تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر » گذاشت .

مرحوم مهدوی در صفحه 31 از جلد اول کتاب متذکر می گردد که کتاب به پیشنهاد و امر معظم له فراهم آمده است .

و به هر حال کتاب در تابستان سال 1367 هـ . ش در شهر قم مقدسه به همت آیه الله نجفی طاب ثراه و با مقدمه ای بقلم ایشان و در سه مجلد کبیر با جلد زرکوب

و در بیش از 1510 صفحه به چاپ رسید .

آیه الله العظمی آقای سید شهاب الدین مرعشی نجفی قدس سره پس از اطلاع از تألیف کتاب و در تجلیل از آن خطاب به آیه الله نجفی طاب ثراه مکتوبی را ارسال می فرمایند که عیناً در صفحه بعد درج می گردد .

و در همان هنگام نشر ، آیه الله استادی دامت برکاته در مقاله ای در مجله کیهان اندیشه به شماره 26 مورخ مهر و آبان 1368 صفحه (146 - 144) به معرفی این کتاب مهم پرداخت ، و این تعریف در چهل مقاله آقای استادی نیز مجدداً به طبع رسیده است (1) .

خداوند تبارک و تعالی به مرحوم استاد سید مصلح الدین مهدوی (1334 - 1416 ق) طاب ثراه مؤلف کتاب و مرحوم آیه الله نجفی قدس سره که با یاری یکدیگر این اثر ارزنده را به مجامع علمی عرضه نمودند جزای خیر عنایت فرماید بمنّه و کرمه .

و در يك كلمه این کتاب امروز یکی از کتب مرجع در تراجم و شرح حال نگاری بلکه تاریخ ایران و اصفهان محسوب می شود ، و این معنی بر اهل فنش مسلم است .

ص: 175

1- چهل مقاله / 236 - 231 .

از آیه الله نجفی قدس سره مؤلفاتی به یادگار مانده است که هر يك می تواند چراغی باشد فراراه طالبان دانش و حقیقت و گوشه ای از اجتماع کنونی ما را روشن نماید در ذیل فهرست این خامه ارزشمند را می توانید ببینید :

1 - ادبیات عرب در صدر اسلام .

این کتاب در سال 1363 هـ . ش توسط انتشارات تدین اصفهان با تقریظ مرحوم آیه الله والدشان طاب ثراه به چاپ رسیده و در مراکز تربیت معلم و دانشگاهها نیز مورد تدریس قرار گرفته است .

2 - حاشیه بر متن تلخیص خطیب قزوینی در معانی و بیان و بدیع .

این حاشیه مخطوط است .

3 - درسهایی از جهان بینی اسلامی .

این کتاب مجموعه ای از عقائد حقه امامیه در اصول پنجگانه اعتقادی است که توسط معظم له برای تدریس جهت دانشجویان تألیف شده و در مراکز تربیت معلم نیز به چاپ رسیده است .

4 - دین برای جوانان .

مجموعه ای است از اندیشه ها و راهنماییهای دینی و مذهبی برای اندیشمندان جوان ، منتشر شده است .

5 - رساله ای در حقوق .

تألیفی است مستقل در پیرامون حقوق اسلامی ، مخطوط است .

6 - رساله ای در دستور زبان فارسی .

در این کتاب یکدوره دستور زبان فارسی را به نگارش درآورده اند ، مخطوط است .

7- طرح سؤال و جواب اصول عقائد و فقه اسلامی و تاریخ تحلیلی اسلام .

برای جوانان و دانشجویان تنظیم گردیده و منتشر شده است .

8- فیض الباری الی قره عینی الهادی .

اجازه روایتی است که برای حقیر مرقوم فرموده اند و در آخر این دفتر خواهد آمد .

9- گامی به سوی وحدت .

رساله ای است در مورد اثبات خلافت بلا فصل امیر المؤمنین علیه السلام بعد از رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم ، و اعترافات عامه و بزرگانشان در این مورد ، این رساله نیز به چاپ رسیده است .

10- مقالات .

مجموعه ای از مقالاتی که در سالیان درازی در علوم مختلف اسلامی تدوین نموده اند و بسیاری از آنها نیز مخطوط مانده است .

11- مقدمه و تحقیق بر رساله امجدیه .

امجدیه در کیفیت نوافل ماه رمضان و حقیقت میهمانی خداوند از تألیفات جدشان مرحوم آیه الله العظمی ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی قدس سره است که طبع

سوم آن با مقدمه و تحقیق معظم له در سال 1364 هـ . ش در تهران توسط بنیاد بعثت منتشر شده است .

12- مقدمه ای بر دیوان ابی المجد .

دیوان اشعار عربی مرحوم جدشان آیه الله العظمی ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی طاب ثراه را در سال 1408 در قم مقدسه با تحقیق دقیق علامه محقق حجة الاسلام و المسلمین آقای حاج سید احمد حسینی اشکوری دامت برکاته منتشر نمودند ، و خود نیز مقدمه ای علمی و ارزنده بر آن نگاشتند .

ص: 178

برخی از تالیفات منتشر شده آیه الله نجفی (قدس سره)

ص: 179

13 - مقدمه ای بر کتاب: تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر .

بحث در مورد این کتاب را از این قلم خواندید ، آیه الله نجفی بر این کتاب نیز مقدمه ای نوشتند که به خط زیبای مرحوم حجة الاسلام آقای حاج شیخ حبیب الله فضائلی رحمه الله در آغاز کتاب به چاپ رسیده است .

14 - مقدمه بر کتاب « البواقیت الحسان فی تفسیر سورة الرحمن » .

این کتاب از مؤلفات مرحوم آیه الله والدشان آقای مجد العلماء نجفی طاب ثراه است که به تحقیق این قلم آماده نشر شده و با مقدمه ای بقلم معظم له قدس سره در سال 1409 در قم مقدسه به چاپ رسید .

15 - مقدمه بر وقایة الاذهان .

وقایة الاذهان کتاب اصولی جدشان آیه الله العظمی ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی است که طبع ثانی آن توسط مؤسسه آل البيت علیهم السلام تحقیق و در

سال 1413 در قم مقدسه با مقدمه معظم له به چاپ رسیده است .

16 - مقدمه بر کتاب : الف حدیث فی المؤمن .

این کتاب از مؤلفات صاحب این قلم است ، معظم له بخواهش حقیر مقدمه ای جهت آن نگاشتند که با اصل کتاب توسط انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم در سال 1416 به چاپ رسید .

17 - مقدمه بر کتاب کبیر : هداية المسترشدين فی شرح اصول معالم الدين .

این کتاب در علم اصول تألیف جد اعلایشان مرحوم آیه الله العظمی آقا شیخ محمد تقی رازی نجفی اصفهانی که با مقدمه ای علمی و تحقیقی که توسط معظم له بر آن نگاشته شد در سه مجلد کبیر در سالهای 1421 - 1421 ق توسط انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم به چاپ رسید .

ص: 180

مقدمه های آیه الله نجفی (قدس سره) بر برخی از کتب منتشر شده به همت معظم له

ص: 181

تعمیرات اساسی مسجد نو بازار

همانگونه که در شرح حال مرجع عالیقدر حضرت آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد باقر نجفی اصفهانی معروف به شیخ کبیر گذشت، مسجد نو بازار اصفهان از تاسیسات احداث شده به امر ایشان بوده است و در سال 1299 هـ. ق توسط مؤسس محترم نیز جشن احداث آن برپا می گردد.

و از بدو تأسیس نیز تا کنون خود آن بزرگوار و فرزندانشان در آن به امامت پرداخته اند.

از سال 1403 که مرحوم آیه الله نجفی طاب ثراه امامت مسجد را به عهده گرفتند در اثر گذشتن بیش از یک قرن از احداث مسجد، وعدم تعمیرات اساسی در آن از مسجد نو بازار فقط نام نوئی باقیمانده بود، و به همت بلند معظم له و کوشش تقریباً ده ساله ایشان و البته یاری جمعی از مؤمنین، مسجد نو بازار تعمیرات اساسی و بازسازی به طریق باستانی شد، و مجدداً صلاحیت یافت نام مسجد نو بازار را به خود بگیرد، بحمد الله تعالی و منّه.

احداث مکتبه آیه الله النجفی

از تاسیسات مرحوم آیه الله نجفی طاب ثراه در کنار مسجد نو بازار اصفهان، احداث یک کتابخانه است در فضائی قریب به یکصد و پنجاه متر مربع که ساختمان آن را نو و لکن به شکل ما بقی مسجد به طرح باستانی ایجاد نمودند، و امر فرمودند کلیه کتابهایشان نیز مهر وقف کتابخانه را بخورد و بدانجا منتقل گردد تا استفاده از آن

عام شود.

در حال حاضر کتابخانه ای که در اصفهان ورود بدان برای عموم آزاد و به

ص: 182

مكتبه آية الله نجفی (قدس سره)

ص: 183

صورت قفسه باز به مراجعین خود خدمات می دهد مکتبه آية الله النجفی است ، و از این نظر کیفیت کتب موجود در آن که سطح بسیار بالائی است در نوع خود ممتاز می باشد و هر حال طالب علمی را در علوم مختلف اسلامی مانند : فقه ، اصول ، حدیث ، رجال ، تفسیر ، تاریخ ، لغت ، ادبیات ، کلام ، فلسفه ، عرفان ، اخلاق می تواند سیراب کند و گمشده خویش را در میان کتب آن بیابد .

و بنابر طبق وصیت ایشان ، نیز محل دفنشان داخل در این مکتبه و کتابخانه قرار گرفت و مراجعین در ابتدای ورود برای مؤسس محترم آن فاتحه ای می خوانند و بعد مشغول استفاده از کتب می شوند .

طبع کتب نیاکان و بزرگان

مرحوم آية الله نجفی طاب ثراه عنایت ویژه ای به نشر کتب و آثار ارزشمند دینی در زمینه های مختلف داشتند و از آرزوهای ایشان نشر کتب و آثار بزرگان مذهب بوده است .

خود در این راه گامهای بلندی را با همت عالیشان برداشتند و آثاری را در زمینه های فقه و اصول و تفسیر و ادبیات و تراجم و شرح حال از نیاکانشان یا دیگر بزرگان مذهب احیاء نمودند و بر برخی از آنها مقدمات سودمندی نگاشته اند ، که اگر این مقدمات در مجموعه ای فراهم آید ، خود مجلدی زیبا در علوم مختلف خواهد بود .

در هر صورت متجاوز از بیست اثر به این ترتیب به همت معظم له قدس سره در طول حیاتشان احیاء شد و برای نسل بعدی به عنوان ودیعه و امانت به یادگار ماند تا از آن بهره برند .

همچنین معظم له موفق شدند در تأسیس چند باب مدرسه برای جوانان نیز مشارکت داشته باشند ، بلکه برخی از این مدارس زیر نظر شخص ایشان و با نظارت عالیہ معظم له بنیاد گذاشته شد .

و همچنین موفق به تأسیس حسینیه حضرت ابو الفضل علیہ السلام واقع در خیابان

رباط محله کساره کوی سپاس در اصفهان شدند ، که به همت جمعی از مؤمنین کار ساختمان آن رو به اتمام است .

□

آیتین نجفی و موسوی الشفتی در حال زدن کلنگ تأسیس حسینیه حضرت ابا الفضل علیہ السلام

اقامه مجالس عزاداری ائمه اهل البيت عليهم السلام

از جمله اموری که آیه الله نجفی طاب ثراه بر آن پای می شمرند و تاکید فراوان می کردند و بر آن نیز وصیت نمودند اقامه مجلس عزای سید الشهداء ابا عبدالله الحسین علیه السلام است ، خود در مسجد نو بازار در تمام دهه عاشورا مجلس عزاداری برپا می نمودند و مقید به شرکت در آن بودند ، بلکه تمام ایام شهادت ائمه اهل البيت عليهم السلام را مجلس عزای اقامه می نمودند و خود نیز در مجلس مذکور شرکت می کردند .

و این احیاء مراسم عزاداری ائمه اهل البيت عليهم السلام يك سنت حسنه ای است که در شهر اصفهان از این مرد بزرگ به یادگار ماند و مجلس روضه و عزاداری ایام شهادت ائمه اهل البيت عليهم السلام در مسجد نو بازار اصفهان نمونه ای از آن است .

سه روز قبل از ارتحالشان با حال کسالت و بیماری مجلس عزاداری اربعین سید الشهداء علیه السلام را اقامه نمودند ، و از عجیب اتفاق اینکه مراسم ختمشان مصادف شد با ایام شهادت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و سبط اکبر امام حسن مجتبی علیه السلام و روز هفته معظم له نیز مصادف شد با روز شهادت امام علی بن موسی الرضا علیه السلام ، و این نبود

مگر مژدی که ائمه اهل البيت عليهم السلام بدیشان عنایت فرمودند که مجالس عزای معظم له نیز در این ایام عزای اهل البيت اقامه شود .

آية الله نجفی بر منبر و در مجلس عزای امام حسین علیه السلام در مسجد نو بازار اصفهان

ص: 187

قضاء حوائج مؤمنین

یکی از اموری که آیه الله نجفی بر آن اصرار داشتند و از جوانی مقید بدان بودند، قضاء حوائج مؤمنین بود، هر مؤمنین که به ایشان عرض حاجتی می آورد، تا آنجا که از دست و زبان و قلم و قدم ایشان بر می آمد در رفع حاجت او تلاش می کردند و این امر را از عبادات مهم تلقی می نمودند.

پدری که من شناختم

اگر صاحب این قلم که خود فرزند ایشان و یکی از هزاران شاگرد او است، بخود جرأت بدهد و بخواهد معظم له را در جمله ای وصف نماید و بر گفته خویش نیز خداوند را شاهد بگیرد چنین می تواند بگوید: « پدری که من شناختم عمری مردم و جوانان و اجتماع را دعوت به خدا و دین خدا و کتاب خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه هدی علیهم السلام نمود و در این راه نیز جز به خدا به احدی تکیه نکرد و جز به خدا نیز امیدی نداشت ».

مکرر بیاد دارم که می فرمود: « ای فرزند! اگر به خاطر خدا باشد، خداوند تبارک و تعالی خودش امور را درست خواهد کرد و توکل بر خداوند باید کرد، و ما فقط خدا را داریم ».

آية الله نجفی در سن 64 سالگی

ص: 189

آیه الله نجفی طاب ثراه تقریباً به تمام نقاط ایران مسافرت نموده بودند و همچنین هر سال نیز مقیّد به رفتن به زیارت امام علی بن موسی الرضا علیه السلام بودند ، و تنها مسافرتی که اگر کسی به ایشان پیشنهاد همسفری را می داد و جواب رد نمی شنید زیارت مشهد مقدس بود .

اولین مسافرت خارج از کشور ایشان در سن سی سالگی برای تشرّف به حج بیت الله الحرام بود ، در سال 1386 به همراه مرحوم آیه الله والدشان قدس سره و مادر و همسر و جمعی از اقوام مشرف به اعمال حج تمتع و زیارت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و فاطمه زهراء علیهما السلام و ائمه هدی مدفون در قبرستان بقیع علیهم السلام گردیدند .

دومین زیارت بیت الله الحرام ایشان بعد از گذشت سی سال از آن تاریخ در ماه رمضان 1417 بود که موفق به عمره مفرده و زیارت حرم نبوی صلی الله علیه و آله وسلم شدند .

در ذی الحجة الحرام 1420 (نوروز سال 1379 هـ - ش) نیز موفق به زیارت امیر المؤمنین علیه السلام و ابا عبدالله الحسین علیه السلام و امامین کاظمین علیهما السلام و امامین عسکریین علیهما السلام در کشور عراق گردیدند .

و در اسفندماه 1367 هـ - ش و اردیبهشت 1370 هـ - ش نیز دوبار موفق به زیارت حضرت زینب کبری علیها السلام و رقیه خاتون علیها السلام در کشور سوریه شدند .

همچنین در فروردین و اردیبهشت سال 1365 هـ - ش به علت معالجه و تبلیغ شریعت به شش کشور اروپائی مسافرت نمودند .

زیارت عتبات عالیات عراق در نوروز 1379 هـ - ش

ص: 191

زیارت عتبات عالیات عراق در نوروز 1379 هـ - ش

ص: 192

روز پنج شنبه 23 ماه صفر 1422 برابر با 27 اردیبهشت 1380 آیه الله نجفی در حالت کسالت قلبی جهت اقامه فریضه ظهر و عصر به جماعت عازم مسجد نوبازار می شوند که أجل محتوم فرا می رسد و معظم له قبل از ظهر ندای ارجعی را لبیک و به جوار رحمت حق می شتابند (1).

صاحب این قلم، این مرگ را، مرگ در راه مسجد و اقامه فریضه الهی و تقیّد ایشان به صلاة جماعت و در يك كلمه مرگ در راه نماز می داند و فقط با سه روایت نیز مقام و منزلت و جایگاه چنین مرگی را نیز معلوم می کند:

1 - روایت اول را شیخ بزرگوار صدوق رحمه الله در کتاب «امالی» خویش بسند متصلش از رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم نقل می کند که فرمودند: «قال رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم في حديث: ألا ومن مشى الى مسجدٍ يطلب فيه الجماعة، كان له بكلّ خطوة سبعون ألف حسنة و يُرْفَع له من الدرجات مثل ذلك، وان مات وهو على ذلك، و كَلَّ الله به سبعين الف ملك يعودونه في قبره و يؤنسونه في وحدته و يستغفرون له حتّى يُبعث الحديث» (2).

رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: آگاه باشید هر کس به سمت مسجدی به خاطر اقامه جماعت در آن برود، هر قدمی که بر می دارد پاداش او هفتاد هزار حسنه است و درجاتش نیز در بهشت به همین مقدار اضافه می گردد و اگر بمیرد و در این مسیر باشد، خداوند تبارک و تعالی هفتاد هزار فرشته الهی را مأمور می کند که به دیدار او در قبرش بروند و در تنهائی قبر با او هم نشین باشند و برای او تا قیامت استغفار کنند.

2 - روایت دوم را قطب راوندی در کتابش «الدعوات» چنین نقل می کند: «قال رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم: خصال ست ما من مسلم يموت في واحدةٍ منهم إلا كان

ص: 193

1- از عجیب اتفاق وقوع ولادت و ارتحال معظم له در مصادف شدن دهه سوم ماه صفر و اردیبهشت است.

2- امالی الصدوق، المجلس السادس و الستون ح 1 / 517 الرقم 707.

ضامناً على الله عزوجل أن يدخله الجنة: رجل خرج مجاهداً، فإن مات في وجهه ذلك كان ضامناً على الله عزوجل، ورجل تبع جنازة، فإن مات في وجهه كان ضامناً على الله، ورجل توضأ فأحسن الوضوء، ثم خرج الى المسجد للصلاة، فإن مات في وجهه كان ضامناً على الله « الحديث (1) .

رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فرمودند: شش ویژگی است که اگر مسلمانی در یکی از آنها بمیرد خداوند تبارک و تعالی برای او ضمانت بهشت را نموده است: مردی که به جهاد خارج شود و مرگ او فرا رسد خداوند بهشت را برای او ضامن است، و مردی که به تشیع جنازه ای برود و مرگش فرا رسد خداوند بهشت را برای او ضامن است، و مردی که به نیکی وضوء بگیرد و به سمت مسجد برای نماز خارج شود و مرگش فرا رسد خداوند تبارک و تعالی بهشت را برای او ضامن است.

3 - روایت سوم را صاحب جامع الأخبار از رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم نقل می کند: « قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم: إجابة المؤذن كفارة الذنوب والمشي الى المسجد طاعة الله وطاعة رسوله ومن اطاع الله ورسوله أدخله الجنة مع الصديقين والشهداء وكان في الجنة رفيق داود عليه السلام وله مثل ثواب داود عليه السلام » (2) .

رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فرمودند: اجابت دعوت مؤذن برای نماز کفار گناهان است و رفتن به سوی مسجد طاعت خدا و طاعت رسول او است، و هر کس خدا و رسولش را اطاعت کند، خداوند تبارک و تعالی او را با صدیقین و شهداء داخل در بهشت می کند و در بهشت همنشین داود پیامبر علیه السلام است و به او ثواب حضرت داود را نیز عنایت می فرماید.

آری این نیز نتیجه تقیّد به شریعت مقدسه و احکام الهی و نورانی آن و پاداش حرمت نهادن به نماز و مسجد و جماعت است و «ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله واسع عليم» (3)، فطوبى وهنياً لك .

ص: 194

1- الدعوات / 227 .

2- جامع الأخبار / 172 .

3- سورة المائدة / 54 .

1 - نماز عید فطر 1417 بعد از بازگشت از عمره مفرد

2 - آخرین عکس دو هفته قبل از ارتحال بعد از اقامه جماعت و تفسیر قرآن در مسجد امام

ص: 195

جسم مطهر به منزل معظم له منتقل گردید ، و در نیمه شب جمعه توسط جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای حاج سید محمود میرهندی دامت برکاته غسل داده شد و با اجرای تمام آداب شرعیه مکفون گردید .

صبح روز جمعه 24 صفر 1422 کالبد مطهر از منزل به مسجد جامع عباسی (امام) اصفهان منتقل گردید ، در مسجد امام با جمعیت عزادار و انبوه حاضر که در جلوی آنها صفی از علماء اعلام و آیات بسته شده بود ، نماز بر پیکر معظم له توسط آیه الله آقای حاج شیخ محمد تقی مجلسی دام ظلّه اقامه گردید .

پس از آن کالبد مطهر داخل در يك اُماری گذاشته شد و از مسجد امام ، بر روی سر و دست جمعیت عزادار مشیعیین تا مسجد نوبازار تشیعی شایسته انجام گردید .

با ورود جنازه مطهر به مسجد نوبازار ، عزاداری توسط مردم در مسجد مجدداً آغاز گردید ، کالبد را به داخل شبستان مسجد منتقل نمودند و شروع به خواندن زیارت عاشوراء ابا عبدالله الحسین علیه السلام و روضه و مداحی و عزاداری نمودند و بعد از قریب ساعتی جنازه بر اساس وصیتی که فرموده بودند به کتابخانه ای که خود در جوار مسجد نوبازار تأسیس نموده بودند منتقل و در محلی که از قبل معین کرده بودند به خاک سپرده شد ، رحمة الله علیه رحمة واسعة وحشره الله مع موالیانه رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و آله المیامین علیهم السلام .

پس از انتشار خبر ارتحال آیه الله نجفی قدس سره از طرف آیات عظام و مراجع معظم تقلید ادام الله تعالی ظلّهم واعلی الله کلماتهم ، پیامهای تسلیتی حضوری یا به صورت فاکس و تلفن جهت تعزیت حقیر بعنوان فرزند ایشان صادر گردید ، که در آن این مصیبت عظمی را به بقیه الله الأعظم ارواحنا فداه و حوزه علمیه اصفهان و مردم این شهر و بیت معظم له تسلیت گفته بودند .

در اینجا بر خود فرض می دانم که از همه مراجع معظم تقلید ادام الله تعالی ظلّم که با شرکت در مراسم ختم قم و ارسال نماینده به اصفهان و ارسال فاکس و زدن تلفن تسلیت و اعزام نماینده به مراسم در این مصیبت با بیت معظم له و حقیر اظهار همدردی نمودند ، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم ، چنانچه در ملاقاتهای بازدید و جواب فاکسهای تسلیت نیز بعرض رساندم ، بقاء همه آنها را جهت حفظ مذهب حقه اثنی عشریه از ذات باری مسئلت می نمایم ، بمنّه و کرمه و جوده .

فقط به عنوان نمونه به قسمتی از متن دو فاکس اشاره می شود با عرض معذرت از عدم ذکر نام مرجع ارسال کننده چون بناء در این مقال بر عدم تسمیه است :

1 - یکی از مراجع معظم تقلید که از اساتید صاحب این قلم نیز می باشند در تاریخ 25 صفر المظفر 1422 - 29/2/1380 از قم مقدسه خطاب به حقیر پیامی چنین صادر فرمودند :

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

اصفهان - جناب حجة الاسلام آقای ....

پس از سلام و تحیّت با کمال تأسف خبر ناگوار رحلت ناگهانی مرد تقوی و فضیلت عالم ربانی و روحانی خدمتگزار به اسلام ، پدر بزرگوار جنابعالی مرحوم

مغفور حجة الاسلام والمسلمين آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین نجفی طب ثراه را دریافت نمودم و بسیار متأثر شدم، این جانب این مصیبت ناگوار را به حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف و حوزه علمیه اصفهان و بیت شریف نجفی و به جنابعالی و همه بازماندگان و علاقه مندان محترم تسلیت می گویم.

و از خداوند قادر متعال برای آن فقید تازه گذشته علو درجات و حشر با اولیاء خدا و برای همه بازماندگان محترم صبر جمیل و اجر جزیل و برای جنابعالی سلامت و توفیق بیشتر خدمت به اسلام عزیز را مسألت می نمایم، والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته .

2- همچنین فقیه و مرجع عالیقدر دیگری نیز در همان تاریخ 25 صفر الخیر برابر با 29 اردیبهشت 80 از قم مقدسه پیامی را صادر فرموده اند که قسمتی از آن نقل می شود :

انا لله وانا اليه راجعون

إذا مات العالم الفقيه ثلم في الإسلام تلمة لا يسدها شيء .

حضور محترم حضرت مستطاب حجة الاسلام والمسلمين آقای ... و بیت معظم .

ضایعه اسفناک ارتحال والد بزرگوارتان مرحوم آیه الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی رحمه الله که عمری را در خدمت به اسلام و مکتب اهل بیت علیهم السلام و هدایت دینی مردم متدین اصفهان گذرانید، باعث تأسف و تأثر گردید .

اینجانب این واقعه اندوهناک را به محضر مبارک حضرت بقیة الله عجل الله تعالی فرجه، مردم مسلمان اصفهان و حوزه های علمیه و خاندان معظم تسلیت گفته و از خداوند متعال اجر جزیل و صبر جمیل برای عموم بازماندگان محترم به ویژه حضرت تعالی ... خواهان و تسلیت عرض می نمایم .

امید آنکه چراغ علم و فضیلت که بیش از دو قرن است در این خاندان معظم تابان و درخشان است، همواره در این بیت جلیل فروزان باشد .

مرقدین آیتین نجفی (قدس سرهما) در جوار مسجد نو بازار اصفهان

ص: 200

از صبح روز شنبه مجالس ترحیم در اصفهان و حومه و بلاد دیگر آغاز شد ، صبح روز شنبه 25 صفر 1422 برابر با 29 اردیبهشت 1380 در مسجد نوبازار مجلس ترحیمی بی نظیر اقامه گردید .

صبح روز یکشنبه 26 صفر 1422 برابر با 30 اردیبهشت 1380 در مسجد امام اصفهان مجلس برقرار شد .

صبح روز دوشنبه 27 صفر 1422 برابر با 31 اردیبهشت 1380 از طرف آیه الله آقای حاج سید محمد تقی موسوی الشفتی مدّ ظلّه در مسجد سید اصفهان مجلس منعقد گردید .

صبح روز سه شنبه 28 صفر 1422 برابر با اول خرداد ماه 1380 مجلس روضه خوانی و عزاداری که توسط خود آیه الله نجفی قدس سره در مسجد نوبازار اقامه می گردید ، تبدیل به مجلس ترحیمی دیگر شد .

صبح روز چهارشنبه 29 صفر 1422 برابر با دوم خرداد ماه 1380 مجلس ترحیم در مسجد جامع فروشان خمینی شهر از طرف آیه الله آقای حاج سید مهدی امامی مدّ ظلّه منعقد گردید .

مراسم هفته معظم له نیز صبح روز پنج شنبه 30 صفر 1422 برابر با سوم خرداد ماه 1380 در مسجد نوبازار همزمان با سالروز عزاداری امام علی بن موسی الرضا علیه السلام برگزار گردید ، فقط ظهر هفته جمعیتی بیش از پنج هزار نفر در مسجد نوبازار اطعام شدند .

مردم قدرشناس اصفهان يك هفته تمام بدون وقفه برای این عالم بزرگوار و مخلص عزاداری نمودند .

همچنین به امضای صاحب این قلم نیز مجلس بزرگداشتی در حوزه علمیه

قم مقدسه در مسجد محمدیّه سه شنبه پنجم ربیع الاول 1422 برابر با هشتم خردادماه 1380 بعد از نماز مغرب و عشاء منعقد گردید و آیات عظام و مراجع معظم تقلید و علماء اعلام و فضلاء کرام و سروران روحانی و مردم قدرشناس قم با شرکت در آن نسبت به مقام شامخ علمی آن بزرگوار ادای احترام نمودند .

مراسم شب چهلم نیز در بیت معظم له در شام دوشنبه سوم ربیع الثانی 1422 برابر با چهارم تیرماه 1380 برقرار گردید .

و مراسم چهلمین روز نیز بعد از ظهر روز سه شنبه چهارم ربیع الثانی 1422 برابر با پنجم تیرماه 1380 با شکوه و عظمت خاصی در مجسد نوبازار اصفهان منعقد گردید .

و با انتقال کتب ایشان به کتابخانه آیه الله النجفی در همین روز چهلم معظم له نیز کتابخانه رسماً کار خود را آغاز نمود .

در ضمن مراسم عید اول نیز از صبح روز یکشنبه 17 ربیع الاول 1422 برابر با 20 خرداد ماه 1380 تا شام در بیت معظم له برگزار گردید .

مراثی و ماده تاریخ

1 - شاعر توانا و ادیب اریب آقای فضل الله اعتمادی متخلص به برنا مولود عام 1309 هـ - . ش در مرثیه و ماده تاریخ ایشان چنین سروده اند :

زآتش مجمر اندیشه شدم دود چو عود(1) *** خوش بود بوی خوش عود(2) و نوای خوش عود(3)

ص: 202

- 1- درختی گرمسیری می باشد که هنگام سوختن بوی خوش دهد .
- 2- درختی گرمسیری می باشد که هنگام سوختن بوی خوش دهد .
- 3- نوعی ساز و آلت موسیقی است .

شد کجا؟ رود(1) که در ساحل آن بنشینم *** نشنوم مویه(2) ورود(3) و شنوم مویه(4) رود(5)

آوخ از کجروی چرخ که بی اذن و خبر *** بَرَدَت گه بفراز و کِشَدت گه به فرود

وای از این فتن دهر که جز لطف خدا *** کس نداند ره امید برای بهبود

تا که آن سائق غائب که بود هادی خلق *** آشکارا به امیری کندش نائل زود

هر زمان دور فلک حادثه ای پیش آرد *** که از این حادثه ها جان و دل و تن فرسود

ای بسا آنکه کند دعوی روشن رائی *** همچو معیوب چراخی بودش حاصل دود

ای دریغا نشود دیده عبرت بیدار *** که ز صاحب نظران مرگ بسی دیده غنود

راه بر حبر امینی أجل عاجل بست *** یا به فرمان قدر دست قضایش بر بود

یا که در راه مصلی و بهنگام نماز *** کِشَتِ عمرِ رَجلی فَحَلِ و رزین مرگ درود

ص: 203

1- نهر پهناور و پر آب .

2- گریه و زاری و عزا .

3- فرزند عزیز و گفتم رود ، رود برای تازه مرده که بین مردم بعضی عشائر مرسوم است .

4- نوعی آهنگ و نوای موسیقی .

5- نوعی آلت موسیقی که دارای سیم و تارهای مختلف فلزی و روده ای و ابریشمی بوده و در این رثاء می شود به صدای جریان آب نیز تعبیر کرد .

مقتدائی که زهر مشکل مردم از دل *** تا بحدی که توانست از آن عقده گشود

آنکه با صدق و وداد و ورع و زهد و رضا *** لکه کبر از آئینه خاطر به زدود

آنکه جز عشق به اسلام و خدا کرد تهی *** مخزن دل ز علائق چه سپید و چه کبود

آنکه اندر پی تدریس و تلمذ عمرش *** صرف آموزش و تعلیم شد و گفت و شنود

نه سری را به سماجت زیکی درد آورد *** نه دلی را به جسارت زغم از کس اندود

نه تلف آرزویش شد زبرای کم و بیش *** نه تَبّه آبرویش کرد پی بود و نبود

نه که با دست و زبان و قدم و نیش قلم *** همچو سوهان ز حسد خاطری از خویش بُسود

ذکر و وردش همه از بهر خدا بود نه خلق *** امر و نهی همه از روی ولاء بود نه سود

شست از چهره خود رنگ دورویی و ریا *** دامن از گرد تبانی و تظاهر پالود

بود از بهر گرایش به سوی دانش و دین *** نه تملق ، اگر او مرد و زنی را بستود

سعی می کرد که با دست و زبانش هرگز *** خاطری را ننماید زخودش ناخشنود

سبط زهرا و سمی ولی حقّ مهدی *** که در افواه مسمی به غیاث الدین بود

زائر بیت خدا، شیخ معظم نجفی *** مجد الاسلام که عمری ره مذهب پیمود
داشت او هم زسنادید و معاریف نژاد *** هم زاحفاد و ز اعقاب افضال میبود
کرد مسجد نوی بازار صفاهان تعمیر *** سالن بحث و کتابخانه به مسجد افزود
رفت از گیتی و رست از همه آلام و غموم *** شد به عقبا و زاضلال و مصائب آسود
کرد در بزمگه عالم أعلاماوی *** کرد با این کره خاکی سفلا بدروود
بُرد ره در بر ارواح مکرم روحش *** بهر اظهار سلام و پی ابراز درود
الغرض ارجعیش چون بسوی خلوت دوست *** دعوت از منزل دنیا سوی عقبا فرمود
طبع برنا سنه رحلت او را بدو نوع *** طی یک بیت از الهام به این گونه شنود
« مجد الاسلام پی دیدن مجد العلماء *** جانب مسکن سرمد زجهان روی نمود »

1422

« مجد الاسلام پی دیدن مجد العلماء *** جانب وادی جنت زجهان روی نمود »

1422

ص: 205

2 - شاعر محترم آقای مداح زاده نیز در رثاء و ماده تاریخ معظم له گوید :

حاجی آقا شیخ مهدی ، حامی دین مبین *** آیت عظمای یزدان ، مصطفی را جانشین

دوستدار آل حیدر ، ناشر احکام دین *** مجد الاسلام صفاهان ، عالم فحل آمین

شهره بر حاجی غیاث الدین در افواه عموم *** پور مجد عالمان ، محبوب خاص مؤمنین

آنکه از خُلق خوش و کردار نیکو و کَرَم *** حلقه یاران خود را بود مانند نگین

با اصول و با فروع فقه مذهب آشنا *** جاذب مردم به شرع و دین ختم المرسلین

در هزار و سیصد و هشتاد شمسی ناگهان *** ارجعی از حق شنید و شد بفردوس برین

سوغ او توأم شد اندر آخر ماه صفر *** با عزای احمد و سبط و امام هشتمین

بر روان او درود بی حدّ و بی مَر بود *** شاد کن روح ورا با ذکر آیات مبین

زد رقم تاریخ چون رفت از جهان سوی جنان *** از برای فوت او مداح زاده این چنین

« عابد صاحب دلی » آمد بجمع و سال گفت *** « دیده در هجران وی شد زار و دل اندوهگین »

$$1200 + 222 = 1422$$

ص: 206

آية الله نجفی (قدس سره) در سنین 50 و 60 سالگی

ص: 207

شرح حال یا نام آیه الله نجفی قدس سره را می توانید در کتابها یا مقالات ذیل بیابید :

تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر 1/31 و 3/167 و 3/379

موسوعة أحاديث أهل البيت عليهم السلام 12 / (436 - 429) از صاحب این قلم

مجله آینه پژوهش - سال دوازدهم شماره دوم خرداد ماه 1380 عدد 68 ص 114

رساله امجدیه / 29 و 32 طبع سوم

اليواقيت الحسان في تفسير سورة الرحمن / 18 و 21 و 22 و 26

وقاية الأذهان / 44 طبع مؤسسة آل البيت عليهم السلام

الاجازة الشاملة للسيدة الفاضلة - چاپ شده در مجله علوم الحديث عدد چهارم / ص 324

بيست مقاله / 368 آیه الله استادی

نمونه ای از يك انسان ، و ارسته پیوسته ، زندگی نامه مرحوم آیه الله شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی رحمه الله / 23 از سید ابو الحسن مهدوی

مجله آینه پژوهش - سال یازدهم شماره سوم - مرداد و شهریور 1379 عدد 63 ص 77

مقدمه رساله امجدیه - طبع چهارم - از صاحب این قلم

نسبنامه مرحوم علامه محمد باقر الفت - نسخه خط مؤلف .

ص: 208

فصل هفتم : فيض الباري إلى قرة عيني الهادي

اشاره

« 7 »

فيض الباري إلى قرة عيني الهادي

----- خط سبتي -----

تأليف

آية الله الشيخ مهدي غياث الدين

مجد الاسلام النجفي

(1356 - 1422 ق)

ص: 209

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على متواتر نعمائه و مستفيض آلائه و الصلاة على رسوله المرسل ومضمرة سرّه الأول أبي القاسم محمّد وآله الأجداد الذين رووا حديث المجد عنه مسلسلاً بالآباء والاجداد ورضوان الله وغفرانه لأسلافنا الصالحين ومشايخنا الماضين الذين حفظوا ما استودعوه من احاديث اهل العصمة وأدوا الى الخلف موارث الائمة وصانوا متون الروايات عن التحريف بالعرض و المقابلة واسانيد الاحاديث عن الانتقاع بالقراءة والمناولة .

وبعد فإنّ الشيخ العالم الفاضل التقي والمهذب الصفي عضد الدين الحنيف ومالك ازمة التصنيف الجامع من العلم بين معقوله و منقوله ومستنبط فروعه من اصوله مهذب قواعده وناظم فرائده نجم سماء العلم الذي يهتدى به في مسالك الافهام ونوره الذي يكشف به الظلام عن مدارك الاحكام نموذج السلف الاوائل وفخر الاواخر قرة عيني و ثمرة فؤادي الشيخ هادي النجفي دام مجده وعزّه وعمره ممّن صرف عمره الشريف في تحصيل العلم ومباني الاجتهاد فبلغ بحمد الله الى مرتبة الاجتهاد و حرم عليه التقليد وفقه الله تبارك و تعالي لاستنباط فقه آل البيت عليهم السلام .

وقد استجاز منّي رواية الأحاديث عن الائمة المعصومين عليهم صلوات الله من مجامع المحمدين الأقدمين و مجامع المحمدين المتأخرين وسائر كتب علماء

الشيعة الاثني عشرية قدس اسرارهم فاجزت حضرته دامت افاضاته إن يروي عني كل ما جازت لي روايته من مشايخي العظام :

منهم : والدي العلامة الحجة الآية الحاج الشيخ مجد الدين (مجد العلماء) النجفي الاصفهاني المسجد شاهي صاحب « فوائد الرضوية في شرح فصول الغروية » وغيرها من التأليفات المتوفى سنة 1403 طاب ثراه و جعل الجنة مثواه .

ومنهم : سيدنا العلامة فقيه اهل البيت الرجالي النسابة الحجة الآية ابو المعالي الحاج السيد شهاب الدين النجفي المرعشي متع الله المسلمين بطول بقائه و حياته الشريف صاحب تأليفات العديدة منه كتاب « الإجازات » في ثلاث مجلدات .

عن استاذهما العلم العلامة فخر الشيعة و دليل الشريعة شيخ اجازات عصره جدّي و جدّ جناب المستجيز الشيخ محمد الرضا النجفي الاصفهاني المسجد شاهي طاب ثراه و جعل الجنة مثواه عن مشايخه الخمسة و هم :

الاول : الشيخ الامام العالم العابد الفقيه المحدث الميرزا حسين النوري صاحب « مستدرك الوسائل » نور الله مرقداه الشريف عن الشيخ الفقيه العلامة شيخ المتأخرين الشيخ مرتضى بن محمد امين الانصاري رحمه الله عن المولى احمد التراقي عن السيد مهدي المدعو ببحر العلوم طاب ثراهما .

الثاني : علامة المتأخرين ونموذج السلف الصالحين الشيخ فتح الله النمازي الشيرازي الاصفهاني المعروف بشريعت و شيخ الشريعة .

الثالث والرابع : السيدان العالمان السيد حسن الصدر العاملي الكاظمي والحاج السيد محمد القزويني عن السيد مهدي القزويني عن خاله بحر العلوم طيب الله ثراهما .

الخامس : الشيخ العالم الزاهد الحاج الشيخ باقر البهاري الهمداني عن المولى حسين قلي الهمداني عن العلامة الانصاري بسنده المتقدم .

وعن الشيخ ميرزا حسين نجل ميرزا خليل عن الشيخ المتبحر الآخوند ملا

محمد تقي الجرفادقاني (الكلپايگاني) عن جدّي العلامة الثاني الشيخ محمد تقي النجفي الاصفهاني صاحب « هداية المسترشدين في شرح اصول معالم الدين » عن جد اولاده شيخ الطائفة في عصره الشيخ جعفر النجفي صاحب كشف الغطاء عن السيد بحر العلوم عن الفريد محمد باقر الاصفهاني الشهير بالبهبهاني عن والده المولى محمد اكمل عن المولى محمد باقر المجلسي غواص بحار علوم اهل البيت عليهم السلام عن والده المولى محمد تقي و عن سائر مشايخه المذكورين في مجلد الاجازات من كتاب بحار الأنوار .

فصل

ولنا الى روايات المخالفين وكتبهم طرق كثيرةً مذكورةً في الاجازات الكبيرة وتقتصر على ذكر الطرق المهمّ منها :

عن سيدنا العلامة الفقيه الآية السيد شهاب الدين النجفي المرعشي المتقدّم بطرقه الكثيرة الى كتب العامة المذكورة في المجلد الثاني من كتابه الاجازات .

ومنها : الطريق الى صحيح البخاري : فانّا نروي بطرقنا السابقة عن العلامة عن والده عن علي بن محمد الواسطي عن القاضي ابي بكر محمد بن علي المحتسب بواسط عن نور الهدى الزيني عن العالمة كريمة بنت احمد المروزي عن ابي الهيثم محمد بن مكّي عن محمّد بن يوسف عن محمد بن اسماعيل البخاري .

واقا الطريق الى صحيح مسلم : فعن العلامة عن رضي الدين طاووس عن الحسن الدري عن محمد بن شهر آشوب عن ابي عبدالله محمد الفراوي عن عبدالغافر الفارسي عن ابي احمد الجلودي عن ابراهيم بن محمد بن سفيان عن ابي الحسين مسلم بن الحجاج .

والى مسند احمد بن حنبل : عن العلامة ايضاً عن والده عن علي بن محمد الواسطي عن والده عن امين الحضرة هبة الله بن محمد الشيباني عن ابي علي بن

المذهَّب عن احمد بن جعفر بن حمدان عن عبدالرحمن بن احمد بن حنبل عن ابيه .

وأما الطريق الى كتاب الجمع بين الصحاح الستة : وهي موطأ مالك و صحيح البخاري ومسلم وسنن ابي داود وصحيح النسائي لأبي الحسن رزين بن معاوية الاندلسي ، فعن العلامة باسناده عن ابن البطريق عن عبدالله بن المنصور الباقلائي عن رزين [بن] معاوية الاندلسي .

خاتمة

واذكر في خاتمة الإجازة رواية وهي : اخبرني والدي العلامة الشيخ الآية مجد الدين (مجد العلماء) النجفي عن والده العلامة الآية ابو المجد محمد الرضا النجفي عن العلامة الآية الشيخ فتح الله النمازي الاصفهاني (شريعة) عن العلامة الميرزا محمد باقر الخوانساري عن جدِّي حجة الاسلام الحاج السيد محمد باقر الرشتي عن صاحبي (الرياض) و(القوانين) عن الفريد البهبهاني عن والده محمد اكمل عن المولى محمد باقر المجلسي عن المولى محسن المعروف بالفيز عن استاذه الحكيم الالهي فخر الطائفة الحققة المولى صدرا عن استاذه السيد محمد باقر المعروف بداماد عن خاله عبدالعالي بن علي عن والده علي بن عبدالعالي الكركي عن الشيخ علي بن هلال الجزائري عن الشيخ ابن فهد الحلبي عن علي بن الخازن عن الشهيد محمد بن مكِّي عن العلامة قطب الدين الرازي صاحب المحاكمات عن العلامة حسن بن يوسف عن استاذه معلم البشر نصير الملة والدين محمد المحقق الطوسي (الخواجه) عن والده محمد عن السيد فضل الله الراوندي عن السيد عماد الدين ابي الصمصام ذي الفقار الحسيني عن الشيخ ابي جعفر الطوسي (شيخ الطائفة) عن الشيخ ابي عبدالله المفيد عن جعفر بن محمد بن قولويه عن محمد بن يعقوب الكليني عن علي بن ابراهيم عن ابيه عن الحسن ابن ابي الحسين الفارسي

عن عبدالرحمن عن زيد عن ابيه عن ابي عبداللّٰه عليه السلام قال : قال رسول اللّٰه صلى الله عليه وآله وسلم : « طلب العلم فريضة [على كلّ مسلم] ، ألا إنّ الله يحبُّ بغاة العلم » (1).

واجزّت له أن يروي عنّي بهذه الطرق جميع كتب اصحابنا ورواياتهم ممّا صحّت لي روايتها .

وصية

وانا اوصيه بما اوصاني به مشايخي العظام واساتذتي الكرام طاب ثراهم ، وهي : تقوى اللّٰه سبحانه وتعالى في السرّ والعلانية والسعي في قضاء حوائج الاخوان و سلوك طريق الاحتياط وايضاً بما اوصى به العلامة على الاطلاق ولده فخر المحققين في خاتمة قواعده وان لا ينساني من صالح الدعوات و دعاء الخير عند مظان الاجابة .

وارجو من اللّٰه تبارك و تعالى ان يوفّقه ويؤيّدّه في اجتهاده و نشر احكام اللّٰه بيده و نصره في تأليفاته القيّمة و افاضاته العالية و قد تمّت هذه الاجازة المسماة

ب- « فيض الباري الى قرة عيني الهادي » دام ظلّه و عمره و توفيقاته و متّع اللّٰه المسلمين بطول حياته و بقائه الشريف في 26 من شهر جمادى الاولى سنة 1407 .

وانا العبد الفاني الحاج الشيخ مهدي مجد الاسلام النجفي الاصفهاني غياث الدين عفى اللّٰه تبارك و تعالى عنّي و عن والديّ بمنّه و كرمه .

الأحقر الحاج الشيخ مهدي مجد الاسلام النجفي

ص: 219

فصل هشتم : فهرس مخطوطات مكتبة آية الله النجفي

« 8 »

فهرس

مخطوطات مكتبة آية الله النجفي

(ايران - اصفهان)

----- خط سبتي -----

تأليف

العلامة المحقق السيد احمد الحسيني

ص: 221

الحمد لله ، والصلاة على محمد رسول الله ، وعلى آله آل الله .

بنيت في السنوات الأخيرة ، على صنع فهرس - ولو اجمالية - للكتب المخطوطة المحفوظة في المكتبات الخاصة التي أوفق للاطلاع عليها بفضل أصحابها ، أو أجد فرصة الاطلاع على مكتبات مهمة في المدارس وبعض المساجد ، وذلك لأن الاطلاع على ما فيها من الأعلام والذخائر غير متيسر للمحققين والباحثين ولا تتاح هذه الفرص الممتازة للجميع. اجتمعت لدي من هذه المكتبات آلاف من البطاقات لمخطوطات أدرجت أكثرها في موسوعي « دليل المخطوطات » ، كل مكتبة بعنوان خاص مفرزة عن المكتبات الأخرى .

الطريقة المتبعة : أن يكون لكل مكتبة فهرس خاص مرتب على ترتيب حروف أوائل أسماء الكتب ، ثم التعريف بالكتاب اذا لم يكن موصوفا كما ينبغي في فهرس ومصادر أخرى أو كان مجهولاً غير معروف ، ثم وصف النسخة وميزاتها اذا كان فيها ما يستحق الذكر بتفصيل .

من جملة المكتبات الخاصة التي تم الاطلاع عليها مكتبة صاحب السماحة الآية المغفور له الشيخ غياث الدين مهدي النجفي المسجد شاهي الأصبهاني تغمده الله تعالى برحمته ورضوانه. زرته في أصبهان وتمت كتابة القائمة التي استعرضت فيها مخطوطاتها بمقدار الفرصة المتاحة لي. كما تم تصوير ما كان يهمننا منها في مركزنا « مركز احياء التراث الاسلامي » بقم .

شاء أخونا فضيلة العلامة الأجل الشيخ هادي النجفي ، أن يكون هذا المسرد جزءاً من الكتاب الذي ينوي إصداره بمناسبة الذكرى السنوية الأولى لوفاة والده المقدس ، وفاءً بحق الأبوة وتخليداً لذكراه .

أطلب الى العلي القدير أن يفيض على روح الوالد شآبيب الرحمة والمغفرة ، ويمنّ على الولد بالتوفيق والتسديد .

قم 6 رمضان المبارك 1422 هـ السيد احمد الحسيني

ص: 224

أبواب الجنان (أخلاق - فارسي)

تأليف: ميرزا رفيع الدين محمد بن فتح الله الواعظ القزويني (1089)

* نسخة مخرومة الأول والآخر .

أحكام جهاد وأسباب رشاد (فقه - فارسي)

تأليف: السيد عيسى الحسيني الفراهاني

ألفه المؤلف إثارة للايرانيين وترغيبا لهم على الجهاد ضد الروس في الحروب المعروفة بينها وبين ايران في عصر السلطان فتح علي شاه القاجار، وضمنه أكثر أحكام الجهاد الفقهية وتكاليف مختلف الطبقات تجاهه وقدمه للملك المذكور، وهو في مقدمة وثمانية أبواب وخاتمة هذه عناوينها:

باب اول: در تكاليف جهاد به شاهنشاه اسلام .

باب دوم: در تكاليف شرعيه حافظان ثغور اسلام .

باب سوم: در مهمات متعلقه علماء راشدين وفضلاى مجتهدين .

باب چهارم: در مسائل اجتهاديه پيشنمازان وواعظان .

باب پنجم: در مهمات متعلقه صدور ومشيران وغيرهم .

باب ششم: در احكام جهاد به سالاران وسرداران وجنود مسلمين .

باب هفتم: در امور متعلقه بكافه مسلمين بلاد تصرفي اسلام .

باب هشتم: در تكليف مسلمين ساكنين بلاد تصرفي كفار .

أوله: «ربنا أفرغ علينا صبرا وثبت أقدامنا وانصرنا على القوم الكافرين . . اما بعد بر روان دانشوران پوشيده نماند» .

* سنة 1252 .

ص: 225

إرشاد الأذهان إلى أحكام الإيمان (فقه - عربي)

تأليف : العلامة الحلي الحسن بن يوسف بن المطهر (726)

* نسخة من القرن الحادي عشر مخرومة الآخر .

أصول الفقه (أصول الفقه - عربي)

تأليف : الشيخ إسماعيل بن محمد باقر الاصبهاني النجفي (1370)

استدلالي كبير فيه مناقشات وأبحاث مع علماء الفن ، وبعض أبحاثه غير تامة .

* مهدي بن علي رضا القمي ، ليلة الأربعاء 15 جمادى

الأولى سنة 1320 . من أول الكتاب إلى بحث العموم والخصوص .

* سنة 1317 . فيه بحثي الاستصحاب والتعادل والترجيح

وبعض مسائل من أصل البراءة .

إكمال منتهى المقال (رجال - عربي)

تأليف : السيد ريحان الله بن جعفر الكشفي البروجردي (1328)

تعاليق قليلة على كتاب « منتهى المقال في أحوال الرجال » لأبي علي الحائري، وهي غير مدونة كتبت في هوامش النسخة المطبوعة على الحجر مع رمز «رح»، وأكثرها نقول من بعض الكتب المؤلفة في الرجال .

* التعاليق بخط المؤلف .

إمطة الغين عن استعمال العين في معنيين (أدب - عربي)

تأليف : الشيخ محمد رضا بن محمد حسين أبي المجد الاصبهاني النجفي (1362)

بحث أدبي أصولي مختصر في جواز استعمال اللفظ في أكثر من معنى واحد مع شواهد لغوية، ويحيل المؤلف التفصيل الى رسالته « سمط اللآل في مسألتي الوضع والاستعمال » ، تم في ليلة 27 شعبان 1359 باصبهان .

أوله: « لما قادني النظر الصائب والفكر الحر الذي لا تشغله الخطايات عن الحقائق الراهنة الى جواز ارادة اكثر من معنى من لفظ واحد » .

* نسخة بخط المؤلف كتبها في السابع والعشرين من شعبان 1359 باصبهان .

الإنجيل (الكتاب المقدس - عربي)

* من القرن العاشر ، وبعد الكتاب فهارس جيدة له .

إيناس سلطان المؤمنین باقتباس علوم الدين (فقه القرآن - عربي)

تأليف : السيد محمد بن علي بن حيدر الموسوي العاملي (1139)

* المجلد الأول من الكتاب .

بحار الأنوار (حديث - عربي)

تأليف : المولى محمد باقر بن محمد تقي المجلسي (1110)

* المجلد الثامن ، نسخة مصححة .

* كتاب الصلاة ، نسخة مخرومة الأول والآخر وفي أولها رسالة «الأوزان والمقادير» للمجلسي أيضا بخط يغاير خط الكتاب .

تاريخ اصبهان (تاريخ - فارسي)

تأليف : السيد مصلح الدين بن شهاب الدين المهدي الاصبهاني (1415)

* بخط المؤلف في ثلاث مجلدات .

تبصرة المتعلمين في أحكام الدين (فقه - عربي)

تأليف : العلامة الحلبي الحسن بن يوسف بن المطهر (726)

* نسخة من القرن العاشر مخرومة الأول والآخر .

تحرير القواعد المنطقية في شرح الشمسية (منطق - عربي)

تأليف : قطب الدين محمد بن محمد الرازي البويهني (766)

* محمد حسن القمي ، يوم الخميس رابع صفر 1222 للأخ

الأعز الحسين في مدينة كاشان ، مقدمة الكتاب لم تكتب في النسخة .

تحرير المجسطي (فلك - عربي)

تأليف : نصير الدين محمد بن محمد بن الحسن الطوسي (672)

* محرم 1014 .

تذكرة الفقهاء (فقه - عربي)

تأليف : العلامة الحلي الحسن بن يوسف بن المطهر (726)

* محمد نبي ، 13 جمادى الأولى سنة 1123 . من أحكام

الغضب إلى النكاح .

ترجمة مفتاح الفلاح (دعاء - فارسي)

ترجمة : جمال الدين محمد بن الحسين الخوانساري (1125)

* شمس الدين محمد بن هداية الله الأنصاري، سلخ شهر رمضان 1085، نسخة مجدولة جيدة أتم مقابلتها سيف الله ابن سلطان علي

القاري في سنة 1118 .

ترجمة نقد فلسفة دارون (فلسفة - فارسي)

ترجمة : الشيخ مجد الدين بن محمد رضا النجفي الاصبهاني (1403)

الأصل لوالده الشيخ محمد رضا أبي المجد الاصبهاني النجفي .

* أوراق مبعثرة بخط المترجم .

التوحيد (حديث - عربي)

تأليف : الشيخ الصدوق محمد بن علي ابن بابويه القمي (381)

* عبد الحسين بن عناية الله النجفي ، ربيع الآخر 1030 ، نسخة معربة مصححة مجدولة .

جُنة الأمان الواقية وجُنة الإيمان الباقية (دعاء - عربي)

تأليف : الشيخ تقي الدين إبراهيم بن علي الكفعمي (905)

* محمد مقيم بن محمد شفيع ، ليلة الجمعة سلخ محرم

1094 كما في آخر « دعوات الأسماء » للسهروردي المكتوب قبل الكتاب والذي أتم مقابلته على نسختين أبو القاسم بن محمد علي الآصفي في يوم الثلاثاء 12 رجب 1108، وبعد الكتاب كتبت رسالة « محاسبة النفس » للكفعمي أيضا .

* نظام الدين بن صادق التويسركاني، سنة 1082 في

المدرسة الشابورية . النسخة مخرومة الأول .

حاشية تهذيب المنطق (منطق - عربي)

تأليف : نجم الدين عبد الله بن الحسين اليزدي (981)

* الحاج محمد بن علي الجيلاني، أواخر ربيع الأول 1023، نسخة مخرومة الأول .

حاشية روضات الجنات (تراجم - عربي)

تأليف : الشيخ محمد رضا بن محمد حسين أبي المجد الاصبهاني النجفي (1362)

* بخط المؤلف على هامش النسخة المطبوعة سنة 1306

على الحجر ، وقد دونها السيد عبد الحجة البلاغي في رسالة وطبعها بطهران في جمادى الثانية 1368 بعنوان « أعلاط الروضات » .

حاشية الصحيفة السجادية (دعاء - عربي)

تأليف : مير داماد محمد باقر بن محمد الحسيني الأسترآبادي (1041)

* يوم الأربعاء عاشر جمادى الأولى سنة 1065، النسخة

مصححة ماعدا الأوراق الأخيرة.

حاشية شرح ديوان المتنبي للواحدي (أدب - عربي)

تأليف : الشيخ محمد رضا بن محمد حسين أبي المجد الاصبهاني النجفي (1362)

* بخط المؤلف مكتوبة على هوامش النسخة المطبوعة

بالهند سنة 1271 .

حاشية شرح هداية الحكمة (فلسفة - عربي)

تأليف : كمال الدين حسين بن معين الدين المييدي اليزدي (ق 10)

* نقي بن محمد تقي ، يوم الثلاثاء رابع ربيع الأول 1095 .

حل مشكلات الإشارات والتنبيهات (فلسفة - عربي)

تأليف : نصير الدين محمد بن محمد بن الحسن الطوسي (672)

* نسخة من القرن العاشر مصححة مقابلة درس فيها أحد العلماء .

حياة القلوب (سيرة المعصومين - فارسي)

تأليف : المولى محمد باقر بن محمد تقي المجلسي (1110)

* نسخة مخرومة الآخر .

الخلاصة في النحو (ألفية ابن مالك) (نحو - عربي)

نظم : جمال الدين محمد بن عبد الله ابن مالك الطائي الجباني (672)

* نسخة مخرومة الأول والآخر عليها تعاليق كثيرة .

ديوان أبي المجد (شعر - عربي)

نظم : الشيخ محمد رضا بن محمد حسين أبي المجد الاصبهاني النجفي (1362)

* كاظم بن موسى بن الرضا بن جعفر كاشف الغطاء النجفي ، غرة شهر رجب 1345 ، صححه وأضاف عليه أبوالمجد

صاحب الديوان بخطه .

رسالة عملية (فقه - فارسي)

تأليف : ؟

فتوائية في أحكام الطهارة والصلاة .

* نسخة حديثة مخرومة الأول والآخر .

الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية (فقه - عربي)

تأليف : الشهيد الثاني زين الدين بن علي العاملي (966)

* حسين بن محمد التولمي ، 25 جمادى الأولى 1104 ، المجلد الثاني .

رياض السالكين في شرح صحيفة سيد الساجدين (دعاء - عربي)

تأليف : السيد صدر الدين علي بن أحمد المدني الشيرازي (1120)

* محمد حسين بن جعفر بن صادق بن جواد الكلیدار

الكاظمي ، غرة شعبان سنة 1110 . المجلد الأول وهو مخروم الأول .

سؤال وجواب (فقه - فارسي)

تأليف : السيد محمد باقر بن محمد نقي حجة الإسلام الشفتي (1260)

من كتاب الطهارة إلى الوكالة .

* نسخة حديثة .

* النسخة المطبوعة وفي أولها قطعة مخطوطة .

السيف الصنيع على رقاب منكري البديع (أدب - عربي)

تأليف : الشيخ محمد رضا بن محمد حسين أبو المجد الاصبهاني النجفي (1362)

* نسخة جيدة الخط مصححة عليها تقریظ كتبه سماحة

السيد شهاب الدين النجفي المرعشي في 18 شوال سنة

1359 بمدينة قم.

شرائع الإسلام (فقه - عربي)

تأليف : المحقق الحلبي جعفر بن حسن بن يحيى بن سعيد (672)

* حسين بن علي المازندراني القراطقاني ، يوم الثلاثاء غرة رجب 1081 .

شرح ألفية ابن مالك (نحو - عربي)

تأليف : أبي زيد عبد الرحمن بن علي بن صالح المكودي (807)

* نسخة من القرن الثاني عشر مخرومة الآخر .

شرح تشريح الأفلاك (فلك - عربي)

تأليف : ؟

أول النسخة : « فنقول قبل الخوض فيه لابد أن نذكر ما يجب تقديمه » .

* نسخة حديثة الكتابة مخرومة الأول والآخر .

شرح التصريف (تصريف - عربي)

تأليف : سعد الدين مسعود بن عمر التفتازاني (793)

* أحمد بن معصوم ، سنة 980 ، في هوامش النسخة تعاليق كثيرة .

شرح تهذيب المنطق (منطق - فارسي)

تأليف : السيد علي أكبر بن نور الدين حسين الحسيني الطباطبائي اليزدي

شرح ممزوج جيد ، كتبه الشارح حين اشتغاله عند أستاذه مولانا محمد أمين المستوفي .

أوله : « تهذيب منطق حمد واجب الوجود يست كه كليات وجزئيات دلایل

وحدانيت اوست » .

* نسخة مخرومة الآخر .

شرح زيارة الجامعة الكبيرة (زيارة - عربي)

تأليف : الشيخ أحمد بن زين الدين الأحسائي (1241)

* المجلد الأول وهو مصحح .

شرح شواهد البهجة المرضية (أدب - فارسي)

تأليف : نظام الدين بن أحمد الأردبيلي (نحو 1150)

* سنة 1113 ؟ .

شرح الملخص (فلك - عربي)

تأليف : موسى بن محمد بن محمود قاضي زاده الرومي (815)

* نسخة من القرن العاشر عليها تعاليق بعضها بتوقيع

« ملا علي » .

شرح حكمة العين (فلسفة - عربي)

تأليف : ؟

أورد فيه حواشي قطب الدين الشيرازي .

* نسخة من القرن الحادي عشر مخرومة الأول والآخر .

شرح الخطبة التطنجية (أدب - عربي)

تأليف : السيد كاظم بن القاسم الحسيني الرشتي (1259)

* عبد الله بن محمد الحسيني الكدكني الخراساني ، في عصر الشارح . المجلد الثاني من الكتاب .

شرح الشافية (تصريف - عربي)

تأليف : نظام الدين حسن بن محمد القمي النيسابوري (728)

* أحمد الشهر بابكي ، يوم الثلاثاء من شهر رجب 1221 .

شرح قطر الندى (نحو - عربي)

تأليف : جمال الدين عبد الله بن يوسف ابن هشام النحوي (761)

* حسين بن محمد يوسف بيك الخشتي الكاظمي ، يوم

الجمعة 23 شوال 1227 .

شرح كتاب في النحو (نحو - عربي)

تأليف : ؟

شرح ممزوج مختصر .

* من القرن الثامن ، مخروم الأول والآخر وبعده أوراق من حاشية على كتاب نحوي .

شرح هيئت فارسي (فلك - فارسي)

تأليف : ؟

* نسخة مخرومة الأول والآخر .

الصافي في شرح الكافي (حديث - فارسي)

تأليف : المولى خليل بن الغازي القزويني (1089)

* مظفر علي بن غضنفر علي الكاشاني ، رابع عشر ذوالقعدة 1092 . كتاب الجهاد إلى المعيشة .

الصحيفة السجادية (دعاء - عربي)

انشاء : الإمام السجاد علي بن الحسين بن علي بن أبي طالب عليهم السلام

* نسخة مجدولة مخرومة الآخر من القرن الحادي عشر ، ترجمت الأدعية إلى الفارسية بين السطور .

* محمد بن إسماعيل الساكن بالغرّي ، شعبان سنة 1054 . والملحقات بخط محمد رضا بن سلطان أحمد القاري

الخوانساري في سنة 1110 ، وعليها حواش وتصحيحات بعضها من عبدالعالي بن محمد مقيم الخوانساري. وبعد الكتاب كتبت حاشية المولى محسن الفيض الكاشاني على الصحيفة ، كتبها عبد الله بن علي رضا الخوانساري وأتمها في يوم الخميس ثالث محرم 1071 بمدرسة الجدة في اصبهان .

ضياء العالمين في امامة الأئمة المصطفين (عقائد - عربي)

تأليف : أبي الحسن بن محمد طاهر الفتوني النباطي العاملي الاصفهاني المتوفى حدود (1140) .

موسع جدا في مباحث الإمامة وإثبات إمامة الأئمة المعصومين عليهم السلام وبعض أحوال النبي والأئمة الاثني عشر، وهو في فاتحة ومقدمة ومقصدتين وخاتمة وختام ، تم المجلد الأول منه المحتوي على المقدمة في شعبان سنة 1134 .

أوله : « الحمد لله الذي خلق العباد وأمرهم بعبادته ليدخلهم الجنة التي خلقها لهم وأوجب عليهم طلب ما كلفهم به من فنون طاعته » .

* شهر رمضان 1305 . المجلد الأول .

العدالة (فقه - عربي)

تأليف : الشيخ إسماعيل بن محمد باقر الاصبهاني النجفي (1370)

إستدلالي يهتم بأقوال الفقهاء .

أوله : « الحمد لله رب العالمين .. في العدالة التي تترتب عليها أحكام خاصة عند الشارع أقوال مستفادة من كلام الفقهاء » .

* نسختان مخرومتان إحدهما بتصحيح المؤلف .

عدة الداعي ونجاح الساعي (دعاء - عربي)

تأليف : أبي العباس أحمد بن محمد بن فهد الحلبي (841)

* شرف الدين بن فخرالدين الحسيني الأنصاري العاملي ، يوم الأربعاء ثامن شهر محرم سنة 1070 ، نسخة مصححة فيها بلاغات .

الفقه (فقه - عربي)

تأليف : الشيخ مجد الدين بن محمد رضا النجفي الاصبهاني (1403)

كتاب الصلاة والصوم .

* أوراق مبعثرة بخط المؤلف .

فهرس تهذيب الأحكام (فهرس - عربي)

تنظيم : ؟

فهرس لكتب وأبواب «تهذيب الأحكام» للشيخ الطوسي، مع ملخص جيد للأحكام المستفادة من الأحاديث الواردة فيه، وهو في الحقيقة دورة فقهية ملخصة من متون الروايات .

أوله : « فهرست أبواب تهذيب الأحكام في الفقه . . باب الأحداث الموجبة للطهارة وفيه ما يدل على وجوب إعادة الصلاة بوقوع النوم » .

* محمد بن مير حمزة الحسيني ، يوم الثلاثاء من الأسبوع الثاني من شعبان سنة 1254 .

القوانين المحكمة (أصول الفقه - عربي)

تأليف : ميرزا أبو القاسم بن الحسن الجيلاني القمي (1231)

* مرتضى بن ملا محمد الفروشاني الاصبهاني ، غرة

جمادى الثانية 1275 باصبهان .

الكافي (حديث - عربي)

تأليف : ثقة الإسلام محمد بن يعقوب الكليني (328)

ص: 236

* من كتاب الإيمان والكفر إلى العشرة ، نسخة مصححة

عليها تعاليق .

* من القرن الحادي عشر . كتاب الصلاة والزكاة .

* محمد حسين بن الحسين الجلبيري من قرى اصبهان

(على الورقة الأولى) ، من كتاب الطهارة إلى المعيشة ، نسخة مجدولة مصححة .

كشف المراد في شرح تجريد الاعتقاد (كلام - عربي)

تأليف : العلامة الحلبي الحسن بن يوسف بن المطهر (726)

* نسخة من القرن الحادي عشر ، عليها وقفية بامضاء العلامة المولى محمد باقر المجلسي .

كفاية الأصول (أصول الفقه - عربي)

تأليف : المولى محمد كاظم بن حسين الآخوند الخراساني (1329)

* النسخة المطبوعة على الحجر سنة 1321 وعليها تعاليق قليلة من الشيخ إسماعيل بن محمد باقر النجفي الاصبهاني بخطه .

كفاية المقتصد (المعتقد) (فقه - عربي)

تأليف : المولى محمد باقر بن محمد مؤمن المحقق السبزواري (1090)

* محمد هادي بن إبراهيم الخواتون آبادي ، سنة 1105 . المجلد الأول .

گل گلشن (شعر - فارسي)

تأليف : الشيخ مجد الدين بن محمد رضا النجفي الاصبهاني (1403)

* بخط المؤلف .

مجد البيان في تفسير القرآن (تفسير - عربي)

تأليف : الشيخ محمد حسين بن محمد باقر النجفي الاصبهاني (1308)

تفسير موسع يتعرض المؤلف فيه الى مباحث كثيرة دينية وفلسفية وطبيعية وأدبية وتاريخية، كتب منه الى قوله تعالى « الذي جعل لكم الأرض فراشاً » [سورة البقرة : 22] ولم يوفق للاستمرار فيه ، وله إثنتا عشرة مقدمة مهمة في فضل القرآن الكريم وتاريخه وكيفية نزوله وآداب التلاوة وما الى ذلك .

لم يسمه المؤلف باسم خاص ، وإنما سمي بما ذكر في طبعته الأخيرة .

أوله : « الحمد لله الذي أنزل على عبده الكتاب نورا لا تطفأ مصابيحہ وسراجا لا يخبأ توقده وبحرا لا يدرك قعره ومنهاجا لا يضل نهجه » .

* بخط المؤلف .

* كتبت على نسخة المؤلف .

مجموعة (متفرقة - عربي)

جمع : الشيخ إسماعيل بن محمد باقر النجفي الاصبهاني (1370)

فيها فوائد مختلفة وأحاديث وأشعار وإجازات بعض العلماء ، جمعت من دون ترتيب خاص وبعضها فارسي .

* بخط المؤلف .

مجموعة :

1 - الفوائد الرجالية (رجال - عربي)

تأليف : السيد محمد مهدي بن المرتضى بحر العلوم النجفي (1212)

2 - حاشية خلاصة الأقوال (رجال - عربي)

تأليف : الشهيد الثاني زين الدين بن علي العاملي (966)

* من القرن الثاني عشر والكتاب الثاني مخروم الآخر . بين الكتابين جمعت إجازات كتبت للسيد محمد مهدي بحر العلوم وغيره .

ص : 238

مجموعة فيها :

1 - مسائل العلوم (متفرقات - عربي)

تأليف : الشيخ مجد الدين بن محمد رضا النجفي الاصبهاني (1403)

2- المختار من القصائد والأشعار (شعر - عربي)

تأليف : الشيخ مجد الدين بن محمد رضا النجفي الاصبهاني

* بخط المؤلف .

مجموعة فيها :

1 - كشف الريبة عن أحكام الغيبة (أخلاق - عربي)

تأليف : الشهيد الثاني زين الدين بن علي العاملي (966)

2- صيغ النكاح (فقه - فارسي)

تأليف : المولى محمد باقر بن محمد تقي المجلسي (1110)

3- الاعتقادات (عقائد - عربي)

تأليف : الشيخ الصدوق محمد بن علي ابن بابويه القمي (381)

4- مصباح الشريعة (حديث - عربي)

منسوب إلى : الإمام الصادق جعفر بن محمد عليه السلام

5- الاعتقادات (عقائد - عربي)

تأليف : المولى محمد باقر بن محمد تقي المجلسي

6- الرضاع (فقه - فارسي)

تأليف : المولى محمد باقر بن محمد تقي المجلسي

7- شرح حديث همام (حديث - فارسي)

تأليف : المولى محمد تقي بن مقصود علي المجلسي

8 - الأحاديث القدسية (حديث - عربي)

منسوبة إلى : الإمام علي بن أبي طالب عليه السلام

* يوم الثلاثاء 26 شوال 1096 (آخر اعتقادات الصدوق) .

مجموعة فيها :

1 - التذكرة (نحو - عربي)

تأليف : الحاج كريم خان بن إبراهيم الكرمانى (1288)

2 - شرح شواهد التذكرة (أدب - فارسي وعربي)

تأليف : السيد محمد باقر بن محمد جعفر الشريف الطباطبائي

شرح الشواهد الشعرية « للتذكرة » بالعربية على الأكثر ثم ترجمها الشارح إلى الفارسية ، وهي على ترتيب أبواب الأصل . تم في الخامس عشر من شوال سنة 1281 .

أوله : « الحمد لله رب العالمين . . اني لما رأيت أنه أشرق ضياء التذكرة في إيضاح المسائل النحوية التي لم يكشف إلى الآن لثامها » .

* كاظم بن حسن بن كاظم الحسيني الرشتي ، الكتاب الأول في يوم الأربعاء 18 رجب 1296 والكتاب الثاني في 29 محرم 1292 .

مجموعة فيها :

1 - رساله يوحنا الذمي (عقائد - فارسي)

تأليف : ؟

2 - الرجعة (عقائد - فارسي)

تأليف : ؟

ص : 240

شرح المؤلف في رسالته هذه عشرين آية قرآنية وعشرين حديثاً مأثورة وردت في رجعة الأئمة المعصومين عليهم السلام .
أوله: « . . وچونکه این کلام کیمیای مخدومان غریب چنانکه در مسامع اکثر انام حتی بعضی از علماء وفضلاء غریب می نماید » .

3 - ملحة الإمام الصادق عليه السلام (حديث - عربي)

تأليف : ؟

أوله: « خبر الملحة المروية . . رواه أبو بصير قال حضرت مجلس الإمام أبي عبدالله جعفر بن محمد الصادق عليه السلام » .

4 - القانونچه (طب - عربي)

تأليف : القاضي محمود بن محمد الجغميني (ق 9)

5 - كشف المدارك (فقه - عربي)

تأليف : المولى محمد رفيع بن رفيع الجيلاني الاصبهاني (ق 13)

حاشية استدلالية على كتاب « مدارك الأحكام » للسيد محمد العاملي ، وفي النسخة قطعة من كتاب الصلاة .

* الرسالتان الأوليان كتبتا سنة 1264 والرسالتان الثالثة والرابعة مخرومتا الآخر والكتاب الخامس مخروم الأول والآخر .

مجموعة فيها :

1 - تحقيق كلمة التوحيد والشهادة (فلسفة - عربي)

تأليف : أحمد بن محمد الجندي

مباحث فلسفية حول كلمة التوحيد والشهادة « لا إله إلا الله » ، وهي في مقدمة وثلاثة مقاصد فيها أبحاث .

أوله : « يا هادي السالكين في مسالك التوحيد يا سامع مناجاة المستغرقين في

ص: 241

بحر التوحيد يا من بيده فتح باب كل شيء .» .

2 - حاشية أنوار التنزيل (تفسير - عربي)

تأليف : بهاء الدين محمد بن الحسين العاملي (1030)

* الكتاب الأول من القرن التاسع ، والثاني من القرن العاشر وهو مخروم الآخر . وفي المجموعة أوراق مبعثرة من كتب شتى .

مجموعة فيها :

1 - معرفة التقويم (تقويم - فارسي)

تأليف : إسحاق بن يوسف المنجم الجيلاني

2 - العوامل (نحو - عربي)

تأليف : المولى محسن بن محمد طاهر القزويني (ق 12)

* محمد حسن بن خواجه علي الجيلاني ، الرسالة الأولى

في سابع شهر رمضان 1246 والثانية في يوم الثلاثاء 11 جمادى الثانية 1245 .

مجموعة فيها :

1 - الفوائد الضيائية بحل مشكلات الكافية (نحو - عربي)

تأليف : نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي (898)

2 - شرح الكافية (نحو - فارسي)

تأليف : ؟

شرح ممزوج متوسط .

أوله : « الكلمة لفظ وضع لمعنى مفرد معنى كلمه در اصل لغت يك سخن است » .

ص : 242

3 - الجمل في النحو (نحو - عربي)

تأليف : الشيخ عبد القاهر بن عبد الرحمن الجرجاني (471)

متن مختصر في القواعد النحوية وضع للمبتدئين ، وهو في خمسة فصول : المقدمات ، عوامل الأفعال ، عوامل الحروف ، عوامل الأسماء ، أشياء منفردة . اسم الجرجاني مصرح به في المقدمة .

أوله : « الحمد لله حمد الشاكرين . . هذه جمل رتبها ترتيبا قريب المتناول وضمنتها جميع العوامل تهذب ذهن المبتدي » .

4 - العوامل المائة (نحو - عربي)

تأليف : الشيخ عبد القاهر بن عبد الرحمن الجرجاني

هي الرسالة المعروفة المتداولة بين الطلبة .

* أوراق مبعثرة جمعت من عدة نسخ مخرومة .

محضر الشهود في رد اليهود (عقائد - فارسي)

تأليف : الحاج بابا بن محمد إسماعيل القزويني اليزدي (ق 13)

* حسن بن عبد المجيد الحسيني الاصبهاني الشهير بسادات قاضي عسكري، يوم الأربعاء 13 ربيع الآخر 1268 .

مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول عليهم السلام (حديث - عربي)

تأليف : المولى محمد باقر بن محمد تقي المجلسي (1110)

* قطعة من قسم « أصول الكافي » مخرومة الأول والآخر .

المشاعر (فلسفة - عربي)

تأليف : صدر الدين محمد بن إبراهيم الشيرازي (1050)

* علي محمد ، سنة 1232 ، كتب على نسخة الآقا محمد

البيد آبادي .

مفرح الروح ومفتح الفتوح (طب - فارسي)

تأليف : فتح الله بن محمد رضا المرعشي التستري

في آداب النكاح وما يتعلق به من الأدعية والأدوية ودور الحمل ونشأة الطفل قبل ولادته وبعده ، تم تأليفه في غرة ذي الحجة سنة 1254 ، وهو في أربعة مراحل هي :

مرحلة اول : در حل مربوط .

مرحلة دوم : در اعانت بر حمل .

مرحلة سوم : در محافظت جنين ومنع سقط وسهولت ولادت .

مرحلة چهارم : در محافظت أولاد وفوايد ديگر .

أوله: « فتح مهمات بحمد قاضي الحاجات وحل مشكلات بصلوات بر سيد كاينات وسلام بر آل آن خلاصه موجودات است » .

* ثاني شهر صفر 1255 .

مقتل الحسين عليه السلام (سيرة المعصومين - عربي)

تأليف : أبي مخنف لوط بن يحيى الأزدي (157)

النسخة المعروفة غير المعتمدة .

* محمد حسن بن عبد الرسول الحسيني الخودروي ، ثامن ذي الحجة 1304 .

من لا يحضره الفقيه (حديث - عربي)

تأليف : الشيخ الصدوق محمد بن علي ابن بابويه القمي (381)

* عيد بن الحسين بن عبد الله بن القاسم النجفي ، ثاني شهر رمضان 1044 في النجف الأشرف . نسخة مصححة عليها تعاليق، وفي آخر الجزء الأول منها انهاء كتبه محمد بن علي البنائي لكاتب النسخة في عاشر شوال 1044 ، وفي آخر الجزء الثاني منها بلاغ كتبه له عيسى بن محمد في شهر رمضان 1044 .

المنتخب وجمع المراثي والخطب (سيرة المعصومين - عربي)

تأليف : الشيخ فخر الدين بن محمد علي الطريحي (1078)

* محمود بن عز الدين الطريحي النجفي المسلمي العزيمي ، خامس شعبان 1088 .

منهج الصادقين في إلزام المخالفين (تفسير - فارسي)

تأليف : المولى فتح الله بن شكر الله الكاشاني (988)

* من القرن الحادي عشر وعليها وقفية بتاريخ ثالث رجب 1101 . المجلد الثاني من خمس مجلدات .

نجعة المرتاد في شرح نجاة العباد (فقه - عربي)

تأليف : الشيخ محمد رضا بن محمد حسين أبي المجد الاصبهاني النجفي (1362)

* نسخة جيدة في أولها إجازة السيد حسن الصدر الكاظمي

للمؤلف كتبها في ليلة السبت 14 ذي القعدة 1333 .

النوافج والروزنامج (متفرقه - عربي)

تأليف : الشيخ محمد رضا بن محمد حسين أبي المجد الاصبهاني النجفي (1362)

* بخط المؤلف .

نهاية الوصول إلى علم الأصول (أصول الفقه - عربي)

تأليف : العلامة الحلبي الحسن بن يوسف ابن المطهر (726)

* نسخة من القرن الثاني عشر مخرومة الآخر .

وفاء الوفا بأخبار دار المصطفى (جغرافيا - عربي)

تأليف : نور الدين علي بن أحمد السمهودي (911)

* يوم الأربعاء ثامن جمادى الأولى سنة 1060 ، تم مقابلتها

في حادي عشر محرم سنة 1061 . نسخة مخرومة الأول .

وقاية الأذهان والألباب ولباب أصول السنة والكتاب (أصول الفقه - عربي)

تأليف : الشيخ محمد رضا بن محمد حسين أبي المجد الاصبهاني النجفي (1362)

مسائل أصولية درّس المؤلف فيها وكتبها في قصاصات ثم رتبها في هذا الكتاب ، كثير منها مستفاد من أبحاث أساتذته وخاصة أبحاث السيد محمد الفشاركي الاصبهاني ، وجملة منها توصل اليها بفكره وتحقيقه ، وفيه نقولات عن بعض الأعلام مع المناقشة فيها . تم تأليفه في 14 جمادى الثانية سنة 1346 .

أوله : « أما بعد حمد الله الذي جعل الحمد أول كتابه وآخر دعوى ساكني دار ثوابه والصلاة على محمد وآله الطاهرين من ولده والصالحين من أصحابه » .

* قطعة بخط المؤلف وأوراق منها بخط كاتب آخر .

اليواقيت الحسان في تفسير سورة الرحمن (تفسير - عربي)

تأليف : الشيخ مجد الدين بن محمد رضا النجفي الاصبهاني (1403)

تفسير مختصر يهتم المؤلف فيه بنقل آراء بعض المفسرين ويتصدى خاصة لبيان السرفي تكرار آية الآلاء ، كتبه لسؤال بعض الأخوان وقدم له مقدمة في إعجاز القرآن الكريم . بلغ فيه الى آية « سنفرغ لكم أيها الثقلان » ولم يتمه .

أوله : « الحمد لله بارئ النسم وخالق العالم الذي أوجدنا من كتم العدم والصلاة والسلام على المنقذ الأعظم » .

* نسخة بخط المؤلف .

رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم *** 178، 186، 190، 193، 194، 196، 219، 223

امير المؤمنين عليه السلام *** 13، 14، 34، 70، 178، 190، 240

فاطمه زهراء عليها السلام *** 190

امام حسن مجتبی عليه السلام *** 186

امام حسين عليه السلام *** 16، 95، 155، 186، 187، 190، 196

امام سجاد عليه السلام *** 234

امام صادق عليه السلام *** 219، 239، 241

امامين كاظمين عليهما السلام *** 190

امام على بن موسى الرضا عليه السلام *** 16، 186، 190، 201

امامين عسكريين عليهما السلام *** 190

امام مهدي (عج) *** 149، 198

زينب كبرى عليها السلام *** 190

ابوالفضل العباس عليه السلام *** 58، 185

رقيه خاتون عليها السلام *** 190

داود عليه السلام *** 194

***

آل آقا « حكمت » *** 159

ابراهيم بن محمد بن سفيان *** 217

ابراهيم قزوینی *** 87

ابن البطريق *** 218

ابن فهد الحلبي *** 218

ابو احمد الجلودي *** 217

ص: 247

ابو بكر محمد بن علي *** 217

ابو تراب موسى خوانسارى نجفى *** 50

ابو الحسن اصفهاني *** 123، 125

ابو الحسن بن محمد طاهر الفتونى النباطى العاملى الاصفهاني *** 235

ابو الحسن مهدوى *** 83

ابو الحسين مسلم بن الحجاج *** 217

ابو زيد عبد الرحمن بن علي بن صالح المكودي *** 232

ابو العباس أحمد بن محمد بن فهد الحلبي ***

236

ابو عبدالله محمد الفراوي *** 217

ابو عبدالله المفيد *** 218

ابو علي بن المذهب *** 217

ابو القاسم بن الحسن الجيلاني القمي *** 236

ابو القاسم بن محمد علي الأصفى *** 229

ابو القاسم حسيني دهكردى *** 50

ابو مخنف لوط بن يحيى الأزدي *** 244

ابو الهيثم محمد بن مكّي *** 217

احمد بن جعفر بن حمدان *** 218

احمد بن زين الدين الأحسائي *** 233

احمد بن عبدالله خوانسارى *** 19

احمد بن محمد الجندي *** 241

احمد بن معصوم *** 232

احمد بهبهانی *** 13

احمد حسینی اشکوری *** 10، 31، 106، 134، 178، 224

احمد حسینی زنجانی *** 96، 111

احمد الشهر بابکی *** 234

احمد موسوی خوانساری « آية الله حاج سيد » *** 96

احمد مهديان *** 130

ص: 248

احمد ميرزا عضد الدولة *** 34

احمد النراقي *** 216

استادى « حاج شيخ رضا » *** 26، 105، 106، 108، 111، 133، 175

إسحاق بن يوسف المنجم الجيلاني *** 242

اسماعيل صدر *** 50

اسماعيل غروى *** 130

اسماعيل هاشمى طالخونچه اى *** 130

اللّه وردى بيك *** 13، 14

أمان اللّه قودجانى *** 156

بابا بن محمد إسماعيل القزويني اليزدي ***

243

باقر البهاري الهمداني *** 216

بحر العلوم *** 80، 105، 216، 217

بديع الزمان فروزانفر *** 158

بهائى « شيخ » *** 129

بهاء الدين محمد بن الحسين العاملي *** 242

بهجت خانم *** 112

بيگم صاحب *** 57

تاج الدوله طاووس خانم اصفهانیه *** 33

تقى الدين إبراهيم بن علي الكفعمي *** 229

تقى نجفى *** 112

جابری *** 53

جامی *** 156

جعفر بن حسن بن یحیی بن سعید الحلبي *** 232

جعفر بن محمد بن قولویه *** 218

جعفر جعفری لنگرودی *** 158

جعفر حلی *** 82، 88

جعفر کاشف الغطاء *** 15، 30، 43، 174

جعفر النجفي *** 217

ص: 249

جلال الدين فرزند آية الله آقا نجفى ***

112، 73

جلال الدين محدث أرموى *** 158

جمال الدين عبد الله بن يوسف ابن هشام النحوي *** 234

جمال الدين محمد بن الحسين الخوانساري ***

228

جمال الدين محمد بن عبد الله ابن مالك الطائي الجبالي *** 230

جمال الدين نجفى اصفهاني « آية الله حاج شيخ » *** 57

جواد بلاغى *** 104

حاجيه خانم زوجه مرحوم آقا جمال الدين چهارسوقى *** 58

حبيب الله رشتى *** 70، 66

حبيب الله عراقى *** 88

حبيب الله فضائلى *** 180

حبيب الله نير *** 113

الحسن ابن ابى الحسين الفارسي *** 218

حسن ابن شيخ جعفر كاشف الغطاء *** 44

حسن بن عبد المجيد الحسيني الاصبهاني الشهير بسادات قاضي عسكري *** 243

حسن بن على حسيني معروف به مدرس *** 20

حسن بن محمد معصوم رضوى مشهدى *** 20

حسن بن يوسف *** 218

حسن بن يوسف بن المطهر حلى *** 245، 237، 228، 227، 226

حسن تقى زاده *** 158

حسن حسینی *** 130

حسن خان جابری انصاری *** 48، 60، 114

الحسن الدرېي *** 217

حسن ديانى نجف آبادى *** 130

حسن الصدر العاملي الكاظمي *** 26، 90، 91، 92، 93، 94، 106، 216، 245

حسن فقيه امامى *** 130

حسين بن علي المازندراني القراطقاني *** 232

حسين بن محمد التولمي *** 231

ص: 250

حسین بن محمد یوسف بیک الخشتی کاظمی *** 234

حسین بن مهدی حلی قزوینی *** 90

حسین خوانساری *** 20، 143

حسینعلی بن نوروز علی توپسرکانی اصفهانی *** 20

حسینعلی راشد یزدی *** 158

حسینعلی منتظری « آیه الله حاج شیخ » *** 130

حسینقلی همدانی *** 88، 216

حسین نجفی *** 145

حسین نوری *** 88، 90، 216

حسین ورنامخواستی لنجانی اصفهانی *** 20

حکمت آل آقا *** 158

حیدر علی جبل عاملی *** 130

حیدر علی محقق *** 96، 145

خانم نجفی *** 112

خلیل بن الغازی القزوینی *** 234

خلیل کمره ای *** 96

داود ابن میرزا محمد مهدی شهید اصفهانی خراسانی *** 20

راضی نجفی *** 66

ریاب بیگم *** 79، 87

رحمت الله فشارکی *** 130

رحیم ارباب *** 120

رزين بن معاوية الاندلسي *** 218

رضا مدني كاشاني « آية الله حاج آقا » ***

96

رضا همداني *** 88

رضي الدين طاووس *** 217

رفيع الدين محمد بن فتح الله الواعظ القزويني *** 225

روح الله موسوي خميني « آية الله امام سيد » *** 96

ريحان الله بن جعفر الكشفي البروجردي ***

226

ص: 251

زين الدين بن علي العاملي *** 231، 238، 239

زين العابدين ذو المجدين *** 158

سعد الدين مسعود بن عمر التفتازاني *** 232

سلطان محمد ميرزا سيف الدوله *** 33

السهروردي *** 229

سيف الله ابن سلطان علي القاري *** 228

شجاع الدين ابن قطان *** 106

شجاع الدين عالم دينى ابراهيم آباد *** 107

شرف الدين بن فخرالدين الحسيني الأنصاري العاملي *** 236

شمس الدين محمد بن هداية الله الأنصاري *** 228

شهاب الدين حسينى مرعشى نجفى « آية الله سيد » *** 22، 96، 101، 166، 167،

170، 171، 172، 175، 216، 217، 232

شهربانو *** 30

صدر الدين عاملى *** 65، 79، 80

صدر الدين علي بن أحمد المدني الشيرازي ***

231

صدر الدين فرزند آقا سيد ابو جعفر خادم الشريعة *** 79

صدر الدين محمد بن إبراهيم الشيرازي *** 243

صدقى جميل زهاوى *** 107

صمد اسماعيل زاده *** 10

ضياء الدين عراقى « آية الله شيخ » ***

طاووس خانم *** 34

الطوسي « شيخ الطائفة » *** 218، 236

طهرانی « آغا بزرگ » *** 25، 30، 51، 77، 126

ظل السلطان *** 54

عباس ایزدی نجف آبادی *** 130

عباس عبیری *** 57

عباسعلی ادیب اصفهانی *** 96، 129

عباس قمی *** 17، 44، 67، 74، 80

ص: 252

عباس كاشف الغطاء *** 50

عبدالله بن علي رضا الخوانساري *** 235

عبدالله بن محمد الحسيني الكدكني الخراساني *** 233

عبدالله بن المنصور الباقلائي *** 218

عبدالله تسترى *** 129

عبدالله مجتهدى تبريزى *** 97

عبد الجواد بن محمد على بن احمد تونى اصفهانى خراسانى *** 21

عبد الحجّة البلاغي *** 229

عبد الحسين بن عناية الله النجفي *** 228

عبد الحسين زرّين كوب *** 158

عبد الرحمن بن احمد بن حنبل *** 218

عبد الرحمن عن زيد *** 219

عبد الرحيم فضيلتى *** 130

عبد العالي بن علي *** 218

عبد العالي بن محمد مقيم الخوانساري *** 235

عبد على بن اميد على رشتى *** 80

عبد الغافر الفارسي *** 217

عبد القاهر بن عبد الرحمن الجرجاني *** 243

عبد الكريم حائرى يزدى « آية الله مؤسس حاج شيخ » *** 95, 96, 98, 99, 120

عبد الكريم شيرازى *** 16

عبد المنعم ابن عبد ربه *** 106

عزت اللّٰه اصغرى *** 112

عزت الشريعة *** 111

عز الدين نجفى *** 97، 111

عطاء اللّٰه فقيه امامى *** 111

على ابن الشيخ عباس ابن الشيخ حسن صاحب انوار الفقاهة *** 59

على أكبر بن نور الدين حسين الحسني الطباطبائي اليزدي *** 232

على بن ابراهيم *** 218

ص: 253

علی بن الخازن *** 218

علی بن عبدالعالی الکرکی *** 218

علی بن محمد رضا کاشف الغطاء *** 50

علی بن محمد الواسطي *** 217

علی بن هلال الجزائري *** 218

علی بهبهانی *** 157

علی الحائري *** 226

علی شمس تویسرکانی *** 130

علی طباطبائی حائري *** 16

علی علامه فانی اصفهانی « آية الله حاج سيد » *** 97، 112

علی قاریوز آبادی زنجانی *** 21

علی مدرس یزدی *** 120

علی مستوفی انصاری *** 60

علی مشفقى *** 130

علی مظاهری *** 150

علی نقی نقوی لکهنوی هندی *** 97

عماد الدین ابی الصمصام ذی الفقار الحسني *** 218

عید بن الحسین بن عبد الله بن القاسم النجفي *** 244

عیسی بن محمد *** 244

عیسی الحسینی الفراهانی *** 225

غلامعلی حاجی نجف آبادی *** 156

فاضل سیوری *** 106

فاطمه خانم *** 55

فتح الله بن رجبعلى بن محمد صالح بن محمد شاردى قزوینی *** 21

فتح الله بن شكر الله الكاشاني *** 245

فتح الله بن محمد رضا المرعشي التستري ***

244

فتح الله شریعت نمازی اصفهانی « شیخ الشریعة » *** 50، 88، 90، 216، 218

فتحعلی سلطان آبادی *** 80، 81

ص: 254

فتحعلی شاه *** 33، 225

فخر الدین بن محمد علی الطریحی *** 245

فخر المحققین *** 219

فرج الله درّی *** 156

فرح میرزا تیر الدوله *** 34

فرهاد « دکتّر » *** 158، 160

فشارکی « آیه الله حاج شیخ محمد حسین » *** 70، 71

فضل الله اعتمادی متخلص به «برنا» *** 37، 61، 150، 202

فضل الله بن ضیاء الدین تجویدی *** 130

فضل الله الراوندی *** 218

قاسم کاظمینی *** 131

قدرت الله هاتقی *** 150

قطب الدین الرازی *** 218

قطب الدین الشیرازی *** 233

قطب راوندی *** 193

کاشف الغطاء *** 32، 57، 80

کاظم بن حسن بن کاظم الحسینی الرشتی *** 240

کاظم بن القاسم الحسینی الرشتی *** 233

کاظم بن موسی بن الرضا بن جعفر کاشف الغطاء النجفی *** 230

کاظم معزی *** 158

کریم خان بن ابراهیم الکرمانی *** 240

کمال الدین حسین بن معین الدین المیبدی الیزدی *** 230

کمال الدین نور بخش دهکردی *** 158

گزی *** 34

گوهرشاد بیگم *** 14

مجتبی موسوی درچه ای *** 131

مجتبی میر محمد صادقی *** 149

مجد الدین بن محمد رضا النجفی الاصبهانی « آیه الله حاج شیخ » *** 10، 97، 105، 111،

ص: 255

117، 126، 128، 138، 139، 140، 141، 143، 149، 150، 151، 156، 162، 166، 168، 170، 174، 180، 205، 216،
218، 228، 236، 237، 239، 246

محسن اعرجى كاظمى *** 16، 25

محسن امين *** 48

محسن بن محمد طاهر القزويني *** 242

محسن صدر الأشراف *** 158

محسن الفيض الكاشاني *** 21، 235

محسنى دماوندى *** 156

محمد ابراهيم كلباسى *** 33

محمد ابن مير محمد حسين شهرستاني حائرى ***

21

محمد احمد آبادى طيب زاده *** 70

محمد اسماعيل نجفى اصفهانى « آية الله حاج شيخ » *** 58، 226، 235، 237، 238

محمد اكمل « والد الوحيد » *** 217، 218

محمد امامى خاتون آبادى اصفهانى نجفى ***

111، 119

محمد أمين المستوفي *** 232

محمد اندرمانى طهرانى *** 80

محمد باقر احمدى *** 130

محمد باقر الفت *** 31، 34، 49، 53، 59، 73

محمد باقر بن محمد تقي المجلسي *** 217، 218، 227، 230، 239، 243

محمد باقر بن محمد جعفر الشریف الطباطبائي *** 240

محمد باقر بن محمد الحسيني الأسترآبادي ***

229

محمد باقر بن محمد مؤمن المحقق السبزواري *** 158، 237

محمد باقر بهاری همدانی *** 90

محمد باقر چهارسوقی خوانساری اصفهانی ***

19، 35

محمد باقر حجة الاسلام شفتی *** 33، 44، 53، 79، 218، 231

محمد باقر الخوانساري *** 218

محمد باقر الداماد *** 218

محمد باقر فشارکی *** 50

ص: 256

محمد باقر كتابي *** 57، 128، 168

محمد باقر كمره اي *** 96

محمد باقر موحد ابطحي *** 130

محمد باقر نجفي اصفهاني « آية الله حاج شيخ » *** 9، 30، 34، 41، 43،

44، 45، 47، 48، 52، 55، 65، 72، 81، 182، 217

محمد بن اسماعيل البخاري *** 217

محمد بن اسماعيل الساكن بالغري *** 234

محمد بن شهر آشوب *** 217

محمد بن علي ابن بابويه القمي الصدوق ***

193، 228، 239، 244

محمد بن علي البنائي *** 244

محمد بن علي بن حيدر الموسوي العاملي ***

227

محمد بن علي الجيلاني *** 229

محمد بن محمد علي بن محمد شفيع خراساني طهراني نجفي *** 21

محمد بن مكّي *** 218

محمد بن مهدي حلي قزويني *** 90

محمد بن مير حمزة الحسيني *** 236

محمد بن يعقوب الكليني *** 108، 218، 236

محمد بن يوسف *** 217

محمد البيد آبادي *** 243

محمد تقی آقا نجفی اصفهانی « آية الله حاج شيخ » *** 71، 55

محمد تقی بن حسینعلی هروی اصفهانی حائری ***

19

محمد تقی بن مقصود علی المجلسي *** 240

محمد تقی الجرفادقانی *** 217

محمد تقی رازی نجفی اصفهانی « آية الله حاج شيخ » *** 9، 11، 13، 14، 16، 17، 18،

19، 20، 21، 27، 30، 32، 34، 35، 36، 38، 43، 48، 69، 112، 137، 180، 217

محمد تقی گلپایگانی *** 19

محمد تقی مجلسی اصفهانی *** 130، 196

محمد تقی موسوی شفتی *** 130، 185، 201

ص: 257

محمد جواد صدر عاملي *** 73

محمد حسن بن خواجه علي الجيلاني *** 242

محمد حسن بن عبد الرسول الحسيني الخودروقي *** 244

محمد حسن بن محمد تقى مستجاب الدعوة خواجهانى اصفهانى *** 19

محمد حسن حسيني ميزاي بزرگ شيرازى « آية الله مجدد » *** 17، 20، 46، 66، 107

محمد حسن القمي *** 228

محمد حسن نجفى « صاحب جواهر » *** 44

محمد حسن نجفى زاده *** 112

محمد حسين نجفى اصفهانى « آية الله حاج شيخ » *** 10، 56، 63، 65، 66، 72، 73،

78، 79، 80، 87، 111، 112، 127، 238

محمد حسين بن جعفر بن صادق بن جواد الكلیدار الكاظمي *** 231

محمد حسين بن الحسين الجلبريني *** 237

محمد حسين بن محمد اسماعيل متخلص به ضياء *** 36

محمد حسين رازى اصفهانى حائرى « صاحب فصول » *** 13، 20، 71، 81، 88، 134

محمد حسين فاضل كوهانى *** 156

محمد حسين كاشف الغطاء *** 89

محمد حسين نائينى *** 50، 74

محمد رازى « حاج شيخ » *** 127

محمد رحيم بيك استاجلو *** 13، 14

محمد رحيم شيخ الاسلام *** 55

محمد رضا بن سلطان أحمد القاري الخوانساري *** 234

محمد رضا بن محمد حسين أبي المجد الاصبهاني النجفي « آية الله » *** 10، 25، 48،

59، 73، 79، 81، 85، 87، 89، 91، 92، 93، 94، 98، 99، 103، 109، 110، 113، 119، 120، 123، 126، 127، 128، 133،
143، 155، 174، 178، 216، 218، 226، 228، 229، 230، 231، 245، 246

محمد رضا حسيني جلالى *** 104، 119

محمد رضا طبسى نجفى *** 96

محمد رضا گلپایگانی « آية الله حاج سيد » *** 96، 100

ص: 258

محمد رضا مداح الحسيني *** 130

محمد رضا نجفی « مهندس » *** 143

محمد رفيع بن رفيع الجيلاني الاصبهاني *** 241

محمد شاه *** 34

محمد صادق بن مهدي موسى خوانساری *** 20

محمد صادق خاتون آبادی *** 120

محمد طهرانی نجفی « شیخ » *** 30

محمد العاملي *** 241

محمد علی آقائی *** 130

محمد علی ابن وحید بهبهانی *** 14

محمد علی اوردبادی غروی *** 97

محمد علی بن محمد شفیع خراسانی طهرانی ***

13

محمد علی ترک *** 66

محمد علی مدرس تبریزی *** 97

محمد علی معروف به آقا مجتهد *** 79، 80

محمد علی معلم حبیب آبادی *** 119، 126

محمد علی موسوی درچه ای *** 131

محمد علی نجفی اصفهانی « آية الله حاج شيخ » *** 56، 80، 128، 129

محمد فشارکی اصفهانی « آية الله سيد » ***

88، 246

محمد فقيه احمد آبادی *** 131

محمد القزويني *** 216

محمد كاظم آخوند خراسانی *** 88، 237

محمد كاظم يزدي « صاحب عروة الوثقى » ***

88، 66، 50

محمد مشكاة *** 158

محمد مقيم بن محمد شفيح *** 229

محمد مهدي بحر العلوم طباطبائي *** 15، 238

محمد ميرزا فرزند فتحعلي شاه قاجار *** 33

محمد نبي *** 228

ص: 259

محمد نجف آبادی *** 120

محمد نجفی « دکتر » *** 144

محمد هادي بن إبراهيم الخواتون آبادي ***

237

محمد هادی صدر العلماء *** 142، 143، 155

محمود امام جمعه زاده خوراسگانی *** 131

محمود بن عز الدين الطريحي النجفي المسلمي العزيزي *** 245

محمود بن محمد الجغميني *** 241

محمود شبستری *** 134

محمود شهابی *** 158، 159

محمود میرهندي *** 196

محمود نجم آبادی *** 159

مخدره آغا بی بی *** 79

مداح زاده *** 206

مدرس خیابانی تبریزی *** 25، 108

مرتضی انصاری « شیخ اعظم » *** 22، 44، 45، 46، 53، 60، 77، 81، 107، 216

مرتضی بن علی اکبر هاشمی *** 131

مرتضی بن ملا محمد الفروشانی الاصبهانی ***

236

مرتضی تمنائی *** 131

مرتضی شفیعی *** 131

مرتضی کشمیری *** 88، 90

مرتضی مقتدائی *** 131

مریم خاتون گرجی *** 33، 34

مسیح تهرانی قمی *** 80، 81

مصطفی تبریزی *** 95، 104

مصطفی صفائی حسینی خوانساری « آية الله سيد » *** 97

مصطفی کاشانی *** 50

مصطفی مهدوی هرستانی « آية الله سيد » ***

126، 97

مظفر علي بن غضنفر علي الكاشاني *** 234

ص: 260

مظفر کاظمینی *** 131

معتمد الدوله منوچهرخان گرجی *** 34

منیر الدین بروجردی *** 50، 120

موحد ابطحی « سید حجة » *** 32، 128

موسی بن محمد بن محمود قاضی زاده الرومی ***

233

موسی نجفی *** 56، 57

مولی زین العابدین گلپایگانی *** 20

مهدوی « سید مصلح الدین » *** 31، 53، 54، 56، 57، 77، 83،

97، 127، 136، 166، 174، 175، 227

مهدی ابن ملا محسن ابن ملا سمیع کرمانشاهی *** 21

مهدی إلهی قمشه ای *** 158

مهدی امامی *** 201

مهدی بحر العلوم *** 216

مهدی بن علی رضا القمی *** 226

مهدی جویباره ای *** 57

مهدی حائری یزدی *** 158

مهدی حکیم *** 108

مهدی غیاث الدین مجد الاسلام نجفی « آية الله حاج شیخ » *** 10، 26، 31، 35، 74، 105

123، 131، 138، 140، 143، 153، 166، 168، 171، 172، 173، 174، 175، 177، 179، 181، 182، 183، 184، 185،

186، 187، 188، 189، 190، 193، 197، 198، 201، 207، 208، 219، 223

مهدى القزويني *** 216

مهدى قليخان *** 14

مهدى قليخان بيگدلى *** 13

مهدى كجورى شيرازى *** 21

مهدى نجفى مسجد شاهى « آية الله حاج شيخ » *** 56، 72، 112، 137

ميرزا اردستانى *** 120

ميرزا باقر شكى *** 66

ص: 261

میرزا خلیل کمره ای *** 158

میرزا داود خراسانی *** 16

میرزا محمد مهدی اصفهانی *** 16

نادر شاه افشار *** 13

ناصر باقری بیدهندی *** 170

ناصر الدین انصاری قمی *** 168

نجم الدین عبد اللہ بن الحسین الیزدی ***

229

نزهت خانم *** 112

نسمه خاتون معروف به حبّابه *** 30، 43

نصرت بیگم امین « بانوی ایرانی » *** 97

نصیر الدین محمد بن محمد بن الحسن الطوسی *** 228، 230

نظام الدین بن أحمد الأردیلبی *** 233

نظام الدین بن صادق التویسرکانی *** 229

نظام الدین حسن بن محمد القمی النیسابوری *** 233

نظام الدین الخوانساری *** 235

تقی بن محمد تقی *** 230

نور اللہ نجفی اصفهانی « آية الله حاج شيخ » *** 57، 69، 73، 80، 81، 82، 83، 120، 127

نور الدین عبد الرحمن بن أحمد الجامی ***

242

نور الدین علی بن أحمد السمهودی *** 245

نور الدين فرزند سيد ابو جعفر خادم الشريعة *** 79

نور الدين نجفى *** 111

نور الهدى الزيني *** 217

وحيد بهبهانى *** 13، 15، 218

هادى بن مهدي سبزواري *** 22

هادى نجفى « حاج شيخ » *** 10، 131، 170، 215، 224

هبة الله بن محمد الشيباني *** 217

هداية الله أبرسجى شاهرودى *** 22

يحيى مدرس بيدآبادى *** 50

ص: 262

آئینه پژوهش « مجله » *** 168

أبواب الجنان *** 225

الاجازات *** 217

الاجازة الشاملة للسيدة الفاضلة *** 104

اجوبة المسائل *** 22

الأحاديث القدسية *** 240

احسن الودیعة *** 48

أحكام جهاد وأسباب رشاد *** 225

احكام نماز *** 22

اداء المفروض في شرح ارجوزة العروض *** 104

ادبيات عرب در صدر اسلام *** 166، 177

ارجوزة *** 104

إرشاد الأذهان إلى أحكام الإيمان *** 226

استيضاح المراد من القول الفاضل الجواد ***

104

اصل الاصول *** 21

أصول الفقه *** 226

الاعتقادات *** 239

اعلاط الروضات *** 133

اعيان الشيعة *** 58

أُكر *** 129

إكمال منتهى المقال *** 226

الف حديث في المؤمن *** 180

إمطة الغين عن استعمال العين في معنيين ***

226، 104

أنا والأيام *** 108

ص: 263

الإنجيل *** 227

انديشه سياسى و تاريخ نهضت بيدارگرانه حاج آقا نور الله اصفهاني *** 57

انوار الولاية *** 20

الأنهار *** 56

الأوزان والمقادير *** 227

ايرادات و انتقادات بر دائرة المعارف فريد وجدى *** 133

الايراد و الإصدار في حلّ مشكلات عويصة في بعض العلوم *** 105

إيناس سلطان المؤمنين باقتباس علوم الدين *** 227

بحار الأنوار *** 217، 227

بيان سبل الهداية في ذكر أعقاب صاحب الهداية *** 32، 174

بيست مقاله *** 111

پیام حوزة « مجله » *** 111

تاريخ علمى و اجتماعى اصفهان در دو قرن اخير *** 20، 32، 50، 51، 56، 57، 58، 77، 83، 97، 127، 174، 180، 227

تاريخ نجران يا آفتاب درخشان در مباحله نصارى نجران *** 70

تبصرة الفقهاء *** 18، 22، 24

تبصرة المتعلمين في أحكام الدين *** 227

تحرير اقليدس *** 129

تحرير القواعد المنطقية في شرح الشمسية ***

227

تحرير المجسطي *** 228

تحقيق كلمة التوحيد والشهادة *** 241

التذكرة*** 240

تذكرة الفقهاء*** 228

ترجمه « نقد فلسفه داروین » از عربی به فارسی*** 133، 228

ترجمة مفتاح الفلاح*** 228

تصانیف الشيعة*** 105

تعريب رساله سير و سلوك*** 105

تعليقه بر رساله المحاكمة بين العالَمين***

108

ص: 264

تفسیر بیضاوی *** 88

تفسیر کشاف *** 88

تفسیر مجد البیان *** 75، 76، 134

تقریرات بحث فقه سید بحر العلوم *** 25

تقویم اوقات شرعیہ اصفهان *** 130

تکمله امل الامل *** 26

التوحید *** 228

تهذیب الأحکام *** 236

جامع الأخبار *** 194

جامع الشتات *** 104

الجمع بین الصحاح الستة *** 218

الجمیل فی النحو *** 243

جُنَّة الأمان الواقیة وجَنَّة الإیمان الباقیة *** 229

جوامع الاصول *** 21

چهل مقاله *** 175

حاج آقا نور الله اصفهانی ، ستاره اصفهان *** 57

حاشیه بر « اُکر » تاوڈوسیوس *** 105

حاشیه بر شرح واحدی بر دیوان متنبی *** 105، 230

حاشیه بر کتاب روضات الجنات *** 105، 229

حاشیه بر متن تلخیص خطیب قزوینی در معانی و بیان و بدیع *** 177

حاشیه روضات الجنات *** 133

حاشية سمطا اللال في مسالتي الوضع والاستعمال *** 133

حاشية وقاية الاذهان *** 133

حاشية أنوار التنزيل *** 242

حاشية تهذيب المنطق *** 229

حاشية خلاصة الأقوال *** 238

حاشية شرح هداية الحكمة *** 230

حاشية الصحيفة السجادية *** 229

ص: 265

حكم نافذ آقا نجفى *** 56

حل مشكلات الإشارات والتنبيهات *** 230

حليّ الدهر العاطل ، في من أدركته من الأفاضل *** 105

الحواشي على الكافي *** 108

حياة القلوب *** 230

خلاصة الحساب *** 129

الخلاصة في النحو *** 230

دانشمندان و بزرگان اصفهان *** 127

درسهائی از جهان بینی اسلامى *** 177

دروس في فقه الامامية *** 133

الدرة النجفية *** 15

الدعوات *** 193

دعوات الأسماء *** 229

دليل المخطوطات *** 223

دين براى جوانان *** 177

ديوان ابى المجد *** 230، 106

ذخائر المجتهدين في شرح كتاب معالم الدين في فقه آل يس *** 106

الذريعة *** 21، 25، 26، 51

رجال اصفهان *** 57، 128، 168

الرجعة *** 240

رسائل شيخ انصارى *** 22، 88

رسائلی در فقه و اصول *** 77

رساله احکام *** 23

رساله امجدیه *** 70، 88، 105، 107، 119، 126، 134

رساله ای از آیه الله نجفی مسجد شاهی پیرامون حکم فقهی دستگاه گرامافون *** 111

رساله ای در اثبات اعجاز قرآن *** 77

رساله ای در احوالات آیه الله ابوالمجد شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی *** 134

رساله ای در احوالات آیه الله مجد العلماء نجفی *** 134

ص: 266

رساله ای در استصحاب *** 51، 52

رساله ای در اصل برائت *** 77

رساله ای در اصول عقاید *** 77

رساله ای در بحث دوران امر بین اقل و اکثر در علم اصول *** 25

رساله ای در حقوق *** 177

رساله ای در دستور زبان فارسی *** 177

رساله ای در شرح حال آیه الله آقای حاج شیخ محمد حسین نجفی اصفهانی *** 133

رساله ای در عدم مفطريت توتون *** 25

رساله در اصل برائت *** 78

رساله در فساد شرط ضمن العقد في شرط الضمان لو ظهر المبيع مستحقاً للغير *** 25

رساله در نقود و موازين و مکائيل و مقاييس *** 51

رساله عمليه به زبان فارسی *** 25

رساله عمليه *** 231

رساله في الرد على « فصل القضاء في عدم حجية فقه الرضا » *** 106

رساله يوحنا الذمي *** 240

الرضاع *** 239

روزنامه رسالت *** 111

روزنامه عرفان *** 119

روضات الجنات *** 19، 35، 46

الروض الأريض فيما قال أو قيل فيه من القريض *** 106

الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية ***

الروضة الغناء في تحقيق معنى الغناء***

106

رياض السالكين في شرح صحيفة سيد الساجدين*** 231

رياض المسائل*** 16، 218

ريحانة الأدب*** 25، 97، 108

سقط الدرّ في أحكام الكرّ*** 106

سمطا اللال في مسألتي الوضع والاستعمال***

107، 226

سنن ابي داود*** 218

ص: 267

سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان *** 32

السيف الصنيع على رقاب منكري علم البديع ***

231، 107

سى مقاله *** 105، 108، 133

سؤال وجواب *** 231

شرائع الإسلام *** 21، 232

شرح اسماء الحسنی *** 25

شرح ألفية ابن مالك *** 232

شرح تشريح الأفلاك *** 232

شرح التصريف *** 232

شرح تهذيب المنطق *** 232

شرح حجية المظنة من هداية المسترشدين ***

10، 51

شرح حديث همام *** 239

شرح حكمة العين *** 233

شرح الخطبة التطنجية *** 233

شرح زيارة الجامعة الكبيرة *** 233

شرح الشافية *** 233

شرح شرايع الاسلام *** 77

شرح شواهد البهجة المرضية *** 233

شرح قطر الندى *** 234

شرح الكافية*** 242

شرح كتاب في النحو*** 234

شرح اللمعه*** 87

شرح الملخص*** 233

شرح هيئت فارسي*** 234

الصابفي في شرح الكافي*** 234

صحيح البخاري*** 217، 218

صحيح مسلم*** 217، 218

صحيح النسائي*** 218

ص: 268

الصحيفة السجادية *** 234

صرف افعال *** 134

صيغ العقود *** 21

صيغ النكاح *** 239

ضياء العالمين في امامة الأئمة المصطفين ***

235

طرح سؤال و جواب اصول عقائد و فقه اسلامى و تاريخ تحليلى اسلام *** 178

العدالة *** 235

عدة الداعي ونجاح الساعي *** 235

عروة الوثقى *** 66، 88

العقد الثمين في أجوبة مسائل الشيخ شجاع الدين *** 107

علوم الحديث « مجله » *** 104

العوامل المائة *** 242، 243

غالية العطر في حكم الشعر *** 107

الفصول في علم الاصول *** 96

الفقه *** 236

الفوائد الرجالية *** 238

الفوائد الرضوية في شرح الفصول الغروية ***

20، 134، 216

الفوائد الضيائية بحل مشكلات الكافية ***

242

فهرست نسخه های خطی کتابخانه آیه الله مرعشی نجفی *** 22

فهرس تهذيب الأحكام *** 236

فهرس مخطوطات مكتبة آية الله النجفي ***

10

فيض الباري الى قره عيني الهادي *** 10، 178، 219

القانونچه *** 241

القِبلة *** 107

القوانين *** 218

القوانين المحكمة *** 236

القول الجميل إلى صدقي جميل *** 107

الكافي *** 108، 236

ص: 269

كتاب الطهارة*** 26، 28

الكرام البررة*** 21، 25، 26

كشف الريبة عن أحكام الغيبة*** 239

كشف الغطاء*** 217

كشف المدارك*** 241

كشف المراد في شرح تجريد الاعتقاد*** 237

كفاية الأصول*** 88، 237

كفاية المقتصد*** 237

كيهان انديشه « مجله »*** 106، 175

گامی به سوی وحدت*** 178

گل گلشن*** 134، 237

گنجینه دانشمندان*** 127

گوهر گرانبها در رد عبد البهاء*** 107

لبّ الاصول*** 51

لبّ الفقه*** 51

مجد البيان في تفسير القرآن*** 10، 74، 237

مجسطی*** 129

مجموعه رسائل پيرامون غناء و موسيقى*** 106

مجموعه*** 238

المحاكمات*** 218

محضر الشهود في رد اليهود*** 243

المختار من القصائد والاشعار *** 134، 136، 239

مدارك الأحكام *** 241

مرآة الاحوال *** 13

مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول (ص) ***

243

مسائل العلوم *** 239

مسألة الظنون *** 26

مستدرك الوسائل *** 88، 90، 216

ص: 270

المسلسلات *** 58

مسند احمد بن حنبل *** 217

المشاعر *** 243

مصاييح الاصول *** 19

مصباح الشريعة *** 239

مصباح الفقيه *** 88

معالم الدين في اصول الفقه *** 87

معالم الدين في فقه آل يس *** 106

معرفة التقويم *** 242

مفرح الروح ومفتح الفتوح *** 243

مقالات *** 178

مقتل الحسين (ع) *** 244

مقدمه اى بر ديوان ابي المجد *** 178

مقدمه بر وقاية الاذهان *** 180

مقدمه و تحقيق بر رساله امجديه *** 178

مكارم الآثار *** 19، 58، 119، 126

ملحمة الإمام الصادق (ع) *** 241

مناهج الطريقة في احكام الشريعة *** 21

المنتخب وجمع المراثي والخطب *** 245

منتهى الآمال *** 80

منتهى المقال في أحوال الرجال *** 226

منظومه *** 22

منظومه حاجى سيزوارى *** 156

من لا يحضره الفقيه *** 244

منهج الصادقين في إلزام المخالفين *** 245

موطأ مالك *** 218

نجاه العباد *** 87، 107

نجاه المرتاد في شرح نجاه العباد *** 90، 107، 245

ص: 271

نسبنامه مرحوم الفت *** 31، 34، 43

تقباء البشر *** 51، 58، 126

نقد فلسفه داروين *** 95، 107، 108

النوافج والروزنامج *** 108، 245

نور علم « مجله » *** 106

نهاية الوصول إلى علم الأصول *** 245

وارسته پيوسته *** 83

وفاء الوفا بأخبار دار المصطفى *** 245

وقاية الاذهان *** 10، 88، 104، 107، 108، 246

هداية المسترشدين في شرح اصول معالم الدين *** 9، 13، 18، 21، 23، 25،

26، 29، 31، 44، 51، 174، 180، 217

هفده رساله *** 106

يكصد و شصت نسخه از يك كتابخانه شخصى *** 26

اليواقيت الحسان في تفسير سورة الرحمن ***

10، 134، 155، 180، 246

ص: 272

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتابخانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارک امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آبادی - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

